

ПЕРЕДПЛАТА

на I півріччя 2023 року

Індекс	Назва видання	Періодичність виходу на рік	1 міс.	2 міс.	3 міс.	6 міс.
Вартість передплати, грн (без врахування послуги «приймання передплати»)*						
40123	Газета «ОСВІТА УКРАЇНИ»	50 р. на рік	200	400	600	1200
30670	ПЕДАГОГІЧНА ГАЗЕТА УКРАЇНИ	6	—	150	—	450
68832	ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗБІРНИК ДЛЯ ОСВІТЯН	12	200	400	600	1200
68836	СПЕЦВИПУСК ГАЗЕТИ «ОСВІТА УКРАЇНИ»	12	400	800	1200	2400
68829	ВСЕСВІТНЯ ЛІТЕРАТУРА В ШКОЛАХ УКРАЇНИ	6	—	150	—	450
68830	ГЕОГРАФІЯ ТА ЕКОНОМІКА В РІДНІЙ ШКОЛІ	6	—	150	—	450
68838	УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА В ШКОЛАХ УКРАЇНИ	6	—	150	—	450
68833	ІСТОРІЯ В РІДНІЙ ШКОЛІ	6	—	150	—	450
68834	МАТЕМАТИКА В РІДНІЙ ШКОЛІ	6	—	150	—	450
68831	ІНОЗЕМНІ МОВИ В ШКОЛАХ УКРАЇНИ	6	—	150	—	450
68828	БІОЛОГІЯ І ХІМІЯ В РІДНІЙ ШКОЛІ	4	—	—	200	400
68839	ФІЗИКА ТА АСТРОНОМІЯ В РІДНІЙ ШКОЛІ	4	—	—	200	400
68840	ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ В РІДНІЙ ШКОЛІ	4	—	—	200	400
68837	ТРУДОВА ПІДГОТОВКА В РІДНІЙ ШКОЛІ	4	—	—	200	400
23823	ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ (HIGHER EDUCATION OF UKRAINE)	4	—	—	200	400
68835	ОСОБЛИВА ДИТИНА: НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ	4	—	—	200	400
48764	ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА	4	—	—	200	400

КОМПЛЕКТИ

98966	ІНФОРМАЦІЙНИЙ Газета «Освіта України», журнал «Інформаційний збірник для освітян»	400	800	1200	2400
89381	ВСЯ ПЕДАГОГІЧНА ПРЕСА Всі видання	—	—	—	10750
08353	ВИЩА ШКОЛА Газети: «Освіта України», «Спецвипуск газети «Освіта України», «Педагогічна газета України». Журнали: «Інформаційний збірник для освітян», Вища освіта України (Higher education of Ukraine)	—	—	—	5650
98964	ШКІЛЬНИЙ Газета: «Освіта України», «Педагогічна газета України». Журнали: «Інформаційний збірник для освітян», «Біологія і хімія в рідній школі», «Географія та економіка в рідній школі», «Історія в рідній школі», «Іноземні мови в школах України», «Математика в рідній школі», «Фізика і астрономія в рідній школі», «Українська мова і література в школах України», «Всесвітня література в школах України», «Фізичне виховання в рідній школі», «Трудова підготовка в рідній школі», «Особлива дитина: навчання і виховання»	—	—	—	7550

*Вартість послуги «приймання передплати» — згідно з затвердженими тарифами ДП «Преса», залежно від того, на скільки місяців оформлено передплату

АДРЕСА ВИДАВНИЦТВА

02094, м. Київ, вул. Попудренка, 54

☎ +38(044) 498-10-28 ☎ +38(044) 498-10-29 📧 office@pedpresa.ua

Редакція журналів

☎ +38(099) 712-86-27 📧 2345255@ukr.net

Редакція газети «Освіта України»

☎ +38(068) 150-10-50 📧 osvita_ukrainy@ukr.net

ДОКЛАДНІШЕ – НА САЙТІ
pedpresa.ua

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

№ 1, 2023

У КОМПІТЕТІ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ОСВІТИ, НАУКИ ТА ІННОВАЦІЙ
У НАЦІОНАЛЬНІЙ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІННОВАЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС 48764

ПОСПІШАЙТЕ ПЕРЕДПЛАТИТИ
НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ФАХОВІ ЖУРНАЛИ

ДОКЛАДНІШЕ НА PEDPRESA.UA

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

№ 1 (98) 2023

СІЧЕНЬ – ЛЮТИЙ – БЕРЕЗЕНЬ

Склад редакційної колегії науково-методичного журналу
«ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА»

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР, ГОЛОВА РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Нелля Ничкало – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Валентина Радкевич – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, директор Інституту професійної освіти НАПН України

Людмила Базиль – доктор педагогічних наук, доцент, учений секретар Інституту професійної освіти НАПН України

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Валерій Булгаков – кандидат політичних наук, доцент, директор ДВНЗ «Київський коледж будівництва, архітектури та дизайну», голова правління Громадської організації «Всеукраїнська асоціація працівників закладів І–ІІ рівнів акредитації»

Валентина Гордієнко – кандидат педагогічних наук, учений секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України

Інна Гриценко – кандидат педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник лабораторії професійної кар'єри Інституту професійної освіти НАПН України (відповідальний секретар)

Роман Гуревич – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, директор Навчально-наукового інституту педагогіки, психології і підготовки фахівців вищої кваліфікації Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Юрій Зіньковський – доктор технічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, професор кафедри конструювання та виробництва радіоапаратури Національного технічного університету України «КПІ» імені Горького

Тетяна Іщенко – кандидат педагогічних наук, професор, директор Державної установи «Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти» МОН України

Петро Коржевський – начальник Управління освіти і науки Рівненської обласної державної адміністрації

Катерина Мірошніченко – президент Всеукраїнської асоціації працівників професійно-технічної освіти

Василь Петрович – директор ДНЗ «Київський професійний коледж з посиленою військовою та фізичною підготовкою»

Людмила Шевчук – кандидат педагогічних наук, доцент, директор Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області

Ольга Щербак – доктор педагогічних наук, доцент, член-кореспондент НАПН України

Франтішек Шльосек – доктор педагогічних наук, професор Академії спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської у Варшаві, голова Наукового педагогічного товариства «Польща – Україна», іноземний член НАПН України

Ірина Шумік – кандидат наук з державного управління, генеральний директор Директорату професійної освіти МОН України

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ,
ІНСТИТУТ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ НАПН УКРАЇНИ

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ
Виходить чотири рази на рік. Заснований у 1997 році
Свідоцтво про державну реєстрацію
серія KB № 23535-13375ПР від 31.08.2018 р.
Схвалено вченою радою
Інституту професійної освіти НАПН України
(протокол № 3 від 23.03.2023 р.)

Передплатний індекс 48764

ЗМІСТ

У КОМІТЕТІ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ОСВІТИ, НАУКИ ТА ІННОВАЦІЙ

«Функціонування професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану». Засідання круглого столу 2
Резолюція круглого столу 12

У НАЦІОНАЛЬНІЙ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

Кремень Василь. Інноваційна діяльність Національної академії педагогічних наук України в умовах воєнного стану 15

У ВСЕУКРАЇНСЬКІЙ АСОЦІАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Мірошніченко Катерина. Професійна освіта: зберегти і розвинути 22

ІННОВАЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Радкевич Валентина. Основні напрями науково-методичного забезпечення розвитку професійної освіти в умовах нових викликів 27
Старченко Олександр, Остапченко Тетяна. КНАУФ і професійна освіта – долаємо виклики разом! 31

ФАХОВА ПЕРЕДВИЩА ОСВІТА

Креденець Нелля, Скоропад Ольга, Ходань Оксана. Організація освітнього процесу в закладах фахової передвищої освіти в умовах воєнного стану 34

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА

Сиско Наталія. Психологічний супровід педагогічних працівників в умовах воєнного стану 37

З ДОСВІДУ РОБОТИ

Куца Оксана, Лавриченко Віктор. Навчальне господарство в підготовці кваліфікованих робітників аграрного сектору 40
Кудряк Віктор, Белан Тетяна, Пархоменко Олексій. Трансдисциплінарні інформаційні майданчики віртуальних музеїв 43

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Ничкало Нелля. Пів століття з педагогікою праці. До ювілею професора Стефана Міхаля Квятковського 44
Сікора Ян. Компетенції у сфері підприємництва в контексті Європейської рамки кваліфікацій – як важлива умова професійної підготовки 48
Дубініна Оксана, Бурласко Тетяна. Особливості організації навчання українських дітей у польській економічній школі 52

ІСТОРІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Петрович Василь. Столітній шлях творчих пошуків на ниві української професійної освіти 56

ХРОНІКА

«Науково-методичне забезпечення розвитку професійної освіти в умовах нових викликів». Рекомендації методологічного семінару 61

ВІТАЄМО

Талановитий учений. Патріот України.
До ювілею Юрія Зіньковського 63

© Усі права захищено. Жодні частина, елемент, ідея, композиційний підхід цього видання не можуть бути скопійованими чи відтвореними в будь-якій формі і ніякими засобами – ні електронними, ні фотомеханічними, у тому числі й ксерокопіюванням, записом або комп'ютерним архівуванням, без письмового дозволу видавця.

За достовірність фактів, дат, назв тощо відповідають автори. Редакція залишає за собою право на редагування та скорочення прийнятих до друку матеріалів. Рукописи не повертаються. У разі використання матеріалів посилання на журнал є обов'язковим.

© «Педагогічна преса», 2023

© «Професійна освіта», 2023

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ЗАСІДАННЯ КРУГЛОГО СТОЛУ

13 грудня 2022 року в Комітеті Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій відбулося засідання круглого столу з теми: «**Функціонування професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану**». Його провела **Ольга Коваль**, голова підкомітету з питань професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти. У заході взяли участь представники Офісу Президента України, депутати Верховної Ради України, заступники голови Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій, відповідальні працівники Міністерства освіти і науки України, Міністерства фінансів України, Міністерства соціальної політики України, а також велика кількість учасників від регіонів: директори обласних департаментів освіти і науки, директори закладів професійної освіти, керівники громадських організацій, провідні науковці, роботодавці. Пропонуємо фрагменти з виступів учасників заходу:

Ольга КОВАЛЬ, голова підкомітету з питань професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти, кандидат технічних наук, доцент.

Наразі є багато викликів, є багато питань, і нам потрібно подискутувати, поспілкуватися, знайти спільне рішення. Адже в той час, коли Збройні Сили України тримають військовий фронт, кожен з нас тримає освітній фронт. Для кожного з нас кожен день є певним викликом, тому що з'являються нові завдання, які потрібно вирішувати терміново, іноді без широких дискусій, тому що воєнний стан вимагає дуже швидких рішень. Хотіла б, користуючись нагодою, відзначити всіх наших профтехосвітян, тому що вони, окрім своєї основної роботи – готувати фахівців, які після перемоги будуть відбудовувати нашу Україну, з першого дня повномасштабної агресії активно волонтерять, одними з перших розпочали готувати переселенців, наших військових, шити одяг, зварювати «їжаки». І кожен на своєму місці робив все, щоб наблизити нашу перемогу. Тому передусім я дякую вам за вашу нелегку роботу.

У процесі підготовки до круглого столу було підготовлено проект резолюції, яку надіслано

кожному учаснику. За результатами сьогоднішнього обговорення, буде внесено певні корективи та пропозиції.

Для нас питання освіти є пріоритетним напрямом

Олексій ДНІПРОВ, заступник керівника Офісу Президента України.

Для Президента України особисто і для Офісу Президента України питання освіти і забезпечення освітньої діяльності закладів освіти в умовах війни є пріоритетним напрямом. Щодня моніторимо ситуацію. Президент України Володимир Зеленський володіє повною інформацією про те, що відбувається на освітянській ниві. І, безумовно, команда Офісу Президента робить багато, допомагаючи профтехосвітянам. Не завжди це виходить, через воєнні та економічні умови, що склалися в країні, але питання забезпечення, наприклад, стипендіями, заробітними платами, воно є пріоритетним і в діяльності Президента України. Крім того, пріоритет для Президента – також збереження наявної системи закладів освіти на період війни, недопущення скорочення або ліквідації цих закладів. Соціальний захист працівників освіти є основним завданням команди Офісу Президента України.

На жаль, згідно з даними Міністерства освіти і науки України було зруйновано 15 закладів професійно-технічної освіти, пошкоджено 118.

Найбільше на сході в Донецькій, Луганській, Харківській та Миколаївській областях. І наразі обговорюється план відновлення України, де складовою є також великий розділ «Освіта». Пріоритетним питанням у цьому розділі є відновлення пошкоджених або зруйнованих закладів освіти.

Необхідно прискорити розгляд у Верховній Раді України нової редакції Закону «Про професійну освіту» і зробити це якнайшвидше. Незважаючи на те, що усі працюють в умовах воєнного стану, це питання є нагальним. І це питання Верховна Рада України разом з Офісом Президента має теж ставити собі як основне завдання. Оскільки прийняття нової редакції цього закону дасть змогу після війни перезапустити галузь і її далі розвивати. Тому прийняття нового Закону «Про професійну (професійно-технічну) освіту» – це пріоритет.

Необхідно усунути диспропорції щодо соціальних стипендій між галузями освіти. І, звичайно, питання безпеки, безпеки освітнього процесу, необхідності проведення його в безпечних умовах, необхідності укриттів, що відповідають належним умовам знаходження там і, відповідно, безпечного здійснення освітнього процесу.

Найголовніше завдання – прийняття Закону

Сергій КОЛЕБОШИН, заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій.

Найголовніше завдання – прийняття Закону «Про професійну (професійно-технічну) освіту». Про те, що потрібно шукати спільне розуміння і з Міністерством освіти і науки України, і з Кабінетом Міністрів України, і з Офісом Президента саме на рахунок цих вузлових питань. Цей закон потрібний, важливий, особливо у контексті євроінтеграційних прагнень України і євроінтеграційних процесів. У цьому році Верховна Рада України прийняла декілька важливих законів, що стосуються розвитку професійної освіти.

Долаючи виклики, активно діємо

Ірина ШУМІК, генеральний директор Директорату професійної освіти Міністерства освіти і науки України, кандидат наук з державного управління.

Долаючи виклики, спричинені російською збройною агресією проти України, ми завершили минулий навчальний рік. Були у нас проблеми з випуском здобувачів освіти, з видачею документів, особливо на тимчасово окупованих територіях. До нового навчального року готувалися упродовж літа, і тут низький уклін і шана органам місцевої влади, власне, органам управління освітою і закладам освіти, які показали найкращі результати за основними напрямками освіти і фактично змогли облаштувати укриття, підготуватися до нового навчального року.

З 1 вересня 2022 р. система професійної освіти забезпечує освітній процес для 225 тис. здобувачів, з них першого року навчання – 81 тис. Вважаємо, що цьогорічна вступна кампанія в умовах війни пройшла успішно. Надзвичайно велику підтримку цього року надали міжнародні партнери.

Розуміючи жакливі наслідки руйнувань сфери професійної освіти, ми продовжуємо роботу щодо залучення коштів на відновлення. Триває робота над проектом Європейського інвестиційного банку щодо створення центрів професійної досконалості на 58 млн євро. І вже було підписано Угоду між Українським фондом соціальних інвестицій і німецьким Банком KfW з реалізації проекту щодо трьох центрів професійної досконалості спільно з урядом Німеччини.

Затверджено положення про внутрішню академічну мобільність учнів професійної освіти, ним скористалося 315 осіб. Було внесено зміни до відповідного положення про міжнародну академічну мобільність, і тепер заклади профтехосвіти можуть укладати міжнародні угоди і здійснювати обмін студентами. Міністерство освіти і науки України затвердило вже 29 із 30 державних новітніх стандартів професій. Власне, так само відреагувавши швидко на потреби перенавчання переміщених осіб, наприклад, люди з Маріуполя переїхали до західноукраїнських областей, де немає металургійних підприємств. Ми розуміємо, що їм потрібно шукати роботу, а за фахом знайти дуже складно. Тому організували перенавчання для внутрішньо переміщених осіб спільно з нашими партнерами з UNDP, і 474 особи в Дніпропетровській, Львівській і Хмельницькій областях пройшли це навчання. Наразі працюємо з проектом You for skills, і вже розпочинаємо навчання внутрішньо переміщених осіб ще в чотирьох регіонах.

Нестача навчальних матеріалів для дистанційного навчання і потреба дистанціювання управлінських процесів спонукали до розроблення Міністерством освіти і науки України онлайн-платформи «Профосвіта онлайн». Це окрема гілка Всеукраїнської школи онлайн, на якій розміщено 36 курсів. 23 грудня 2022 року відбулася презентація цієї платформи. Вона вже доступна, на ній можна буде реєструватися і користуватися запропонованими курсами. До розроблення таких курсів долучилися майже всі наші партнери, хтось надавав свої, як от Польща, і ми їх перекладали, хтось фінансував розроблення нових, хтось працював з бізнесом і окремі бізнес організації нам передали ці курси. Сподіваємося, що ця платформа принаймні частково вирішить питання організації дистанційного навчання.

Варто також відзначити підтримку партнерських організацій щодо забезпечення комп'ютерною технікою вчителів, учнів, заклади освіти, навіть в окремих створено відповідні IT-лабораторії. Ще не все надійшло, постачання обладнання ще продовжується, ще відбуваються закупівлі. Це величезна підтримка для нашої сфери.

Для професійного розвитку педагогів було розроблено 16 тренінгів у різних форматах: очні, заочні для викладачів і учнів з профорієнтації. Міністерство освіти і науки України організувало навчання понад 500 педагогічних працівників. Їх навчали проєктному менеджменту, мінібезпеці, як подолати стрес. Триває робота з психологічної підтримки.

І найбільша наша проблема – це відсутність фінансування через скорочення державного бюджету. Фінансування є тільки на заробітні плати і на оплату комунальних платежів. Усе інше покриваємо тільки за допомогою міжнародних проєктів, міжнародної допомоги, співпраці з донорами.

Здійснення підтримки 58 хабів, фактично це центри розміщення внутрішньо переміщених осіб на базі гуртожитків закладів професійної освіти. Нами закуплено кухонне приладдя для 91 закладу професійної освіти в п'яти областях. Розроблено короткотермінові курси в рамках проєкту з енергоефективності для навчання за будівельними професіями. Ми впроваджуємо нові професії, те, що називається «Оператор дрона». Хоча її ще немає в класифікаторі – ми вже працюємо, готуємо і, власне, наші випускники поповнюють лави Збройних Сил України і наближають нашу перемогу.

МОН України у рамках програми Twinning з британцями, закупило сантехнічне обладнання для закладів професійної освіти, які приймають ВПО, розроблено освітні матеріали, проведено вебінари. Створено три навчально-практичні

центри за професією «Монтажник санітарно-технічних систем і устаткування» за небюджетні кошти, нас підтримала компанія Grohe.

Розроблено спеціальну програму, яка називається «Демократія» – це новий курс громадянської освіти, який наразі пілотуємо в закладах професійної освіти. Не вистачає коштів на створення належних умов для організації освітнього процесу, практичної підготовки, забезпечення безпеки. Як бути зі добувачами освіти, які тимчасово перебувають за кордоном, і продовжують навчатися? Як підтримати викладача, як надавати йому психологічну підтримку, розвивати диджиталізацію, оновлювати матеріально-технічну базу. Проблем багато, і разом ми їх зможемо розв'язати.

Необхідна політична воля

Микола НЕСЕН, директор Вищого професійного училища № 7 міста Кременчука Полтавської області, член ради при Офісі Президента з розвитку професійної освіти.

Винятково важливе значення має внесення змін до Бюджетного кодексу України, статей 89 і 90. Це одразу ж підкреслить престижність і привабливість професійної освіти. Двадцять два роки система професійної освіти мала право і здійснювала підготовку фахових молодших бакалаврів. На тих же умовах ліцензувалися, акредитувалися і заклади фахової передвищої освіти, створювалася потужна матеріально-технічна база, формувалося потужне кадрове забезпечення.

Вище професійне училище № 7 міста Кременчука Полтавської області здійснює підготовку фахівців за освітньо-професійними програмами: «Обслуговування верстатів та робото-технічних комплексів з програмним управлінням», «Технології обробки матеріалів на верстатах і автоматичних лініях», «Монтаж і обслуговування електричних машин і апаратів». Такий заклад в області єдиний. І керівник департаменту освіти і науки Полтавської обласної військової адміністрації Євген Кончаковський може це підтвердити.

Вагонобудівний завод, Кредмаш, колісний, сталеливарний, завод техвуглецю, Полтавський, Єриствський, Біланівський ГЗК, Техвагонмаш – таких фахівців не отримують, бо їх не готують. Неприйняття, тобто невнесення змін залишить підприємства-замовники у майбутньому без фахівців.

Наші пропозиції: у статті 89 пункт 2 підпункт 1 звучить «фахову передвищу освіту на опла-

ту послуг з підготовки фахівців на умовах регіонального замовлення», там звучить «у закладах фахової передвищої освіти», внести зміну «та інших закладах освіти державної та/або комунальної власності, засновником яких є обласна, міська, сільська або селищна рада». Стаття 90 пункт 2 підпункт 6 підпункт «б»-1. Фахову передвищу освіту на оплату послуг з підготовки фахівців на умовах державного та/або регіонального замовлення у закладах фахової передвищої освіти та інших закладах (внести) освіти державної та/або комунальної форми власності, крім закладів, визначених у підпункті «в» пункту 2 частини першої статті 89 кодексу. Це законопроект 6571.

Необхідна політична воля... Адже на цьому круглому столі чимало представників і від регіонів, і від закладів. Тому що у кожного у вас в регіоні є мажоритарник, до якого можна звернутися і наголосити, що це важливо.

Гострі проблеми

Наталія ЮКЛЕВСЬКА, директор державного навчального закладу «Регіональний центр професійної освіти, інновацій, технологій, будівництва та промисловості» м. Харкова.

Головною проблемою, на нашу думку, є нагальна потреба розв'язання на законодавчому рівні питання управління закладами і належність саме об'єктів закладів. Тому що наразі, коли відбуваються руйнування, коли ми постійно стикаємося з відключенням електроенергії і теплопостачання, відбувається постійний вихід з ладу системи опалення, водопостачання. Ці проблеми треба розв'язувати, оскільки приміщення належить одній структурі, фінансує інша, управляють ще інші. Це питання не вирішується з 2016 року. Заклади фінансуються за захищеними статтями і щось там трішки виділяється... Зовсім не виділяються кошти на ремонтні роботи, на виконання таких потужних ремонтів, які уможливили б у належному стані підтримувати систему опалення. Всі будівельники чітко розуміють те, що можна зекономити на декорі, але не можна економити на електриці, на водопостачанні. І на сьогоднішній день від недофінансування руйнуються наші будинки. Це питання, дуже гостре, адже саме через це не вирішуються інші питання.

І ще є дуже важливе питання щодо співпраці з роботодавцями. Багато роботодавців бажають співпрацювати, але на законодавчому рівні не визначено систему співпраці та умов державно-приватного партнерства.

Необхідна конкретна підтримка

Максим БУНЕГІН, директор Вищого професійного училища № 94 Луганської області.

Необхідні конструктивний діалог та ефективні результати спілкування, зокрема з проблеми відновлення втрачених документів про здобуття професійної (професійно-технічної) освіти. Складність відновлення документів полягає в тому, що архіви знаходяться на тимчасово окупованих територіях, у районах активних бойових дій або знищені взагалі. Одна з проблем Луганщини – це брак оргтехніки, що негативно впливає на задоволення потреб професійної освіти в режимі дистанційного навчання. Частина педагогів та здобувачів освіти втратили все і не мають змоги сьогодні самостійно забезпечити себе технікою. Відповідна підтримка держави з цих питань є, але хотілося б, щоб ця підтримка продовжувалася і цьому приділялося більше уваги.

Ми маємо пам'ятати про те, що повоєнна відбудова України потребуватиме висококваліфікованих робітників. Якщо ми будемо піклуватися і підтримувати професійну освіту сьогодні, то майбутнє нашої держави буде забезпечене.

Упереджувати помилки у реалізації державної політики

Катерина МІРОШНИЧЕНКО, президент громадської організації «Всеукраїнська асоціація працівників професійно-технічної освіти».

Україні важливим є прийняття Закону України «Про професійну освіту»: «У нас є ті сфери освіти, які завжди в пріоритеті, про які всі говорять, і в кінці – професійна освіта, яку постійно треба оптимізувати, яку постійно треба кудись передавати, віддавати. Прийняття Закону «Про професійну освіту» зможе зберегти цілісну систему підготовки кваліфікованих кадрів для потреб і всієї економіки країни, і регіонів». Наразі, кожен регіон, виходить винятково із потреб навіть не власної економіки, а власних фінансових ресурсів. Тому, це перше – прийняти закон, де чітко регламентувати: позиції, повноваження. І роль держави має бути збережена, посилена, особливо щодо формування показників регіонального і державного замовлення.

Ще одне актуальне питання – це проштовхування проекту Кабінету Міністрів України щодо схвалення методичних рекомендацій з формування оптимальної мережі закладів професійної освіти. На жаль, цей проект до

Всеукраїнської асоціації працівників професійно-технічної освіти на погодження не надходив. Але ми взяли участь в обговоренні. До нас звернулася Федерація роботодавців України, ми направили свої пропозиції. У чому ми вбачаємо проблему проекту?

Перше. Запропоновані критерії, сьогодні не працюють, тому що вся прив'язка йде лише від контингенту закладу професійної освіти і до майбутнього контингенту випускників шкіл. Це не актуально. Адже заклади професійної освіти мають також здійснювати підготовку дорослого населення, незайнятого населення. А цей чинник взагалі не враховується.

Друге важливе питання – це вплив на формування контингенту закладу освіти саме регіонального замовлення. Ви знаєте, що дуже просто штучно зменшити контингент закладу. Три роки поспіль не давати регіонального замовлення з тієї чи тієї професії, і тоді штучно за три роки контингент закладу професійної освіти буде зведено до нуля. На мою думку, треба дуже уважно переглянути критерії, якими керувалися автори цього проекту постанови Кабінету Міністрів України для того, щоб в умовах воєнного стану такі критерії не спрацювали на штучне закриття закладів професійної освіти.

Науково-методичне забезпечення – це актуально

Валентина РАДКЕВИЧ, директор Інституту професійної освіти НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України.

Професійна (професійно-технічна) освіта функціонує в умовах нових викликів: від руйнування бази, знищення навчальної, навчально-методичної, матеріально-технічної найсучаснішої техніки до негараздів з невідповідністю кваліфікації, освітніх програм, термінів навчання вимогам ринку праці, який, справді, трансформувалася в умовах війни.

Сьогодні маємо враховувати потреби воєнного часу в підготовці кваліфікованих робітників. Офіційні дані свідчать, що є велике замовлення на підготовку саме кваліфікованих робітників, а не на спеціалістів з вищою освітою. І тому держава має підтримувати професійну освіту. Оці негаразди із регіональним замовленням, особливо тих закладів, які переміщено з окупованих тери-

торій у більш безпечні регіони, і не завжди вони переміщені в ті умови, де можна якісно здійснювати освітній процес. Безумовно, цим закладам необхідно надати субвенцію з державного бюджету на формування регіонального замовлення.

Для розв'язання багатьох проблем, які наразі обговорювалися, НАПН України має великі напрацювання. Зокрема, Відділення професійної освіти і освіти дорослих та Інститут професійної освіти як єдина наукова установа, що здійснює науково-методичний супровід розвитку професійної і фахової передвищої освіти. Ми стали таким відкритим науково-освітнім хабом, де продукуються такі прикладні педагогічні новачки, які необхідно на державному рівні впроваджувати у заклади професійної освіти, тим більше, що це передбачено Законом України «Про освіту».

Інститутом започатковано створення смарт-комплексів навчальних дисциплін, проводяться тренінги для психолого-педагогічного супроводу педагогічної діяльності викладачів, майстрів виробничого навчання у перепідготовці і перенавчанні внутрішньо переміщених осіб.

Проводиться значна робота з цифровізації освітнього процесу в закладах професійної освіти. Розробляються технології дистанційного, змішаного навчання, інформаційні ресурси. Всіляко підтримую прийняття закону «Про професійну освіту» спрямованого на перспективу, на те, щоб наша професійна освіта відповідала європейським стандартам, європейським моделям. Цей закон сприятиме реалізації освітніх проектів, передбачених планом повоєнного відновлення України. Їх дуже багато і один із таких важливих проектів – це створення системи професійної освіти на основі інтегрування фахової передвищої і професійно-технічної освіти. Бачу за цим велике майбутнє. Невипадково цей освітній проект включено до виконання планів відновлення України. І я впевнена, що ми маємо цей законопроект робити саме під орієнтацію виконання цього завдання.

Нині педагогічні працівники провадять велику роботу з внутрішньо переміщеними особами. Ми в інституті започаткували безкоштовний тренінг для того, щоб допомогти, надати їм знання, як можна навчати доросле населення і внутрішньо переміщених осіб. Тому нам усім потрібно об'єднувати зусилля і надалі йти разом, бо ми під гаслом «Ми разом!» маємо дійти до Перемоги і зробити нашу освіту кращою.

Державно-приватне партнерство потребує нового механізму

Олена КОЛЕСНИКОВА, заступник директора Всеукраїнського об'єднання обласних організацій роботодавців підприємств металургійного комплексу «Федерації металургів України».

Закон «Про державно-приватне партнерство» не відповідає вимогам освіти і взагалі принципу державно-приватного партнерства в освіті. І тому треба якомога швидше прийняти новий закон, який буде реально працювати на перспективу.

У проєкті закону ми передбачали змінити це, й окремо виписали положення щодо реального державно-приватного партнерства, так необхідного для професійної освіти. Чому? Маємо розробити механізм, згідно з яким укладаємо угоду, працюємо, і ні в кого не виникає жодних питань, включаючи і контролюючі органи. Маємо розуміти, у що ми інвестуємо. Інвестуємо, не займаємося благодійною діяльністю, а саме інвестуємо в професійну освіту. А заклади професійної освіти мають розуміти, що за ті гроші так само несуть відповідальність за якість підготовки кадрів. Адже ми інвестуємо не в отримання грошей, а в отримання якісно підготовлених фахівців.

Ми вперше евакуйовували людей, намагалися зберегти свої колективи. Нам так само довелося швидко переналаштуватися, максимально швидко, щоб фахівці переміщені в інші регіони, мали змогу отримувати нові кваліфікації і стати до робочих місць, щоб бути зайнятими, бути корисними. Тут нам справді допомогло Національне агентство кваліфікацій на чолі з Юрієм Баланюком. За його підтримки ми достатньо швидко відкрили свої перші кваліфікаційні центри і надали змогу людям швидко стати до робочих місць уже перекваліфікованими, з новими або підвищеними кваліфікаціями. Усе, що відбувається у нас в країні в умовах війни, показало, наскільки ми можемо кооперуватися заради того, щоб робити кроки до нашої перемоги. І це я вважаю найбільшим нашим досягненням.

Є підтримка наших європейських партнерів у контексті аналізу ринку праці для того, щоб подивитися, що ми можемо зробити. І профтехосвітняни, дуже допомагають нам у розвитку професійних стандартів, створенні нових кваліфікацій.

Наближатися до стандартів Європейського Союзу

Юрій БАЛАНЮК, голова Національного агентства кваліфікацій.

Неможливо переоцінити значення професійної освіти в умовах функціонування воєнної економіки. Підготовка кваліфікованих робітничих кадрів для оборони та відбудови України – це стратегічне завдання нас усіх, ми безпосередньо в цьому беремо участь.

Упродовж 30 років незалежності нашої країни загалом освіта змінилася і за деякими напрямками кількість закладів професійної освіти зменшилася або зросла. Ми всі чудово розуміємо, з чим це пов'язано – зі зміною кількості населення, тимчасовою окупацією територій тощо. З початку війни пошкоджено і зруйновано чимало закладів професійної освіти, десятки закладів професійної освіти, які релоковані із зони бойових дій у відносно безпечні регіони. Вони потребують особливої уваги. І цьому влада України і Верховна Рада України, приділяють достатню увагу.

Національне агентство кваліфікацій вважає, що для розв'язання проблеми Національної системи кваліфікацій необхідно здійснити такі кроки: оновити законодавчу базу, зокрема прийняти Закон «Про професійну освіту»; продовжити практику створення навчально-практичних центрів і центрів професійної досконалості на базі закладів професійної освіти для популяризації серед учнів і молоді професійної освіти й кращих практик підготовки майбутніх фахівців, що сприятиме розвитку дуальної форми навчання; узгодити освітні і професійні стандарти – це є основа основ.

Розроблення і затвердження переліку професій загальнодержавного значення – це має бути поштовхом або пріоритетом. І ми працюємо над тим, щоб особливу увагу приділити підготовці кваліфікованих робітників з професій, яких потребує сьогодні українська економіка. Це для потенційної відбудови і для обороноздатності. Нам потрібно усвідомити, що наслідки війни ми будемо відчувати ще декілька років після перемоги. Необхідно буде наполегливо працювати нам усім, якщо ми хочемо жити в успішній країні.

Національне агентство кваліфікацій є сервісною організацією, ми відкриті і максимально створюємо умови, сприятливі для того, щоб проходити процедуру акредитації. Це вже відчули перші кваліфікаційні центри. Багато хто з вас розробив кращі професійні стандарти, модернізував професійні стандарти, акредитував кваліфікаційний центр, присвоїв професійну кваліфікацію і дав робоче місце. А ті, хто сьогодні створили кваліфікаційні центри у прифронтовій зоні, у Дніпропетровській, Харківській, Запорізькій області... заслуговують великої вдячності за те, що вони в тих регіонах щось роблять в умовах війни. Якщо ми перестанемо працювати, перестанемо один одному йти назустріч, то процес життя в Україні може зупинитися. 10 міль-

йонів людей виїхало з України. Скільки з них повернеться? Це залежить від тих, хто тут приймає політичне рішення, вносить проект закону і його відпрацьовує.

Ми готові підтримувати усі ініціативи, що сприяють реформуванню професійно-технічної освіти, наближають її до стандартів Європейського Союзу і сприяють відбудові економіки України.

Відбудувати державу будемо ми з вами

Олена ФІДАНЯН, директор Департаменту освіти і науки виконавчого органу Київської міської адміністрації.

Питання безпеки в закладах професійної (професійно-технічної) освіти – дуже актуальні. 93 відсотки закладів освіти мають укриття. Вони працюють у змішаному режимі. Так само сто відсотків закладів мають протипожежну систему оповіщення в разі потреби. Сто відсотків закладів мають камери відеоспостереження.

Прийнято Закони України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про вищу освіту». Проект Закону «Про професійну освіту», виявився найскладнішим, і сьогодні в умовах війни його відсутність заважає нам з вами, українцям, в подальшому відбудувати країну. Якщо не можна його прийняти і є величезні суперечності у Верховній Раді, тоді величезне прохання внести зміни хоча б до окремих статей чинного закону. Бо вони не просто застаріли, вони настільки застаріли, що не допомагають, а гальмують наш подальший розвиток. Я не буду їх називати, всі ви їх чудово знаєте, в тому числі і перелік типів навчальних закладів.

Ліцензування. Просимо внести зміни до постанови, що стосується ліцензування. Сьогодні ми прийшли до етапу, що коли вже повністю забираємо до себе заклади, нам треба буде їх знову проліцензувати... По-новому проліцензувати, ми дійшли до такого абсурду, коли нам потрібно буде обов'язково за старими вимогами показати, що в закладі професійної (професійно-технічної) освіти наявний гуртожиток. А у нас 50 на 50: 50 відсотків закладів мають гуртожитки, 50 відсотків закладів не мають гуртожитків. І що? І тоді громада не може забрати те приміщення, яке вже держава віддає, ніяк не може на себе переоформити.

Тому ми просимо внести зміни до Постанови № 956 Кабінету Міністрів України, прийнятої у 1999 році. Ось такі старі законодавчі норми не дають нам з вами жити по-новому. Бажано, щоб спрощення процедури передбачалося законо-

давством, що матиме важливе значення при передачі закладів з державної до комунальної форми власності.

Також я розумію, що зараз війна... Постанова № 590 Кабінету Міністрів України не дозволяє робити нам нічого, що стосується розвитку. Навіть ми в Києві, упродовж п'яти років закуповували необхідний інвентар для студентів, зараз призупинимо ці дії. І в навчальних закладах буде відчуватися відсутність інструментарію, спецодягу для навчання тих, хто, обрав робітничі професії. Якщо вони, не отримають професійної освіти, то ми з вами не купимо хліб, не відремонтуємо каналізацію, не замінимо кран, не ввімкнемо світло...

Нині ми на телебаченні маємо «Єдині новини». Я не бачила жодної програми «Ми відбудуємо Україну», де б показали: студенти ось цього вишу зробили те і те. І відбудуємо не тільки в розумінні – кладемо цеглини, ми її відбудуємо, випікаючи хліб, шиючи одяг, підтримуючи ЗСУ. Немає ось таких популяризаційних програм, які можна було б показати про заклади освіти в усіх регіонах. І батьки б зрозуміли: я віддам туди дитину, моя дитина принесе зарплату не через 5 років, не через 6 років, а через 2 роки, а, можливо, під час практики вона принесе додому копійку. І вона буде вміти випікати хліб чи вона буде вміти щось робити у будинку: поремонтувати розетку, під'єднати світильник, полагодити сантехніку. І це буде зрозуміліше для кожного нас з вами, родин, що буде в результаті навчання.

Маю вам сказати, що в місті Києві одна з найпопулярніших професій – це кухар. У такому випадку, якщо ми говоримо про відбудову держави, то в мене виникає питання: а будівельники де наші, а зварювальники? Ми часто говоримо, що колись було погано. Не завжди у нас в освіті все було погано, заклади професійно-технічної освіти були закріплені за кожним підприємством. І ми не шукали підприємців, не розробляли стандарти під професію, тому що кожне підприємство мало свій заклад, який готував спеціалістів, забирав до себе, і вони відпрацьовували. Ми цього року в місті Києві, оскільки формуємо регіональне замовлення, спробували провести через Київ-раду рішення щодо відпрацювання студентами три роки на місто, якщо місто оплатило навчання. Я не розумію, що тут поганого. Місто оплатило навчання учня. Місто очікує, що він прийде будівельником, електриком, монтажником, зварювальником. Чому місто не має права укласти контракт, у якому передбачено відпрацювання учня? Так от юристи нам повернули проект цього рішення і сказали, що це суперечить законодавству. Якщо законодавство передбачило, що громада має право замовити працівників, то нехай законодавство передбачить право громади, яка віддала свої гроші на підготовку, для того, щоб

студенти могли відпрацювати. Відбудувати державу будемо ми з вами.

Гнучкість, оперативність і відповідальність в умовах війни

Петро КОРЖЕВСЬКИЙ, директор Департаменту освіти і науки Рівненської обласної адміністрації.

Спочатку про політичні нюанси у розробленні проекту Закону «Про професійну освіту» і подальшому його прийнятті, а також про міф що система професійної освіти – не престижно. Це тільки міф у головах тих людей, які так думають. Нині система професійної освіти надзвичайно престижна, бо професійна освіта – це освіта можливостей. І те, що всі випускники закладів загальної середньої освіти Рівненської області мають можливість вступати до закладів професійної освіти, а цього року таких було 43 відсотки – це якраз тих 40 плюс, про які ми говорили у стратегії у 2019 році. І я думаю, що міне кілька років, і ми перетнемо позначку і 50, і 60 відсотків, бо всі добре розуміють, що через систему прикладних професій можна збудувати цивілізоване суспільство. Перелік професій загальнодержавного значення має бути гнучким. Він не має бути таким, який приймають раз на 20 років, а гнучким, бо в сучасних умовах, під час воєнного стану ми не знаємо, що завтра нам доведеться відновлювати. Ви це бачите: тут енергосистему, там треба будувати житло, відбудувати заклади освіти і культури. І, зрештою, ми маємо розуміти, що кошти, закумульовані у державному бюджеті на професії загальнодержавного значення, мають бути використані ефективно.

Навчально-методичні центри мають стати проектними офісами директорату, а директорат має бути центром прийняття рішень, сміливих рішень, непопулярних рішень. Професійна освіта сьогодні має можливості скористатися ними. Кожен заклад професійної освіти у Рівненській області до війни заробляв не менше 1 мільйона гривень. Знаєте, чому не більше? Бо далі стаємо платниками податків, і тут теж важливо було б урегулювати це питання. Державно-приватне партнерство – це ключове, на що ми маємо звернути увагу.

Якщо нормально будувати стратегію, то можна і в умовах війни відкривати навчально-практичні центри. Я дякую компанії «Grohe» за те, що ми зуміли все ж таки привезти сантехнічне обладнання в Україну. Але я їм дякую не лише за це. Я їм дякую за те, що вони набралися сміливості і

представили Україну на WorldSkills, за який свого часу боролася Олена Колеснікова і зробила це можливим. І тепер світ знає про Україну як про країну, яка вміє формувати трудовий потенціал.

Хотілося, щоб ми на наступному WorldSkills вже були реальними учасниками. Ми дуже довго боролися за Еразмус+ і стали його повноправними учасниками. Еразмус+ – це можливість представити Україну на міжнародному рівні. Про наші проблеми маємо говорити чесно усій європейській і світовій спільноті, і тоді отримаємо від них справді ту допомогу, яка потрібна, а не просто-напросто гуманітарну допомогу, яка інколи приходить в Україну в тих обсягах, які професійній освіті не потрібні.

Стипендію в тому обсязі, який ми збільшили, місцеві бюджети «поклали на лопатки», тому що такого ресурсу в них немає. Це значить, що ми маємо забрати кошти на розвиток, кошти для навчальних цілей і виплачувати лише стипендії. Якби це була субвенція і якщо би ми врегулювали цю стипендію, і вона була б від 750 до 1 тис. 250 грн, скористалися соціальною стипендією, ми змогли б вивільнені кошти спрямувати на розвиток, на створення навчально-практичних центрів.

Говорю про розвиток в умовах війни тому, що ми «тилова область». Ми маємо розуміти, що маємо створювати можливості для тих дітей, які є внутрішньо переміщеними особами. Ми зобов'язані створити умови для здобуття професійної освіти і належним чином відбудувати Україну.

Швидке реагування на потреби ринку праці

Наталія ВАСИЛЕНКО, державний експерт експертної групи з питань професійного розвитку Директорату праці Міністерства економіки України.

Сфера зайнятості і ринок праці є вкрай важливою та нагальною проблемою сьогодні. Війна призвела до значних руйнувань у всіх соціально-економічних сферах життя України та кардинально змінила ситуацію на ринку праці. Через широкомасштабне вторгнення росії тисячі українців втратили роботу, багатьом довелося перекваліфікуватися, значна частина робочої сили була змушена переміститися, мігрувати за кордон, а деяка частина була примусово депортована до країни-загарбника. Крім цього, здійснення оцінки реальних масштабів зайнятості та безробіття в традиційній довільній формі унеможливилось внаслідок відсутності у 2022 році даних Держстату щодо робочої сили та інших ключових індикаторів ринку праці.

Нині основним джерелом щодо змін на ринку праці є Державна служба зайнятості, однак вона

відстежує приблизно третину національного ринку та не дає можливості повною мірою відчувати нові тенденції на ринку праці загалом. Завдяки якісному вивченню ситуації у сфері зайнятості й на ринку праці можна приймати необхідні управлінські рішення, зокрема, забезпечити ефективне державне замовлення на підготовку фахівців і робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів.

Після перемоги зруйновані будівлі, пам'ятки архітектури підлягатимуть відбудові, а також відбудовуватимемо критичну інфраструктуру, житлові будинки, дороги, комунікації. Найбільше будуть потрібні саме робітники, зокрема у будівельній галузі та галузі енергоефективності. Забезпечення енергетичної безпеки і незалежності потребуватиме фахівців у сфері альтернативної «зеленої» енергетики. Успіх повоєнного відновлення економіки залежить від здатності системи професійної і професійно-технічної освіти забезпечити потребу у кваліфікованих робітничих кадрах.

В умовах воєнного стану важливими є стабілізація економіки та збереження діяльності бізнесу. Тому Міністерство економіки в березні 2022 року започаткувало програму релокації підприємств з територій, де тривають бойові дії. Держава сприяє пошуку нових локацій, розселенню персоналу, допомагає в перевезенні потужностей підприємств. Уже релоковано понад 740 роботодавців, які перемістили свій бізнес на відносно безпечні території, щоб надалі працювати і надавати робочі місця. Під час релокації частина працівників залишаються на своїх місцях і не переміщуються разом з підприємствами. Тому підприємства з метою швидкого запуску та відновлення роботи потребують кваліфікованого персоналу за затребуваними професіями, а також оперативного перенавчання та підвищення кваліфікації працівників. Важливою є переорієнтація системи професійної і професійно-технічної освіти на професійне навчання дорослого населення. Зокрема, на навчання безробітних за направленням з центрів зайнятості, внутрішньо переміщених осіб, а також ветеранів війни, які потребуватимуть професійної реабілітації.

Після перемоги професійної реабілітації потребуватиме значна кількість осіб з особливими потребами – захисників і захисниць, які отримали поранення під час бойових дій, цивільних осіб, які під час трудової або іншої діяльності отримали поранення, контузію, перебуваючи в окупації чи у районах проведення бойових дій. І тому заклади освіти вже тепер мають розпочати роботу щодо створення відповідних умов для професійного навчання таких осіб. Це потребує диференційованого підходу до розроблення освітніх програм, і

розумного пристосування навчального місця, а також забезпечення безперешкодного доступу до будівель, споруд, приміщень закладів освіти.

Професійна освіта в умовах воєнного стану потребує швидкого реагування на потреби ринку праці: навчання за короткотерміновими програмами, запровадження навчання для здобуття часткових професійних кваліфікацій та мікрокваліфікацій. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування національної системи кваліфікацій» у трудове законодавство вже інтегровано поняття «часткові професійні кваліфікації». Відповідно до цього змінено також підходи до розроблення професійних стандартів.

Цим законом унормовано питання щодо створення галузевих рад, зокрема їх склад, завдання, права. На мою думку, діяльність галузевих рад, зростання їх кількості сприятиме більш якісному розробленню професійних стандартів, а також реформуванню класифікатора професій. Навички і компетентності працівників, доступ до якісної освіти значною мірою визначить рівень економічного розвитку країни. Сьогодні недостатньо інвестувати лише в економіку, виробництво чи технології. Інвестиції в людей та їх освіту, компетентності не менш важливі, адже вони створюватимуть продукт із більшою доданою вартістю.

Політична відповідальність

Ірина КОНСТАНКЕВИЧ, народний депутат України, член Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти, голова підкомітету з питань позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти та освіти дорослих, доктор філологічних наук.

Війна почалася не 24 лютого 2022 року, вона почалася вісім років тому. Від того, як буде змодельовано, прогнозовано розвиток економіки, залежить якою буде професійна освіта. Тому сьогодні тут, очевидно, мали би бути присутні топчиновники Міністерства економіки, Міністерства фінансів, які б несли ще й політичну відповідальність. Адже майже кожен другий виступ моїх колег освітян – це про політичну відповідальність.

Повірте, ті народні депутати, які беруть участь у засіданні круглого столу, якраз справді роблять на своїх місцях те, що можна, але це питання має вирішуватися вище. І його потрібно ухвалити, бо

питання Закону про професійну освіту – вкрай серйозне. Це притому, що, зауважте, у нас війна і далі нам треба буде відбудувати Україну, а ніхто нам не дасть гроші на відбудову економіки і відбудову України, якщо не буде розуміння того, яка є економіка, який у нас трудовий потенціал і чи ми спроможні відбудувати цю країну. Тому політична відповідальність, економічна відповідальність – це вкрай важливо.

Ми повинні говорити про питання демографічної ситуації. Тому що від колеги з Міністерства економіки України ми почули: потрібно прогнозувати. Так, треба прогнозувати, причому не на завтра, а на вчора це треба було робити. Є багато можливостей не перекладати відповідальність на когось, а це робити самому. Тому демографічні чинники потрібно обов'язково враховувати.

Нам потрібно лібералізувати професійну освіту, зробити її відкритою, динамічною, гнучкою, автономною. І скажу по-простому, якщо ми наразі не вкладемо у професійну освіту оці можливості вже зараз – економіка поствоєнної України буде в зоні ризику.

Сергій РОМАНЮК, заступник голови Центрального комітету профспілки працівників освіти і науки України.

Освіта буде розвиватися добре, коли ми почнемо виконувати освітянські закони. Закон «Про освіту» прийнято ще в 2017 році. На жаль, ні фінансування освіти на рівні 7 відсотків ВВП у нас на 2023-й рік не здійснюється, ні стаття щодо оплати праці педагогічних і науково-педагогічних працівників не виконується. Ми навіть кроків назустріч для виконання цієї статті не зробили. Якщо хочемо підвищувати якість освіти, ми в цій справі маємо зробити глобальні кроки і підвищити заробітну плату нашим освітянам.

Дуже добре, що відбувається оновлення законодавства. Ми запропонували зміни до Кодексу законів про працю стосовно статті про сумісництво. Відповідно до цього скасовано постанову Кабінету Міністрів України, якою було встановлено, що це таке. І в нас зник перелік робіт, які не є сумісництвом. Сьогодні керівникам закладів освіти, стало проблемно читати години. Ці питання також необхідно терміново врегулювати, тому що це проблема.

Медичні огляди для педагогічних працівників мають бути безкоштовними. Але сьогодні і Національна служба здоров'я, і Міністерство охорони здоров'я чомусь перший пункт постанови Кабінету Міністрів України, де це врегульовано, читають так, що це має бути за кошти роботодавця, а другий пункт, де написано, що для бюджетних установ має здійснюватися за рахунок коштів закладів охорони здоров'я, не читають. Ми проси-

мо Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій, врегулювати це питання. Національна служба здоров'я буде оплачувати ці послуги за рахунок своєї програми, адже там є в них профілактика і таке інше.

Вважаю за доцільне також нагадати про законопроект 7588, відповідно до якого внесено нову статтю 11.5 до Закону України «Про управління об'єктами державної власності». Якщо в такій редакції буде прийнято цю статтю, що відчуження земельних ділянок можна проводити без узгодження з профільним міністерством і з керівництвом самого закладу, у тому числі освіти то, на жаль, багато наших закладів освіти можуть втратити земельні ділянки. Цю статтю потрібно терміново доповнити формулюванням – крім закладів освіти.

Світлана Кретович, завідувачка відділу освіти і науки Директорату з питань внутрішньої та гуманітарної політики Офісу Президента України

Хотіла б закликати всіх освітян, що ми маємо об'єднатися і знайти компроміси для того, щоб всі-всі-всі були задоволені, і для того, щоб ми всі разом могли створити необхідні умови для того, щоб відродити освітянські заклади, відродити майже півтори тисячі закладів освіти взагалі в Україні, що постраждали від війни. На жаль, ми розуміємо, ця цифра ще буде більшою. Але наразі, справді викликів дуже багато. Тому я закликаю саме до об'єднання, щоб нас це все ж таки об'єднувало, а не роз'єднувало.

Підсумовуючи виступи учасників Ольга Коваль наголосила, що немає сумнівів, що у нас буде підвищений попит на будівельників, електриків, машинобудівників, верстатників, і цей перелік робітничих професій ми можемо продовжувати далі й далі. У нас війна, і ми всі все розуміємо, що зараз у більшості галузей забезпечується тільки утримання, а видатків на розвиток ми не маємо, тому що надходження до бюджету в нас скорочено, і на це є об'єктивні причини. Та попри все ми маємо розвивати систему професійної освіти, розвивати мережу кваліфікаційних центрів, тому що нам потрібно буде визнавати неформальну освіту, яку наші громадяни здобули за кордоном, нам потрібно буде визнавати ті кваліфікації, які наші громадяни здобували за кордоном, перебуваючи там і отримуючи документи, документи про кваліфікацію іншої країни. Цю систему нам потрібно розвивати для майбутньої євроінтеграції, тому що уже зараз ментально ми є частиною Європейсько-

го Союзу, нам потрібно трішки доопрацювати нашу документальну законодавчу, підзаконну складову. Я впевнена, що спільними зусиллями ми зможемо це зробити.

Ольга Василівна наголосила на тому, що для нас наразі є дуже важливим моніторинг ринку праці і прогнозування. Так, у нас війна, дуже важко зараз відстежувати переміщення наших громадян, ми маємо гігантську міграцію. Зупинити її ми, звісно, не можемо, але ми маємо як

держава, як Міністерство економіки, інші органи влади докладати зусилля для того, щоб її сповільнити і щоб наші громадяни могли працевлаштуватися, навчатися, здобувати кваліфікацію і реалізовувати себе на ринку праці. Отже, є дуже багато напрямів для спільної роботи, навколо яких ми маємо об'єднатися для того, щоб реально мати фахівців до нашої перемоги, які відбудують нашу країну і зроблять її набагато кращою, аніж до війни.

РЕЗОЛЮЦІЯ КРУГЛОГО СТОЛУ

*Затверджено рішенням
Комітету Верховної Ради України
з питань освіти, науки та інновацій
протокол № 112 від 11.01.2023 р.*

Військова агресія росії проти України, яка розпочалася ще у 2014 році, переросла 24 лютого 2022 року у масовану атаку на всю територію нашої країни із застосуванням усіх видів озброєнь. Цей військовий злочин проти мирного населення України не тільки обмежив доступ до базових потреб людини, до освіти, але й став загрозою життю та здоров'ю учасників освітнього процесу.

Предметом обговорення учасників круглого столу стало функціонування професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О) в умовах воєнного стану, а також виклики, проблеми та шляхи їх вирішення.

Враховуючи пропозиції, надані офіційно учасниками круглого столу, та підсумки обговорення функціонування професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану, учасники круглого столу рекомендують:

1. Верховній Раді України:

1.1. Прискорити розроблення, внесення та розгляд проекту Закону України про професійну освіту.

2. Народним депутатам України:

2.1. Звернутися з проханням до народних депутатів України – членів Комітету з питань освіти, науки та інновацій ініціювати внесення законопроекту, що усуває перешкоди підготовки фахових молодших бакалаврів за рахунок коштів регіональних бюджетів на базі закладів П(ПТ)О, що мають відповідні ліцензії та акредитовані за відповідними освітньо-професійними програмами.

3. Кабінету Міністрів України:

3.1. Розробити нормативно-правові акти для врегулювання функціонування переміщених закладів П(ПТ)О, зокрема, розробивши

внесення змін до Закону України «Про оренду державного та комунального майна», інших нормативно-правових актів, які регулювали б фінансові та юридичні взаємовідносини базового та переміщеного на час воєнного стану закладу освіти.

3.2. Передбачити у 2023 році виділення державного замовлення на підготовку кваліфікованих кадрів у переміщених закладах П(ПТ)О.

3.3. Вирішити питання надання фінансової, матеріальної підтримки державним закладам П(ПТ)О, що зазнали пошкоджень внаслідок вторгнення росії в Україну, при проведенні відновлювальних та ремонтних робіт.

3.4. Вирішити питання щодо забезпечення фінансування в державних закладах П(ПТ)О встановлення протипожежних систем сигналізації та приведення відповідно до встановлених норм захисних споруд цивільного захисту.

3.5. Передбачити державне співфінансування разом з місцевими бюджетами для створення безпечних умов навчання і роботи в закладах П(ПТ)О.

3.6. Вивчити питання та надати пропозиції щодо врегулювання дисбалансу між потребами у робітничих кадрах на окремих територіях та можливостями їх підготовки у регіоні, зважаючи на демографічні і фінансові спроможності найбільш постраждалих від російської агресії регіонів.

3.7. Розглянути можливість відновлення субвенції з державного бюджету на створення навчально-практичних центрів сучасної професійної освіти.

3.8. Удосконалити спрощення механізму фінансування державного замовлення у закладах П(ПТ)О.

3.9. Забезпечити реальний захист прав осіб, які мають право на призначення соціальних стипендій на підставі нормативно-правових актів, якими встановлені державні пільги і гарантії для окремих категорій, при виплаті соціальних стипендій учням закладів П(ПТ)О незалежно від регіону знаходження такого закладу.

3.10. Запровадити фінансування з Державного бюджету здобуття професійної (професійно-технічної) освіти внутрішньо переміщеними особами (субвенція, державне замовлення, державна підтримка тощо).

3.11. Проаналізувати причини тривалої процедури перереєстрації документів Міністерством юстиції України на право власності закладів П(ПТ)О з метою її прискорення.

3.12. Пришвидшити затвердження оновленого та розширеного переліку професій загальнодержавного значення.

3.13. Опрацювати питання можливості отримання дублікатів документів про здобуття професійно-технічної освіти замість втрачених, а також підтвердження стажу роботи особи у разі неможливості отримання архівних документів, що залишились на окупованих територіях.

3.14. Внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 9 червня 2021 р. № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» з метою уможливлення видатків місцевих бюджетів із загального і спеціального фонду для закупівлі витратних матеріалів для проведення уроків виробничого навчання та виробничої практики здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти в закладах П(ПТ)О.

4. Міністерству освіти і науки України:

4.1. Внести зміни до Типових штатних нормативів професійно-технічних навчальних закладів, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 06.12.2010 № 1204, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 25.01.2011 р. за № 114/18852, привівши їх у відповідність до вимог законів України, що регламентують наявність певних посад в установах і організаціях державної чи комунальної форм власності.

4.2. Внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 12 липня 2004 року № 882 «Питання стипендіального забезпечення» з метою диференціювання стипендії для учнів закладів П(ПТ)О відповідно до їх навчальних досягнень.

4.3. Внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. № 1047 «Про розміри стипендій у державних та комунальних закладах освіти, наукових установах», встановивши соціальну справедливість щодо однакового розміру соціальної стипендії незалежно від рівня здобуття освіти.

4.4. Розробити та затвердити нормативно-правові акти для уможливлення призупинення діяльності закладу освіти, а також призупинення дії ліцензії.

4.5. Внести зміни до Методичних рекомендацій щодо формування та розміщення регіонального замовлення на підготовку фахівців та робітничих кадрів, затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 року № 994-р, та інших нормативно-правових актів з питань, визначених у Законі України «Про внесення змін до Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» щодо окремих аспектів підготовки кваліфікованих робітників в умовах воєнного стану та відновлення економіки» від 19 червня 2022 року № 2312-ІХ.

4.6. Розробити Методичні рекомендації щодо розрахунку вартості підготовки здобувачів професійної освіти.

4.7. Розробити та затвердити Порядок проведення конкурсу на зайняття посади керівника державного, комунального закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

4.8. Розробити законодавчі зміни стосовно підстав для переоформлення ліцензій у сфері професійної (професійно-технічної) освіти без проходження процедури ліцензування закладами професійної (професійно-технічної) освіти.

4.9. Внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 року № 784 «Про затвердження Порядку працевлаштування випускників професійно-технічних навчальних закладів, підготовка яких проводилася за державним замовленням», знявши з керівників закладів персональну відповідальність за вручення випускникам направлень на роботу та за їх працевлаштування під час дії воєнного стану.

4.10. Внести зміни до Положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 30.05.2006 № 419, з метою актуалізації положень в умовах воєнного стану.

4.11. Внести зміни до Порядку надання робочих місць для проходження учнями, слухачами про-

фесійно-технічних навчальних закладів виробничого навчання та виробничої практики, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07.06.1999 № 992 (зі змінами), з метою актуалізації положень в умовах воєнного стану.

4.12. Внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 05.04.1994 № 226 «Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування».

4.13. Розробити комплекс заходів із забезпечення комп'ютерною технікою ЗП(ПТ)О (у тому числі за рахунок коштів місцевого бюджету).

4.14. Проаналізувати фінансові потреби закладів професійної (професійно-технічної) освіти для створення безпечних умов навчання і роботи з метою надання пропозицій щодо джерел їх покриття.

4.15. Проводити роботу щодо вирішення питання забезпечення здобувачів та педагогічних працівників переміщених закладів П(ПТ)О комп'ютерами та іншим мультимедійним обладнанням для проведення освітнього процесу з використанням дистанційних технологій.

4.16. Продовжити роботу щодо сприяння підвищенню престижності та позитивного іміджу професійної освіти, соціального статусу педагогічних працівників закладів професійної освіти;

4.17. Забезпечити функціонування освітньої платформи «Професійна освіта онлайн» для дистанційного і змішаного навчання для учнів закладів П(ПТ)О, педагогічних працівників і здобувачів професійних кваліфікацій на основі «Всеукраїнської школи онлайн».

5. Місцевим органам державної влади та органам місцевого самоврядування:

5.1. Забезпечити створення безпечних умов для навчання і роботи в закладах П(ПТ)О у регіоні, що підпорядковані органам місцевої влади і місцевого самоврядування.

5.2. Не допускати скорочення фінансування закладів професійної освіти, а також кількості отримувачів стипендії у зв'язку з підвищенням її рівня.

5.3. Сприяти забезпеченню закладів професійної (професійно-технічної) освіти альтернативними джерелами енергії.

5.4. Не допускати порушень Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» (частини п'ятої статті 14) щодо відмови у фінансуванні здобуття освіти осіб з різних регіонів та

територіальних громад за рахунок коштів обласних та міських бюджетів.

5.5. Здійснювати аналіз регіональних ринків праці та прогнозування їх розвитку на короткострокову і довгострокову перспективу з метою визначення потреб у кваліфікованих працівниках для підприємств, установ, організацій усіх форм власності з метою науково-обґрунтованого формування регіонального замовлення на підготовку кваліфікованих кадрів.

5.6. Забезпечувати розміщення регіонального замовлення в закладах П(ПТ)О в обсягах, що відповідають встановленим законодавством кількісним показникам для формування навчальних груп.

5.7. Забезпечити розроблення та реалізацію регіональних, муніципальних програм щодо дистанційної освіти, активної реабілітації тимчасово переміщених осіб, а також для осіб, які мають обмежений доступ до ринку освітніх послуг.

5.8. Здійснити організаційні заходи щодо заповнення вакантних посад педагогічних працівників закладів П(ПТ)О.

6. Зкладам професійної (професійно-технічної) освіти:

6.1. Забезпечити якісні результати освітнього процесу, особливу увагу приділити професійно-практичній частині освітніх програм.

6.2. Посилити увагу до впровадження педагогічних інновацій в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, в тому числі забезпечити проходження здобувачами освіти та педагогічними працівниками відповідного навчання щодо організації дистанційної роботи.

6.3. Більш широко впроваджувати розроблені Інститутом професійної освіти НАПН за результатами експериментів всеукраїнського й регіонального рівнів методики формування громадянської, енергоефективної, екологічної, підприємницької, цифрової та інших компетентностей майбутніх фахівців для економіки воєнного часу та повоєнної відбудови України, а також використовувати наукову, виробничо-практичну, навчальну, довідкову та іншу продукцію підготовлену вченими Інституту, що сприятиме вдосконаленню діяльності закладів П(ПТ)О, підвищенню якості підготовки здобувачів освіти.

6.4. Сприяти покращенню рівня та ефективності комунікації між закладами освіти та учасниками освітнього процесу.

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Василь Кремень, доктор філософських наук, професор, дійсний член (академік) НАН України і НАПН України, президент НАПН України, президент Товариства «Знання» України, м. Київ

Представлено аналітичну інформацію про діяльність НАПН України, її відділень та наукових установ в умовах воєнного стану. Висвітлено ключові напрями роботи НАПН України, зокрема, розкрито зміст наукових і науково-організаційних заходів; провадження наукових досліджень та науково-організаційної роботи в наукових установах НАПН України; психологічний супровід освітянської спільноти, надання психологічної підтримки населенню в кризових умовах; міжнародну інформаційно-просвітницьку діяльність і підтримку інформаційної безпеки та волонтерську допомогу вчених НАПН України.

Ключові слова: військова агресія Російської Федерації; волонтерська допомога; захист України; міжнародна інформаційна діяльність; науково-методичний психолого-педагогічний супровід; Національна академія педагогічних наук України.

Vasyl KREMEN

INNOVATIVE ACTIVITIES OF THE NATIONAL ACADEMY OF PEDAGOGICAL SCIENCES OF UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

The analytical report presents information on the activities of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine. The key areas of work of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine are highlighted, in particular, the content of scientific, and scientific and organisational activities is revealed; conducting research and scientific and organisational work in the NAES of Ukraine research institutions; psychological support for the educational community, provision of psychological support to the population in crisis conditions; international information and educational activities and support of information security and volunteer assistance of researchers of NAES of Ukraine.

Keywords: military aggression of the Russian Federation; volunteer assistance; defence of Ukraine; international information activities; scientific and methodical psychological and pedagogical support; National Academy of Educational Sciences of Ukraine.

Минув майже рік з початку віроломного вторгнення Росії в Україну і початку російсько-української війни. Ця війна – лише одна з агресивних дій з боку Росії по відношенню до України. Таких в історії були сотні, але навіть у цьому ряду вона займає особливе місце. Такої повномасштабної агресії Росії по відношенню до України не було ніколи. Можуть бути проведені паралелі з подіями 1917–1920 рр., але тоді, окрім того, що Росія воювала з Україною, було внутрішнє громадянське протистояння і в Росії – більшою мірою, і в Україні. Війна 2022 року – це перша війна, у якій монолітно-свинцева Росія воює із як ніколи вільною і об'єднаною Україною. Багатоаспектною є проблема причин війни. Може йтися про інформаційні недоліки, з якими важко не погодитися, й інше. Але не можна зводити причини війни лише до інформаційного складника.

© Кремень В., 2023

З початком повномасштабного воєнного вторгнення Російської Федерації на територію України та оголошенням воєнного стану, введеного і продовженого указами Президента України (Закон України, 2022а; 2022б; 2022с), Національною академією педагогічних наук України здійснено організаційні заходи з метою забезпечення функціонування наукових установ академії в умовах війни, спрямування їх діяльності на підвищення спротиву українського народу російському агресору, наближення перемоги у війні, ефективне післявоєнне відновлення України на інноваційній, високотехнологічній основі.

Передусім висловлено безумовну підтримку керівництву держави, Президенту України Володимирі Зеленському та Збройним Силам України, їх зусиллям, спрямованим на захист суверенітету і територіальної цілісності України, вшановано пам'ять тих, хто віддав за неї життя, та засвідчено глибоке переконання у

здобутті перемоги українського народу. Засуджено військову агресію Російської Федерації проти України, постійне і грубе порушення принципів та норм міжнародного права щодо гарантій суверенітету і територіальної цілісності України як незалежної держави, жорстоке поводження з мирним населенням, зокрема дітьми, що призводить до численних людських жертв, та, незважаючи на складну ситуацію, висловлено непохитну віру у переможне завершення війни.

Прийнято рішення, що в умовах порушення Російською Федерацією загально визнаного міжнародного права вчені – громадяни цієї країни та Республіки Білорусь, які явно або мовчазно підтримали військові дії агресора, не можуть бути частиною цивілізованого академічного світу та іноземними членами, почесними докторами НАПН України, реалізовувати будь-які спільні проекти. Ураховуючи це, НАПН України звернулася із заявою українською та англійською мовами до міжнародної наукової спільноти про припинення будь-якої співпраці з такими російськими і білоруськими вченими, науковими колективами та розірвання з ними грантових угод (НАПН України, 2022).

Роботу вчених НАПН України, крім виконання планових завдань науково-дослідної та експериментальної діяльності, зорієнтовано на забезпечення активної участі у відсічі російської агресії, координацію діяльності працівників академії, спрямовану на розв'язання актуальних проблем наукового супроводу реалізації державної освітньої політики, розвиток фундаментальних і прикладних досліджень та експериментальних розробок у галузі освіти, педагогіки і психології в умовах воєнного стану і післявоєнного часу.

У перші дні війни керівництвом НАПН України оприлюднено заяву про категоричне засудження злочинної агресії Російської Федерації (<https://naps.gov.ua/ua/press/releases/2610/>); підготовлено листи-звернення до міжнародної наукової спільноти про події в Україні у зв'язку з агресією РФ; одержано листи підтримки від міжнародних партнерів та іноземних членів академії. На засіданні Президії НАПН України 21 квітня 2022 р. та на спільному засіданні президій НАН України та НАПН України 4 травня 2022 р. М. М. Слюсаревським, директором Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, членом-кореспондентом НАПН України представлено науково-аналітичну доповідь «Соціально-психологічний стан українського суспільства в умовах повномасштабного вторгнення: нагальні виклики і відповіді» (<https://bit.ly/3b1slJM>). Доповідь направлено органам державної влади до відома та

можливого використання в роботі (Слюсаревський, 2022).

У доповіді наголошується, що повномасштабне вторгнення військ Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 р. спричинило низку гострих викликів соціально-психологічному стану українського суспільства. Ці психологічні виклики поділяються на чотири групи: 1) виклики українцям як спільноті; 2) виклики ментальному здоров'ю особистості; 3) виклики психологічному благополуччю та розвитку дитини; 4) виклики українським психологам як фаховому співтовариству.

Презентовано психологічно обґрунтовані способи реагування на такі спричинені війною виклики, як потреба актуалізації національної групової ідентичності; доцентрові і відцентрові тенденції суспільної згуртованості; завищені суспільні очікування; наслідки колективної психотравматизації; ризики надмірної трудової зайнятості та незайнятості громадян, волонтерської та приймальної діяльності; формування в біженців психологічного синдрому неповернення; поширення деструктивних емоційних станів; стресогенні трансформації особистісної картини світу; інтенсифікація та поляризація міжособового спілкування; ризиковані форми інформаційної поведінки; посттравматичні стресові розлади; розлади та деструктивні способи соціальної адаптації; руйнування або докорінна зміна освітнього середовища; соціальні й ментальні ризики сирітства та усиновлення; брак необхідних компетентностей та надійного методичного інструментарію; незавершена інституціоналізація стандартів психологічної допомоги; непристосованість практик психологічного консультування до ретельних систем комунікації; низький рівень психологічної культури населення; відсутність єдиного координаційного центру, чітко вибудованої вертикалі надання психологічної допомоги. На частину цих викликів суспільство вже дало гідну відповідь. В обґрунтуванні інших відповідей провідну роль має взяти на себе фахове співтовариство українських психологів, ядром якого є колективи наукових установ психологічного профілю НАПН України.

Вчені НАПН України активно долучилася до реалізації Указу Президента України «Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни» від 21 квітня 2022 р. № 266/2022 (Президент України, 2022а). У рамках робочої групи «Освіта і наука» сформовано, обґрунтовано та узагальнено пропозиції для робочих підгруп «Освіта» та «Наука»; виокремлено нагальні проблеми і виклики у сферах освіти і науки, обґрунтовано шляхи їх розв'язання і подолання, запропоновано ідеї щодо вирішення кола проблем та викликів у сферах «Освіта» (для сфер аналізу «До-

шкільна освіта», «Загальна середня освіта» (повна загальна середня освіта (навчально-методичне забезпечення); повна загальна середня освіта (профільна середня освіта), «Професійна та фахова передвища освіта», «Вища освіта» та «Наука».

На засіданні Президії НАПН України 28 липня 2022 р. затверджено заходи академії щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року згідно з відповідним наказом МОН України (Кремень, Сисоєва, Бех та ін., 2022). Ураховуючи необхідність дослідження актуальних проблем воєнного часу та повоєнного відновлення у сфері освіти, педагогіки і психології, створення новітньої конкурентоспроможної наукової продукції згідно з Планом відновлення України та необхідність приведення у відповідність сфери освіти до стандартів і рекомендацій Європейського Союзу у зв'язку з наданням Україні статусу кандидата для вступу в ЄС розглянуто та затверджено зміни до фундаментальних і прикладних наукових досліджень за тематикою НАПН України, виконання яких розпочнеться у 2023 р., зміни до перспективних тематичних планів наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок наукових установ НАПН України на 2022–2024 рр. та на 2023–2025 рр. (Кремень, 2022с).

Для підвищення ефективності, практичної значущості та результативності виконання наукових досліджень у НАПН України збільшено частку прикладних досліджень, які домінують у загальній науковій тематиці. За рахунок загального фонду бюджету у 2022 р. виконуються 65 прикладних і 38 фундаментальних досліджень, завершується виконання 25 наукових досліджень (8 фундаментальних, 17 прикладних), у 2023 р. планується до виконання 27 наукових досліджень (11 фундаментальних і 16 прикладних) (Кремень, 2022с).

Погоджено із Міністерством оборони України, Міністерством з питань стратегічних галузей промисловості України та подано до Міністерства освіти і науки України перелік пріоритетних наукових досліджень та науково-технічних розробок, спрямованих на розвиток новітньої конкурентоспроможної науково-технічної продукції, необхідної в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

Президія НАПН України наголосила на подальшій реалізації розпочатих реформ у сфері дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої і вищої освіти та освіти дорослих, розвитку фундаментальних і прикладних досліджень та експериментальних розробок у галузі освіти, педагогіки і психології, окреслених Програмою спільної діяльності Міністерства освіти і науки України та

Національної академії педагогічних наук України на 2021–2023 роки, в умовах воєнного стану і післявоєнного часу. Зазначено можливість внесення до програми відповідних змін у разі необхідності (Кремень, 2022с).

Вченими НАПН України здійснюється розроблення та видання наукової, навчальної, методичної та практичної продукції з висвітлення питань освітнього та психологічного забезпечення учнів, педагогів, батьків та громадян в умовах війни; з'ясовано орієнтири міжнародних та неурядових організацій щодо забезпечення неперервності освіти в умовах війни та залучення біженців і внутрішньо переміщених осіб до навчального процесу, а також охарактеризовано підтримку Європейського Союзу з інтеграції українських дітей та молоді до систем освіти держав-членів ЄС (<https://bit.ly/3w0vX0Y>); розроблено путівники для батьків, дітей, соціальних педагогів та соціальних працівників щодо зниження рівня тривожності в період бойових дій, допомоги дитині в адаптуванні до умов вимушеного тимчасового переселення, з медіації в умовах війни.

Науковими установами НАПН України систематично організовуються та проводяться науково-практичні заходи (конференції, форуми, круглі столи, вебінари тощо) з проблем функціонування освіти і науки в умовах воєнного стану та перспектив повоєнного відновлення освітньої галузі та розвитку науки (Кремень, Луговий та ін., 2022а; Кремень, Луговий та ін., 2022b). Вчені наукових установ НАПН України упродовж воєнного стану в країні системно здійснюють психологічний супровід та допомогу для населення постраждалого внаслідок військових дій, біженців, військовослужбовців та їхніх сімей. Так, на постійній основі, очно та дистанційно здійснюються:

- психологічна підтримка цивільного населення, переселенців, біженців, дітей та дорослих, які знаходяться у кризовому стані у зв'язку з військовими діями на території України; осіб, які перебували в «зелених» коридорах під час евакуації; біженцям на територіях залізничних вокзалів, біженцям, які знаходяться за кордоном (допомога у пошуках волонтерів-психологів, житла, роботи тощо); пораненим (гостра реакція на бойовий стрес), які знаходяться в психіатричних відділеннях; бійцям територіальної оборони в умовах війни; особам на підприємствах в умовах війни; жінкам і дітям військовослужбовців ЗСУ, які загинули на війні;

- підтримка психічного здоров'я вимушених «внутрішніх» переселенців в умовах війни;

- організовано роботу телефону психологічного кризового консультування для населення України (<https://bit.ly/36FskUA>);

– системний науково-методичний супровід організації та проведення методичних онлайн-коворкінгів «Психологічна підтримка та допомога під час війни» для фахівців психологічної служби системи освіти;

– підготовлено методичний комплекс технік, алгоритмів дій, психоедукаційних плакатів для використання в системі надання первинної психологічної допомоги дітям і дорослим;

– робота щодо координації діяльності психологів системи освіти та підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій з надання соціально-психологічної допомоги населенню;

– навчання українських практичних психологів для забезпечення оптимальної підтримки в різні періоди часу після травматичних подій з особливим акцентом на роботу з дітьми в рамках україно-німецького проекту «НОРЕ» («Надія»);

– тренінги для педагогів закладів освіти та психологів щодо надання першої психологічної допомоги в екстремальних ситуаціях; психологічного супроводу перебування населення в бомбосховищах, укриттях, під час евакуації;

– психологічна підтримка військовослужбовців, зокрема, на інтернет-ресурсах, сторінках у Facebook поширено розробки щодо психологічної допомоги військовослужбовцям та забезпечення їх стресостійкості в умовах бойових дій;

– методичний супровід Всеукраїнського телефону психологічної кризової допомоги для населення України;

– онлайн-зустрічі «Організація соціально-психологічної підтримки родин зниклих безвісти, полонених та звільнених з полону» за участю представників Збройних Сил України, Мінреінтеграції України, народних депутатів та громадських організацій;

– розроблено рекомендації щодо самоаналізу власного психологічного стану в умовах воєнного стану в Україні та пам'ятку самопомоги; взято участь у засіданні інтервізійної групи для психологічної служби системи освіти м. Києва «Психологічна підтримка в кризовій ситуації» та у роботі групи психологічної стабілізації та взаємопідтримки, семінарах Всеукраїнської арттерапевтичної асоціації; пройдено експрес-навчання роботи з гострою травмою у фахівців Consonance Therapy Institute (м. Варшава, Польща);

– реалізується проект «Психологічні Сили України» з надання психологічної допомоги: супервізії психологів, які працюють в умовах війни; психологічна допомога бійцям ЗСУ та їхнім сім'ям; психологічна підтримка мирного населення, яке зазнало психотравм у період війни; розроблення і реалізація програми психологічної реабілітації найбільш постраждалих категорій населення; підтримка ініціативи Української студентської ліги у м. Дніпрі, яка організувала

реабілітаційний табір для дітей-переселенців, придбання товарів для спорту та творчості для першої зміни дітей (<https://www.facebook.com/psypowerUA>);

– організовано цикл психологічних семінарів для педагогічних працівників-переселенців з України, які у зв'язку з війною вимушено переїхали до Німеччини. Презентовано застосування різних способів пошуку внутрішніх особистісних ресурсів для виходу із складних ситуацій, у яких побували переміщені особи; різних психологічних методик та вправ, зокрема арттерапевтичних технік тощо; проведено заходи із психологічної допомоги та адаптації до нової реальності для тих, хто приїхав з Маріуполя і втратив житло та все своє майно (<https://bit.ly/3bQoQ4j>);

– вебінари щодо технік емоційної саморегуляції в умовах війни для групи пластуників і їх батьків (близько 70 осіб) та для компанії програмістів (близько 40 осіб);

– розроблення методології та супервізії за результатами дослідження психологічного благополуччя, рівня травматизації і прояву симптомів посттравматичного стресового розладу в умовах повномасштабного вторгнення серед міського населення України (спільно з благодійним фондом «Mindy»);

– опитування українських громадян, що тимчасово проживають у Польщі, та членів приймаючих громад у спільному проекті з Інститутом психології Польської академії наук «Дослідження особливостей спілкування мігрантів: оцінка ефекту співприсутності» (опитано 226 осіб у 14 населених пунктах, дослідження триває);

– низку психологічних заходів: арттерапевтичних занять для дітей та дорослих, які сприяли адаптації учасників, пошуку додаткових ресурсів для психологічного відновлення; семінар з курсу «Робота з травмами війни в транзактному аналізі»; заняття з психосоціальної підтримки дорослих та підлітків; семінар «Особливості прояву вікових криз у підлітків в умовах війни»; зустріч з батьками-учасниками проекту «Право бути щасливими»; інтервізійну групу «Особливості групової динаміки у підліткових групах»; індивідуальні супервізії для психологів проекту «Право бути щасливими» та благодійного фонду «Блакитний птах»;

– курси підготовки інструкторів з першої психологічної допомоги та відновлення для ТрО «Північ» у співпраці з всеукраїнською громадською організацією «Арттерапевтична асоціація»;

– заходи в рамках проекту «Служба психосоціальної підтримки сімей військовослужбовців»: організація роботи гарячої лінії психосоціальної підтримки; навчальні зустрічі та дебрифінги для консультантів телефонної лінії і ведучих груп підтримки дружин та матерів військово-

службовців; організація груп підтримки дружин і матерів військовослужбовців та родичів військовослужбовців, з якими втрачено зв'язок;

– навчання консультантів телефонних ліній психологічної підтримки родин військово-службовців у співпраці з ГО «Громадський рух «Жіноча Сила України» та NATAL's Helpline, провідної ізраїльської організації у сфері надання психологічної допомоги;

– заходи психологічної підтримки «Мир в душі» для людей старшого віку, тимчасово переміщених осіб та людей, які потребують емоційної підтримки через стрес / емоційне виснаження, тривогу у зв'язку з війною (<https://bit.ly/3RKIQH4>) та ін.

Надається психологічна допомога особам, які перебувають у відносній безпеці, за персональними зверненнями на вебресурсах: Pidtrimka.online, Qui.help, «Розкажи мені» та ін.

Науковими установами НАПН України в умовах воєнного стану провадиться масштабна інформаційна діяльність із засудження російської агресії, протидії інформаційній війні та інформаційно-просвітницька комунікація з міжнародним науковим співтовариством. Науковими установами НАПН України розірвані угоди про співпрацю з науковими установами, закладами вищої освіти та освітніми проектами Республіки Білорусь; поширено інформацію щодо наслідків військового вторгнення РФ в Україну (обстрілів, бомбардувань, подій в Енергодарі, дітей в умовах війни) у світових наукових спільнотах; організовано комунікацію з міжнародними організаціями для надання допомоги ЗСУ, волонтерським організаціям і громадам України у період воєнного стану (Кремень, Луговий та ін., 2022a; Кремень, Луговий та ін., 2022b).

Також підготовлено та поширено листи-звернення до науковців зарубіжних країн про діяльність українських вчених в умовах воєнного стану, руйнівний вплив військової агресії на освіту, науку і культуру нашої держави (англійською, німецькою та польською мовами). Листи розіслано до Німеччини, Польщі, Португалії, Словаччини, США, Чехії. Активну діяльність вченими НАПН України розгорнуто з протидії інформаційно-психологічній операції агресора. Підготовлено низку інформаційних повідомлень, публікацій (статей), заходів щодо забезпечення інформаційної безпеки в умовах військової агресії РФ, зокрема: публікації з узагальнення досвіду проведення занять з дітьми щодо підтримки ментального здоров'я «Ментальний щит»; збір свідчень пропаганди геноциду в інформаційному просторі для Міжнародного суду в Гаазі; участь у блокуванні телеграм-каналів, що пропагують війну в Україні, закликають до дій, які загрожують її цілісності

та суверенітету; публікації в соціальних мережах за темами війни, політико-психологічного аналізу сучасної ситуації, історичної психології, що мають патріотичне спрямування, сприяють національній ідентичності, психологічній допомозі постраждалим від війни, протидіють ворожій пропаганді тощо; контрпропагандистські матеріали, які використовуються спецслужбами ЗСУ для роботи з українською, іноземною і російською аудиторією; інформаційну кампанію в комунікації з російським населенням про те, що відбувається в Україні внаслідок російської агресії.

Українським науково-методичним центром практичної психології і соціальної роботи підготовлено та оприлюднено на сайті методичні та практичні матеріали для використання в роботі працівниками психологічної служби під час військових дій; вивчено стан (щотижневий збір даних за допомогою Google-форми) психосоціальної допомоги та соціально-педагогічного супроводу дітей, постраждалих від військових дій, та внутрішньо переміщених осіб у закладах освіти; продовжується робота щодо збору, вивчення і оприлюднення кращих практик/досвіду діяльності працівників психологічної служби з надання соціально-психологічної допомоги у період воєнних дій, першої психологічної допомоги, психологічного та соціально-педагогічного супроводу евакуйованого населення.

Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України розпочато анкетування викладачів закладів вищої освіти, фахової передвищої освіти, вчителів загальноосвітніх закладів з метою дослідження проблем взаємодії наукової установи із закладами освіти, особливо в умовах воєнного стану, та розроблення заходів з відновлення України у післявоєнний період, а також підготовки пропозицій щодо вдосконалення цієї взаємодії, виявлення і розвитку її пріоритетних напрямів у воєнний та післявоєнний періоди; у межах проведення регіонального експерименту «Технології професійного розвитку педагога в умовах неформальної освіти (2020–2024 рр.)» розроблено опитувальник для викладачів з метою з'ясування стану використання інноваційних технологій педагогами-практиками в умовах формальної і неформальної освіти та потреб їх професійного розвитку з урахуванням воєнних реалій; створено Освітній хаб «IPOOD hab» – сучасну освітню онлайн-платформу для самореалізації, саморозвитку, самовдосконалення різних категорій дорослого населення, всіх зацікавлених у власному безперервному професійному та особистісному розвитку. «IPOOD hab» містить 9 хабів (Центр підвищення кваліфікації; Кафедра ЮНЕСКО; Університет третього віку;

Психологічний центр; Центр проектної роботи; Центр е-навчання; Академія педагогічної майстерності; Центр порівняльної професійної педагогіки; Дистанційна школа демократії).

Інститутом професійної освіти НАПН України здійснено моніторингове дослідження та підготовлено інформаційно-аналітичні матеріали щодо функціонування мережі закладів фахової передвищої освіти, надано рекомендації стосовно їх укрупнення, що важливо для післявоєнного відновлення України; організовано діяльність експертної робочої групи для збирання статистичної інформації про стан мережі закладів професійної (професійно-технічної) освіти; підготовлено методичні матеріали щодо розроблення і застосування дистанційних курсів в умовах змішаного навчання (онлайн-тренінг); застосування цифрових технологій у закладах професійної освіти; консультування здобувачів професійної освіти з молодіжного підприємництва у повоєнний період; провадиться підготовка нової редакції професійного стандарту «Педагог професійного навчання» (4–14 липня 2022 р.) та розроблення проєкту професійного стандарту за професією «Монтажник систем утеплення будівель», опрацьовано досвід Німеччини щодо змісту професійного профілю за професією «Монтажник систем утеплення будівель»; узагальнено трудові функції таких фахівців у професійному стандарті та конкретизовано їх професійні компетентності (5 липня 2022 р.); підготовлено інформацію про використання Російською Федерацією педагогіки й кінематографії як ідеологічної зброї, спрямованої на зомбування дітей, «Виховання як зброя: «Мультики» для майбутніх окупантів»; серію історико-педагогічних матеріалів «Коріння війни. З чого починаються війни або витoki великоруського шовінізму» для педагогів закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти; серію матеріалів і презентацій «Громадянська освіта» для проведення занять у закладах професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти.

Науковими установами НАПН України систематично організовуються та проводяться науково-практичні заходи (конференції, форуми, круглі столи, вебінари тощо) з проблем функціонування освіти і науки в умовах воєнного стану та перспектив повоєнного відновлення освітньої галузі та розвитку науки.

Вченими Інституту соціальної та політичної психології НАПН України розроблено та адаптовано українськомовні версії діагностичних методик: шкали травматичних подій для журналістів IES-R, реалізація діагностичного інструменту на онлайн-платформі Mindy (член-кор. Л. А. Найдьонова, 6 липня 2022 р.); індикаторів і блоку

опитувальника для оцінки рівня травматизації і симптомів посттравматичного стресового розладу серед населення України на основі аналізу англійських психодіагностичних шкал PCL C, SPP-25, PSS-14 (член-кор. Л. А. Найдьонова, 14 липня 2022 р.).

З перших днів та упродовж усього періоду воєнного стану в державі вчені НАПН України активно долучилися до волонтерської діяльності. Так, підтримано ініціативу президента НАПН України щодо організації збору і перерахування коштів для військовослужбовців, регулярно здійснюються благодійні внески на матеріально-технічне забезпечення Збройних Сил України. Розгорнуто системну волонтерську діяльність, спрямовану на надання гуманітарної допомоги громадянам, які проживали на тимчасово окупованих територіях, зазнали втрат від російської агресії. Взято активну участь у волонтерській роботі: донорстві; плетенні маскувальних сіток; співпраці з місцевими організаціями територіальної оборони; забезпеченні військових частин медикаментами та амуніцією; забезпеченні продуктами харчування та речами першої необхідності людей поважного віку, людей з інвалідністю та вимушено переміщених осіб; облаштування умов у бомбосховищах, участь у забезпеченні проживання евакуйованих осіб; консультування біженців щодо перетину кордону, маршрутів і умов пересування в Польщі, Румунії, Угорщині тощо.

Крім того, фахівці наукових установ НАПН України на волонтерських засадах здійснювали й свою професійну діяльність, як-то надання психологічної допомоги, консультування постраждалих, надання освітніх послуг для тимчасово переміщених осіб та біженців як в Україні, так і за кордоном. Нині світова спільнота є свідками потужного опору і загальнонаціональної єдності українського народу, що дає впевненість у переможному для України завершенні війни. Безумовно, Україна зміниться в результаті війни. І зміниться не лише Україна – зміниться й світ. Автоматичного повернення до минулого життя не відбудеться. Зміниться людина – її життя більшою мірою будуватиметься на загальнолюдських цінностях. При чому цінностях вищого людського ґатунку – гідності, чесності, порядності. І відповідних змін зазнають усі сфери. Приходить час чесної розмови і чесної відповідальної політики по відношенню до всіх і вся – і по відношенню і до освіти, і до науки, і до всього іншого.

Події війни 2022 року повинен аналізувати кожен з нас – через призму сфери професійної діяльності, наших інституцій, Національної академії педагогічних наук України і не лише академії. Загалом настав час для по-

справжньому незалежних соціологічних, соціально-психологічних, політологічних досліджень з історії російсько-українських і українсько-російських відносин, а також майбутнього України.

Вчені Національної академії педагогічних наук України готові до розширення проблематики досліджень, поглиблення співпраці з європейськими партнерами та подальшого спротиву російській загарбницькій війні в Україні і геноциду української нації в ім'я спільного Європейського майбутнього. Готові до діалогу з кожним, хто опинився у скрутних життєвих обставинах, у ситуаціях розгубленості чи невпевненості, хто потребує порад чи психологічної допомоги. Нас усіх чекає щоденна важка робота. Але мета у нас спільна і висока – збереження суверенітету й територіальної цілісності та повоєнне відновлення України. Задля цього ми працювали для здобуття Україною незалежності, так само ми трудилися для розвитку нашої держави протягом останніх 30 років, задля цього ми мобілізуємося на подальшу боротьбу.

Вчені НАПН України продовжують діяльність з підвищення спротиву збройній агресії Російської Федерації для наближення перемоги у війні з агресором та підготовки до ефективного післявоєнного відновлення країни на інноваційній, високотехнологічній основі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні». (2022а, 24 лютого). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20>
2. Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні». (2022b, 15 березня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2119-20>
3. Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні». (2022с, 22 травня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2263-20>
4. Кремень В. Г. (2022а). Віроломне вторгнення Росії в Україну: виклики і перспективи: Виступ на засіданні Президії НАПН України 21 квітня 2022 р. Вісник Національної академії педагогічних наук України, 4(1). <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4121>
5. Кремень В. Г. (2022b). Педагогічна наука для розбудови нової країни: За результатами виступу на Міжнародній серпневій педагогічній науково-практичній конференції «Освіта, освітня – незламні у війні», 18 серпня 2022 р. Вісник Національної академії педагогічних наук України, 4(2), 1-6. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4201>
6. Кремень В. Г. (2022с). Про діяльність національної академії педагогічних наук України у 2021 році та завдання на 2022 рік: Наукова доповідь загальним зборам НАПН України 24 травня 2022 р. Вісник Національної академії педагогічних наук України, 4(1). <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4137>
7. Кремень В. Г. (2022d). Ще один крок до утвердження вільної європейської України: Звернення до науково-освітньої спільноти. Вісник Національної академії педагогічних наук України, 4(1). <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4138>
8. Кремень В. Г., Луговий В. І., Топузов О. М., Сисоєва С. О., Максименко С. Д., Ляшенко О. І., Ничкало Н. Г., Саух П. Ю., Лук'янова Л. Б., Регейло І. Ю., & Гудим І. М. (2022а). Про роботу відділень та наукових установ Національної академії педагогічних наук України в умовах воєнного стану: Наукова доповідь Президії НАПН України 24 березня 2022 р. Вісник Національної академії педагогічних наук України, 4(1). <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4118>
9. Кремень В. Г., Луговий В. І., Топузов О. М., Сисоєва С. О., Максименко С. Д., Ляшенко О. І., Ничкало Н. Г., Саух П. Ю. & Регейло І. Ю. (2022b). Діяльність Національної академії педагогічних наук України в умовах воєнного стану (лютий-серпень 2022 р.). Вісник Національної академії педагогічних наук України, 4(2), 1-38. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4203>
10. Національна академія педагогічних наук України. (2022). Заява Національної академії педагогічних наук України. Вісник Національної академії педагогічних наук України, 4(1). <https://doi.org/10.37472/SaveUkraine>
11. Ничкало Н., Овчарук О., Гордієнко В. & Іванюк І. (2022). Українська освіта в умовах російської війни: випробування, новий досвід, перспективи. Вісник Кафедри ЮНЕСКО Неперервна професійна освіта XXI століття, 1(5), 7-39. [https://doi.org/10.35387/ucj.1\(5\).2022.7-39](https://doi.org/10.35387/ucj.1(5).2022.7-39)
12. Президент України. (2022, 21 квітня). Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни (266/2022). <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225>
13. Слюсаревський М. М. (2022). Соціально-психологічний стан українського суспільства в умовах повномасштабного російського вторгнення: нагальні виклики і відповіді: Наукова доповідь на засіданні Президії НАПН України 21 квітня 2022 р. Вісник Національної академії педагогічних наук України, 4(1). <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4124>

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА: ЗБЕРЕГТИ І РОЗВИНУТИ

Катерина МІРОШНИЧЕНКО, президент Всеукраїнської асоціації працівників професійно-технічної освіти, м. Київ

Система професійної (професійно-технічної) освіти (далі – професійної освіти) продовжує свою діяльність попри складні умови воєнного часу. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О) стали невід’ємною складовою роботи потужного тилу та осередками різнопланового волонтерського руху. Випускники і працівники наших закладів поповнюють лави Збройних Сил України та організують спротив ворогу в тилу на тимчасово окупованих територіях. І поряд із цим триває освітній процес, здійснено набір здобувачів професійної освіти, налагоджуються нові шляхи співпраці із роботодавцями для забезпечення потреб ринку праці та задоволення запитів ЗСУ. Усі розуміють наскільки гостро проблема підготовки кваліфікованих робітничих кадрів постає в умовах ведення бойових дій та відбудови варварськи зруйнованих міст і сіл, пошкоджених систем комунікацій, енерго-, водо- та тепlopостачання, транспортної інфраструктури всієї України.

Здавалося б, в інтересах нашої держави всіляко підтримувати збереження та розвиток професійної освіти, без якої неможливо уявити відбудову зруйнованої економіки країни та забезпечити сьогоденні потреби фронту і тилу. На спільному засіданні Президії та Ради Всеукраїнської асоціації працівників професійно-технічної освіти, що відбулося 22.12.2022 року, поряд із інформацією про роль і вклад професійної освіти в наближення перемоги, було визначено чимало серйозних проблем, що перешкоджають подальшому розвитку професійної освіти та загрожують існуванню цілісної потужної системи підготовки кваліфікованих кадрів. Головний парадокс полягає в тому, що потреби у кваліфікованих кадрах зростають щоденно, розмов про важливість професійної освіти з кожним днем все більше, а реальних кроків щодо зміни політики до закладів професійної освіти немає. Усі розуміють, що демографічні можливості та бюджетні спроможності держави дуже обмежені, тому потрібно зробити все аби заклади працювали ефективно, на всю потужність, але, на жаль, це мало враховується у формуванні державної та реалізації регіональних політик у

© Мірошніченко К., 2023

сфері професійної освіти. На думку спадає українська мудрість «Поки сонце зійде, роса очі виїсть». На чому ґрунтуються такі песимістичні висновки?

Передусім – це відсутність сучасної законодавчої бази. Новий Закон України «Про професійну освіту» так і не було прийнято упродовж останніх 8 років, хоча перший проект було підготовлено до розгляду ще в 2015 році. Після цього майже щороку змінювалися політичні погляди на подальшу долю системи підготовки кваліфікованих кадрів, було підготовлено кілька варіантів цього законопроекту, навіть у деяких випадках їх виносили на розгляд Верховної Ради України, але Закон так і не було прийнято. Виникає запитання – чому? Спочатку аргументували тим, що першим має бути рамковий Закон «Про освіту», потім не могли вирішити об’єднувати заклади професійної освіти й коледжі в єдину систему чи ні, потім шукали шляхи революційних змін. Тож нині майже всі освітянські галузі оновили свою нормативно-законодавчу базу, а професійна освіта все ще очікує на прийняття політичного рішення про свою подальшу долю...

Після прийняття Верховною Радою України Закону «Про державний бюджет України на 2016 рік», яким було прийнято неочікуване для всіх рішення про передачу закладів професійної освіти у комунальну власність, ситуація із нормативно-правовим забезпеченням діяльності у сфері професійної освіти взагалі загострилася, оскільки було втрачено всі важелі впливу держави на прийняття рішень місцевими органами влади щодо долі закладів професійної освіти та їх керівників.

Це призвело до зменшення кількості як закладів професійної освіти, так і кількості підготовлених кваліфікованих кадрів. Унаслідок – упродовж останніх років кількість закладів П(ПТ)О зменшилася із **976** закладів у 2011 році з контингентом **409,4 тис.** осіб до **564 закладів** у 2022 році із контингентом **227 тис.** здобувачів професійних кваліфікацій. Ми спостерігаємо постійне падіння показників регіонального замовлення на підготовку кваліфікованих кадрів та неготовність регіональних органів влади здійснювати підготовку, підвищення кваліфікації та перепідготовку

дорослого населення, зокрема переміщених осіб, за рахунок коштів регіональних бюджетів.

Через відсутність реальних механізмів впливу на прийняття рішень органами місцевої влади, допускається невиконання положень нормативно-законодавчих актів, які не допускають відмови у навчанні здобувачам освіти із різних регіонів і територіальних громад за рахунок коштів регіональних та місцевих бюджетів. При цьому не враховуються загальнодержавні інтереси, потреби тимчасово переміщених осіб та освітні можливості закладів професійної освіти, зокрема, це стосується владних структур міст-обласних центрів. Дуже болісно сприймають відмову у навчанні за кошти регіональних бюджетів здобувачі професійних кваліфікацій та педагогічні працівники закладів, переміщених із тимчасово окупованих територій. У статусі заручників такої ситуації стали керівники закладів професійної освіти, які з одного боку мають виконувати вказівки місцевого керівництва, а з іншого – не порушувати вимог чинного законодавства. А тих керівників, які відважуються відстоювати інтереси закладу та його працівників, регіональні органи влади просто звільняють, нехтуючи думкою колективів, незважаючи на позитивні результати їхньої роботи, невиконуючи положення методичних рекомендацій МОН України з цього питання. Часто головною причиною звільнення називають вік керівників, а те, що заклад успішний, сучасний, розвивається, має усталені зв'язки з роботодавцями до уваги не береться.

Залишається невирішеним на законодавчому рівні питання щодо утримання цілісних майнових комплексів після передачі з державної власності на баланс обласних Рад (при цьому утримання залишається з бюджету міста обласного центру-міського бюджету). Зрозуміло, що утримувати та і відбудовувати не своє майно особливого бажання в міських рад немає, а обласні ради вкладати кошти на таке утримання вважають порушенням, враховуючи, що перевиконання надходжень до місцевих бюджетів наразі не спостерігається. Тому такі заклади потерпають від недофінансування або його відсутності взагалі. Невирішеним залишається питання і щодо статусу закладів, майно яких вже передано у комунальну власність, а права засновника зберігається за державою.

Проблемним є питання існування цілісної системи підготовки кваліфікованих кадрів для потреб економіки всієї України, а не звуження її мережі для забезпечення винятково «містечкових інтересів». Зокрема, Міністерством освіти і науки України підготовлено проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Методичні рекомендації щодо формування оптимальної мережі закладів професійної (професійно-технічної) освіти», який передбачає чимало критеріїв та показників

для визначення доцільності подальшого існування закладів професійної освіти. Є реальна загроза, що запровадження таких критеріїв в умовах воєнного стану та повоєнної відбудови призведе до масового закриття закладів професійної освіти, особливо у сільській місцевості та невеликих містах, та втрати права особи на здобуття професійної освіти. При цьому відповідні критерії, наприклад, щодо рівня працевлаштування через 3 роки після закінчення закладу П(ПТ)О, ніколи не передбачалися для оптимізації закладів інших сфер освіти, на існування яких із державного та регіональних бюджетів витрачаються значні кошти, хоча саме дефіцит робітничих кадрів на сьогодні є критичним для відродження економіки країни. Окрім того, запровадження таких критеріїв призведе до фактичного зникнення закладів професійної освіти у регіонах найбільш постраждалих від воєнних дій.

Зберігаються упродовж років проблеми щодо підготовки за рахунок коштів регіональних бюджетів фахових молодших бакалаврів на базі закладів П(ПТ)О, що мають відповідні ліцензії та акредитовані за освітньо-професійними програмами. При цьому органи місцевої влади, зазвичай, визнають важливість і необхідність такої підготовки, але вказують на прогалини у нормативно-правовому полі, які призводять до численних перевірок контролюючими органами, приписами щодо фінансових порушень та звинувачень у нецільовому використанні коштів. Бюджетним кодексом України передбачено формування регіонального замовлення і фінансування підготовки фахових молодших бакалаврів за рахунок коштів місцевих бюджетів лише у закладах фахової передвищої освіти, що вже спричинило зникнення в одних областях у закладах П(ПТ)О підготовки фахівців за цим освітньо-професійним ступенем взагалі, а в інших областях – до різкого зменшення контингенту здобувачів такого рівня освіти, незважаючи на те, що заклади П(ПТ)О мають ліцензовані спеціальності фахового молодшого бакалавра, акредитовані освітньо-професійні програми, сучасну матеріально-технічну базу та замовлення від роботодавців. Для врегулювання проблеми необхідно внести зміни до статей 89 та 90 Бюджетного кодексу України та викласти їх у такій редакції:

стаття 89, пункт 2., підпункт в) фахову передвищу освіту (на оплату послуг з підготовки фахівців на умовах регіонального замовлення у закладах фахової передвищої освіти та інших закладах освіти державної та/або комунальної власності, засновником яких є обласна, міська, сільська або селищна рада);

стаття 90, пункт 2, підпункт б-1) фахову передвищу освіту (на оплату послуг з підготовки фахівців на умовах державного та/або регіо-

нального замовлення у закладах фахової передвищої освіти та інших закладах освіти державної та/або комунальної власності (крім закладів, визначених у підпункті "в" пункту 2 частини першої статті 89 цього Кодексу).

Упродовж останніх 3 років такі зміни блокуються Комітетом Верховної Ради з питань бюджету і це призводить до втрати такого важливого і престижного компонента престижності професійної освіти. Не порушується наразі на державному рівні питання відбудови та оснащення, матеріально-технічного забезпечення діяльності закладів П(ПТ)О, що знаходились та знаходяться в зоні проведення бойових дій, також не визначена доля педагогічних колективів переміщених закладів професійної освіти. Необхідно на законодавчому рівні закріпити за органами місцевої влади та Департаментами (управліннями) освіти і науки обов'язок щодо тимчасового розміщення учасників освітнього процесу тих закладів, будівлі яких постраждали від ведення бойових дій, в інших будівлях та приміщеннях для здійснення освітнього процесу з урахуванням місця розташування зруйнованого закладу, місця проживання учасників освітнього процесу на період до відбудови закладу професійної освіти та відновлення його діяльності. Важливо саме зараз розробити цільову Програму й Дорожню карту відбудови та матеріально-технічного оснащення зруйнованих/пошкоджених закладів П(ПТ)О, вже зараз розпочати цільове фінансування на виготовлення проектної документації будівництва закладів П(ПТ)О, які зруйновані внаслідок російської агресії, затвердити Програму та Дорожню карту будівництва, модернізації, реконструкції, приведення у стан готовності фонду споруд цивільного захисту закладів П(ПТ)О.

Нагальною потребою є затвердження Кабінетом Міністрів України розширеного переліку професій, підготовка яких здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, що давно вже підготовлено Міністерством освіти і науки, та внесення до цього переліку тих професій, що відносяться до технологічно суміжних із військово-обліковими професіями, що дасть можливість забезпечити підготовку кадрів для потреб ЗСУ за рахунок коштів державного бюджету.

Не врегульованими залишаються питання щодо матеріально-технічного забезпечення проведення професійно-практичної підготовки у закладах П(ПТ)О, зокрема для придбання витратних матеріалів, обладнання, устаткування, навіть за рахунок власних коштів закладів. В умовах, коли значна кількість підприємств не працюють, практична підготовка на базі закладів є єдиною альтернативою, але без відповідних витратних матеріалів та обладнання це зробити неможливо. Проте, органами казначейства бло-

куються такі платежі, що призводить до зриву проведення професійно-практичної підготовки.

Неочікувано посилюється тиск контролюючих та перевіряючих органів на заклади П(ПТ)О. Серед головних напрямів таких перевірок: звинувачення у корупції керівників закладів за умови, що в даному закладі працюють члени сім'ї керівника (масове відкриття таких справ у Київській області); підстави використання земельних ділянок сільськогосподарського призначення; рівень працевлаштування випускників закладу; стан отримання винагороди від роботодавців за проведення практичної підготовки тощо. Необхідно на законодавчому рівні розмежувати повноваження контрольно-перевірчальних органів та мінімізувати їх втручання в діяльність закладів П(ПТ)О під час воєнного стану.

Загострилася проблема із підготовкою водіїв транспортних засобів на базі закладів професійної освіти після прийняття постанови Кабінету Міністрів України від 10.05.2022 № 601 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань теоретичної та практичної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації водіїв транспортних засобів». Положення цієї постанови наразі фактично унеможливають підготовку водіїв транспортних засобів у рамках освітнього процесу та ускладнюють виконання закладами П(ПТ)О обов'язків щодо своєчасної видачі документів про освіту для працевлаштування випускників після завершення навчання у зв'язку із залученням до освітнього процесу органів Міністерства внутрішніх справ України (сервісних центрів). При цьому зберігається дублювання процедур під час проведення ліцензування й атестації закладів П(ПТ)О відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України та повторної такої ж процедури під час акредитації закладів П(ПТ)О за вимогами Міністерства внутрішніх справ України.

В умовах воєнного стану загострилося питання стипендіального забезпечення здобувачів професійної(професійно-технічної) освіти. На сьогодні стипендіальне забезпечення відбувається згідно з критеріями, визначеними Постановою Кабінету Міністрів України від 12.07.2004 № 882 «Питання стипендіального забезпечення», які зорієнтовані на здобувачів вищої та фахової передвищої освіти. За умови їх дотримання лише **25–30 %** здобувачів освіти ЗП(ПТ)О, які навчаються за регіональним замовленням, будуть отримувати стипендію. Враховуючи соціальний стан здобувачів освіти закладів П(ПТ)О, загальне зниження якості освіти у періоди постійного дистанційного навчання, складнощі виконання регіонального замовлення на підготовку кваліфікованих кадрів, Міністерство освіти і науки України в квітні 2022 року підготувало проект постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку

призначення і виплати стипендій, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 липня 2004 р. № 882 «Питання стипендіального забезпечення», але позитивного рішення так і не було прийнято. Запропоновано було такі зміни:

– передбачити фінансування стипендії в повному обсязі для всіх здобувачів професійної освіти, але призначати її диференційовано, відповідно до рейтингових балів здобувачів освіти за підсумками кожного семестру;

– дозволити виплачувати академічну стипендію здобувачам освіти з можливістю змінювати її упродовж семестру, відповідно до поточних рейтингових балів та поетапних атестацій здобувачів освіти;

– передати повноваження з прийняття рішень на регіональний рівень про порядок призначення і виплати стипендій за умови її 100 % фінансування.

Але це питання так і залишилося без рішення, тому при збільшенні розміру стипендії для 1 здобувача, загальний стипендіальний фонд не збільшено, і більшість здобувачів професійної освіти взагалі залишилися без стипендій та змушені призупинити навчання в закладі.

Ще одна актуальна проблема – вимоги щодо офіційного працевлаштування випускників в умовах різкого зменшення кількості працюючих підприємств. Значна кількість випускників стає волонтерами, працює в домашніх умовах для потреб фронту, а заклади мають звітувати та документально підтверджувати рівень працевлаштування їх випускників. На час воєнного стану необхідно спростити процедуру працевлаштування та зняти таку відповідальність із закладів П(ПТ)О шляхом внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 р. № 784 «Про затвердження Порядку працевлаштування випускників професійно-технічних навчальних закладів, підготовка яких проводилася за державним замовленням». Особливо гостро ця проблема стосується працевлаштування дітей-сиріт, які наразі позбавлені права на державну підтримку після завершення навчання без підтвердження їх обов'язкового працевлаштування.

Зберігається проблемна ситуація із повторним проведенням процедури ліцензування та атестації ЗП(ПТ)О при їх об'єднанні в процесі оптимізації та при виокремленні зі структури закладів вищої освіти. Подібна ситуація у сфері вищої та фахової передвищої освіти давно врегульована законодавством. Необхідно терміново внести зміни до Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту», а саме зазначити:

«Підставами для переоформлення ліцензії, крім підстав, визначених Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності», також є: 1) зміна засновника закладу професійної

освіти; 2) реорганізація юридичних осіб, що мають ліцензії на провадження освітньої діяльності, шляхом злиття або приєднання; 3) реорганізація або зміна найменування структурного підрозділу (філії) суб'єкта, який провадить освітню діяльність за відповідною професією чи класом (підкласом, групою) класифікаційних угруповань професій, у сфері професійної освіти; 4) зміна найменування, у тому числі типу, чи місцезнаходження (без зміни місця провадження освітньої діяльності) закладу та/або відокремленого структурного підрозділу; 5) зміна назви професії, класу (підкласу, групи) класифікаційних угруповань професій.

Переоформлення ліцензії на провадження освітньої діяльності здійснюється без проведення процедури ліцензування. У разі реорганізації юридичних осіб, що мають ліцензії на провадження освітньої діяльності, шляхом злиття або приєднання, переоформлення (оформлення нової) ліцензії здійснюється на основі ліцензій цих юридичних осіб».

На сьогодні залишається не врегульованим питання щодо нормативно-правового забезпечення процесу навчання здобувачів професійної освіти, які виїхали за кордон, визначення процедури замовлення та видачі їм документів про здобуття професійних кваліфікацій. Також варто зняти обмеження щодо тижневого навантаження здобувачів професійної освіти під час воєнного стану із врахуванням можливості енергетичного стану при організації очного навчання.

Ще одна не вирішена проблема – право закладу на внесення змін до штатних нормативів та кадрового забезпечення. На базі закладів професійної освіти з метою успішного консультування та навчання молоді, розвитку підприємницької ініціативи, проведення профорієнтаційної роботи, аналізу ринку праці, інформування про основні тенденції ринку праці та вимог роботодавців та працевлаштування випускників закладів П(ПТ)О відповідно до Методичних рекомендацій МОН працюють Центри розвитку кар'єри. Враховуючи значну кількість закладів, які працюють у дистанційному режимі, значно зросло навантаження на педагогічних працівників, особливо професійної підготовки, які готують матеріали до уроків виробничого навчання, професійно-практичної підготовки, записують відеоуроки для розміщення на платформах дистанційного навчання та проводять їх у синхронному режимі, що призводить до подвійного виконання ними своїх посадових обов'язків. Навантажувати їх додатковими обов'язками є неефективним кроком. Тому для забезпечення якісної роботи «Центрів розвитку кар'єри» та враховуючи досвід інших країн, потрібні фахівці, які будуть безпосередньо займатися роботою Центру. Типові штатні нормативи ЗП(ПТ)О не передбача-

ють відповідні штатні одиниці. Необхідно переглянути Типові штатні нормативи професійно-технічних навчальних закладів та ввести посади «Керівник (завідувач/начальник)», «Спеціаліст» Центру розвитку кар'єри ЗП(ПТ)О та інші посади, які вже передбачені нормативно-правовими документами, але їх назва відсутня у переліку штатних одиниць.

Останнім часом виникла нова проблема щодо права керівного складу, методистів, практичних психологів, майстрів виробничого навчання закладів П(ПТ)О виконувати педагогічну діяльність на правах суміщення посад, а не сумісництва, через втрату чинності наказу МОН № 245. Заклади чекають від Міністерства освіти і науки офіційного роз'яснення з цього питання, особливо із врахуванням того, що педагогічне навантаження було затверджено до вступу в дію положень нового законодавства у сфері праці. Але поки що реакції немає.

Ще одне нове болюче питання – доля Навчально(науково)-методичних центрів (кабінетів) професійно-технічної освіти (далі – НМЦ ПТО), що нині є державними установами, які підпорядковуються Міністерству освіти і науки України, фінансуються із державного бюджету та виконують важливі функції, які забезпечують існування цілісної системи підготовки кваліфікованих кадрів.

З-поміж основних напрямів діяльності НМЦ ПТО: оновлення змісту професійної освіти, розроблення сучасних освітніх стандартів, методичне та логістичне забезпечення освітнього процесу, організаційні заходи щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників, маркетингові дослідження потреб регіональних ринків праці, моніторинг працевлаштування випускників закладів П(ПТ)О, диджиталізації освітнього процесу, упровадження новітніх форм профорієнтаційної роботи, проведення конкурсів фахової майстерності серед здобувачів професійної освіти та педагогічних працівників, супровід дослідно-експериментальної роботи, участь в реалізації спільних проектів із зарубіжними партнерами, методичний супровід виховної роботи, національно-патріотичного виховання, спортивно-масової роботи та багато інших. Фактично НМЦ ПТО є повноважними представниками Міністерства освіти і науки в регіонах та сприяють упровадженню єдиних підходів для реалізації державної політики у сфері професійної(професійно-технічної) освіти.

Наразі викликає занепокоєння активне обговорення на різних рівнях ініціатив щодо зміни статусу НМЦ ПТО та виникають пропозиції підпорядкувати методичні установи іншим структурам і організаціям. Профтехосвітянська спільнота категорично не підтримує такі ідеї, спираючись на

гіркий досвід попередніх реформ. Вже були періоди подвійного підпорядкування навчально-методичних структур Міністерству освіти і науки та Інституту модернізації змісту освіти, мали досвід входження НМЦ ПТО до складу обласних Інститутів підвищення кваліфікації педагогічних працівників, також перебували під підпорядкуванням регіональних органів управління освітою ОДА. Усі ці зміни призводили до масових звільнень, фактичного знищення колективів методистів-професіоналів у сфері професійної освіти, руйнування цілісної системи підготовки кваліфікованих кадрів, створення регіональної ізоляції закладів П(ПТ)О на кшталт «удільних князівств» через відсутність загальнодержавного підходу до врегулювання проблем та визначення пріоритетів розвитку професійної освіти.

За умови виведення НМЦ ПТО з підпорядкування директорату професійної освіти Міністерства освіти і науки будуть розірвані комунікаційні зв'язки між регіонами і центром, що призведе до інформаційного вакууму передусім для МОН, оскільки наразі майже всю необхідну інформацію готують саме регіональні методичні установи професійної освіти. Під загрозою знищення багаторічні напрацювання з навчально-методичного забезпечення освітнього процесу, інформаційно-аналітичні дослідження, системи впровадження позитивних педагогічних практик, наявних інформаційно-комунікаційних мереж, реалізація численних проектів із вітчизняними та зарубіжними партнерами. Виникає логічне питання: навіщо руйнувати те, що ефективно працює на потреби закладів П(ПТ)О, в інтересах регіональних та державних органів управління.

Вважаємо помилковим прийняття поспішних рішень, без попереднього обговорення та консультацій з усіма зацікавленими сторонами. Варто провести відкриту зустріч із керівниками НМЦ ПТО, представниками закладів П(ПТ)О, обласних департаментів освіти, за участю роботодавців, громадських організацій для обговорення цього питання.

Отже, перелік наболілих проблем професійної освіти, які залишаються упродовж тривалого часу не врегульованими на законодавчому рівні, є досить значним. На думку педагогів закладів професійної освіти та наших соціальних партнерів лише реформи, що базуються на чіткій нормативно-правовій базі, здатні забезпечити успіх на шляху формування престижної системи підготовки кваліфікованих кадрів на рівні світових стандартів, лише спільними зусиллями ми можемо створити сучасну професійну освіту необхідну економіці, популярну в суспільстві, затребувану з-поміж молоді, дорослого населення, роботодавців.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НОВИХ ВИКЛИКІВ

Валентина РАДКЕВИЧ, директор Інституту професійної освіти Національної академії педагогічних наук України, дійсний член (академік) НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, м. Київ

Проаналізовано основні напрями розвитку національної системи професійної освіти в умовах воєнного стану та представлено важливі аспекти формування нової парадигми її повоєнного розвитку. Розкрито глобальні, національні й регіональні виклики, що сформували нову реальність для українського освітнього середовища.

Ключові слова: науково-методичне забезпечення професійної освіти, дуальна освіта, соціогуманітарний розвиток, цифровізація, кар'єрна й підприємницька компетентності, державно-приватне партнерство, профорієнтація, євроінтеграція.

Valentyna RADKEVYCH

MAIN DIRECTIONS OF SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL ENSURING THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL EDUCATION IN THE CONDITIONS OF NEW CHALLENGES

The main directions of the development of the national system of professional education in wartime conditions are analysed and important aspects of the formation of a new paradigm of its post-war development have been presented in the article. The global, national and regional challenges that formed a new reality for the Ukrainian educational environment are analysed.

Keywords: scientific and methodological support of professional (vocational) education, dual education, social and humanitarian development, digitalization, career, entrepreneurial competence, public-private partnership, career guidance, European integration.

Попри воєнний стан, науковцями Інституту професійної освіти НАПН України спрогнозовано *перспективи* розвитку національної системи професійної освіти, до яких варто віднести: формування нової парадигми державної освітньої політики, здатної оперативно реагувати на нові загрози й виклики; створення єдиної системи професійної освіти України на основі об'єднання професійно-технічної та фахової передвищої освіти; формування ефективної мережі закладів професійної освіти для повоєнних потреб особистості, суспільства й економіки, удосконалення механізмів її фінансування, непохитне збереження цільового призначення землі, приміщень і майна оптимізованих закладів освіти для подальшого розвитку системи професійної освіти; формування докорінно нових підходів до організації освітнього процесу; створення й упровадження актуальних педагогічних інновацій для підвищення мотивації молоді до здобуття робітничих професій, зростання інтересу до самоосвіти й саморозвитку, готовності до самореалізації, здатності до самозайнятості в умовах нестабільного розвитку економіки; узгодження кадрового попиту і пропозиції на вітчизняному ринку праці; спрощення доступу молоді до про-

© Радкевич В., 2023

фесійної освіти, поширення практики отримання часткових кваліфікацій; розвиток повноцінної дуальної форми здобуття професійної освіти; підвищення престижності професійної освіти і соціального статусу кваліфікованого робітника та підприємця, які формують бюджет країни, сприяючи її відродженню і розвитку тощо.

Війна докорінно змінила *український ринок праці*, а саме: підвищила ризики для ведення бізнесу (втрата кадрів через мобілізацію та вимушене переселення, руйнування інфраструктури, логістичні труднощі, брак палива, зростання цін); створила бар'єри для вільного руху робочої сили (бойові дії, окупація, внутрішнє переміщення, еміграція); зумовила руйнування інститутів ринку праці та їх ефективного функціонування (зміна регіональної структури ринку праці, його тінізація, відсутність об'єктивних даних про попит і пропозицію робочої сили, скорочення на понад 1 млн працівників у сфері малого й середнього бізнесу, зниження заробітних плат тощо); спричинила низку негативних соціальних проблем (зростання безробіття, бідності, соціального відчуження, гендерної нерівності, трудової дискримінації молоді тощо). Тому перед Україною постають три важливі завдання: стабілізація, відновлення і розвиток вітчизняної економіки, у

розв'язанні яких система професійної освіти має взяти активну участь.

Доцільно враховувати, що під час війни складніше стало знаходити роботу представникам сфери обслуговування. Окрім того, найменш затребуваними виявилися у воєнний час професії в галузі туризму й готельно-ресторанного бізнесу. Отже, система професійної освіти має подбати також про збереження й відповідну підготовку працівників цієї сфери, оскільки на неї покладаються великі сподівання щодо розвитку повоєнного туризму й сфери обслуговування. Наразі найбільшим є дефіцит працівників у сільському господарстві (24 %), переробній промисловості (18,8 %), торгівлі й ремонтних видах робіт (13 %), транспорті (7 %), охороні здоров'я (6,4 %). Країна також дуже потребує працівників для військово-промислового комплексу, водіїв, вантажників, кур'єрів, будівельників, логістів, менеджерів з продажу, консультантів, касирів, адміністраторів торгового залу. Зростає затребуваність таких робітничих професій, як: слюсар, електрик, сортувальник, збиральник сільськогосподарської продукції, швець/швачка взуття/одягу. Особливістю нинішнього ринку праці є також зростання вакансій волонтерів (кухарів, прибиральників, операторів координаційних центрів, спеціалістів по роботі з персоналом). Значним є попит на волонтерів у громадських організаціях Київської, Харківської, Чернігівської, Сумської, Запорізької, Львівської та Дніпропетровської областей, що виявляє суспільний запит на формування навичок соціального підприємництва (Пищулина, & Маркевич, 2022, с. 11).

З огляду на певні трансформації вітчизняного ринку праці, стало очевидним, що необхідно оперативно оновлювати чинні та створювати нові професійні стандарти, розробляти державні освітні стандарти з конкретних професій на компетентнісній основі.

Великого значення для забезпечення якості професійної освіти, її відповідності запитам світового і вітчизняного ринків праці та національним інтересам держави й потребам особистості набув розвиток в Україні *державно-приватного партнерства* (далі ДПП) (Radkevych, 2022; Кравець, 2022, с. 131–132; Радкевич, 2022), що покликане: створювати незалежні дорадчо-консультативні, консалтингові центри з метою надання організаційної й методичної допомоги органам місцевої влади, закладам професійної освіти, приватним партнерам, які прагнуть розвивати співпрацю на засадах ДПП; заохочувати й розвивати ініціативність роботодавців щодо розроблення сучасних професійних та освітніх стандартів; організувати стажування і підвищення кваліфікації викладачів та майстрів виробничого навчання на підприємствах; створювати сприятливі умови для розвитку дуальної

освіти; відкривати кваліфікаційні центри для визнання результатів неформальної та інформальної освіти, підтвердження/присвоєння повних і часткових професійних кваліфікацій; сприяти інвестуванню у відновлення зруйнованої війною освітньої інфраструктури, створенню Центрів професійної досконалості, навчально-практичних центрів за галузевим спрямуванням, бізнес-центрів і центрів кар'єри з метою планування й реалізації професійного та кар'єрного розвитку майбутніх фахівців; покращувати ефективність управління в системі професійної освіти, модернізацію матеріально-технічної бази закладів освіти; популяризувати професійну освіту з-поміж дітей, молоді й дорослих. Для цього надзвичайно важливим є прийняття нового Закону України «Про професійну освіту» із чітким визначенням організаційно-методичних моделей розвитку ДПП у сфері професійної освіти та можливостей і форм участі в цьому процесі органів місцевої влади та стейкхолдерів.

Міжнародний форум «Професійна освіта для повоєнної відбудови України-Переможниці. Переможемо, навчимо, відбудуємо» (2022), спів-організатором якого був Навчально-методичний центр ПТО у Дніпропетровській області, акцентував увагу на важливості *дуальної освіти* та розробленні професійних стандартів для повоєнного відновлення економіки. Запровадження дуальної освіти у повноцінній формі (а не лише її елементів) потребує: розроблення нормативних документів для чіткого розподілу обов'язків між усіма суб'єктами системи професійної освіти та злагодженого їх функціонування; використання європейської методології забезпечення її якості; збільшення інвестицій у підготовку педагогічних працівників закладів професійної освіти і наставників для здобувачів освіти на підприємствах; співпраці закладів професійної освіти і роботодавців та розвитку регіональних мереж соціальних партнерів за принципом консенсусу; посилення автономії і незалежності закладів професійної освіти для активізації кооперації між ними, швидкого реагування на запити роботодавців, вчасного оновлення та модернізації освітніх програм. Інститутом професійної освіти НАПН України виконано наукове дослідження «Методичні засади впровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників будівельної, машинобудівної галузей, сфери обслуговування та громадського харчування» (2019–2021), тривають експерименти всеукраїнського («Організація професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників за дуальною формою здобуття освіти», 2019–2022 рр.) та регіонального рівнів («Проектування освітньо-виробничого середовища закладу професійної (професійно-тех-

нічної) освіти в умовах дуальної форми здобуття освіти», 2019–2021; «Розроблення засобів навчання для професійної підготовки кваліфікованих робітників з професій «Верстатник широкого профілю», «Кухар», «Кондитер» в умовах дуальної форми здобуття освіти», 2020–2022), результати яких свідчать про ефективність дуальної форми здобуття освіти.

У Плані відновлення України (2022) передбачено низку проектів для психологічної реабілітації і підтримки молоді й дорослих в умовах війни. З-поміж них: «Психологічна реабілітація у природі», пілотний проект щодо професійної та соціальної адаптації ветеранів та осіб, що постраждали від збройної агресії РФ, зокрема в центрах освіти дорослих, «Гаряча лінія психологічної підтримки педагогічних працівників», «Готовність ветерана війни до мирного життя як складової системи переходу від військової служби до цивільного життя». З цією метою в Інституті професійної освіти НАПН України для педагогів закладів професійної освіти започатковано онлайн-курси: «Громадянська освіта», «Психологічна освіта», «Правова освіта». Розпочато тренінговий курс «Ми разом» для психологічної підтримки й науково-методичного супроводу діяльності педагогічних працівників закладів професійної освіти щодо навчання внутрішньо переміщених осіб, який науковці Інституту проводять на волонтерських засадах.

Відповідно до цілі 8 Сталого розвитку, що орієнтує політику держав на досягнення гідної праці й економічного зростання, в Україні до 2030 року (Верховна Рада України. Законодавство України, 2019, 02 жовтня) прогнозувалося забезпечення продуктивної зайнятості населення у сфері малого бізнесу, створення безпечних умов праці тощо. Однак повномасштабна війна РФ проти України докорінно змінила світ українського підприємства та його перспективи. Якщо до 24 лютого 2022 року малий бізнес в Україні мав багато організаційно-правових і логістичних проблем, то війна поставила його перед новими обставинами непередбачуваної сили. Адже надважливим завданням вітчизняної системи професійної освіти є підготовка української молоді до самозайнятості шляхом відкриття і ведення власної справи в умовах зруйнованої війною економіки та катастрофічного зростання безробіття.

Потребує докорінних змін філософія професійної освіти повоєнного періоду, а підготовка молоді до підприємництва повинна розглядатися не як супутня навчальна ціль професійної підготовки майбутніх фахівців, а як наскрізне системне завдання для всіх ланок освітнього процесу та позанавчальної діяльності закладу професійної освіти. Планом відновлення України (2022) передбачено реалізацію низки проектів національної програми «Розвиток системи освіти», з-поміж яких: «Інноваційне під-

приємництво» для молоді», «Навчання викладачів економічних дисциплін 700 ЗП(ПТ)О формуванню в учнів підприємливості за методикою бізнес-планування Start and Improve Your Business», «Навчання підприємців 700 ЗП(ПТ)О методикам формування «М'яких» навичок».

Сприяти розвитку підприємницької компетентності майбутніх фахівців може також: організація в закладах професійної освіти консультування учнів з молодіжного підприємництва та широке впровадження розробленого науковцями Інституту професійної освіти НАПН України комплексу навчально-методичного забезпечення підготовки молоді до підприємницької діяльності (програма навчальної дисципліни «Основи інноваційного підприємництва» (2019), навчальний посібник «Основи економічної грамотності та підприємництва» (Гриф МОН України, 2021), методичний посібник «Підприємницька компетентність майбутніх фахівців» (Гриф МОН України, 2021), методичні рекомендації «Від бізнес-ідеї до підприємницького успіху» (2021), практичний poradnik «Молодіжне підприємництво в умовах воєнного стану» (2022), довідник «Підготовка майбутніх кваліфікованих робітників до молодіжного підприємництва» (2022); монографія «Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу: теорія і практика» (2020).

Проблеми цифровізації професійної освіти постійно є предметом наукового обговорення на численних масових заходах, у ході яких було визначено такі шляхи подолання означених проблем на державному рівні: враховувати у вітчизняній законодавчій діяльності міжнародний досвід цифровізації професійної освіти; у визначенні цільових орієнтирів діяльності сучасних закладів професійної освіти закріпити пріоритетність формування та розвитку цифрової компетентності здобувачів освіти; визначити обов'язкові базові цифрові компетентності для професійної освіти; сприяти поширенню позитивного педагогічного досвіду впровадження цифрових технологій у практику роботи закладів професійної освіти; сприяти розвитку неформальної ІТ-освіти; запровадити в усіх державних службах, які надають послуги в онлайн-форматі, посади цифрових консультантів для громадян; розробити державну й регіональні стратегії розвитку індустрії 4.0 та дорожні карти цифрової трансформації в агро-секторі, машинобудуванні, харчовій, переробній промисловості, енергетиці, гірничодобувній промисловості, оборонній сфері.

З метою сприяння цифровізації професійної освіти ученими Інституту професійної освіти НАПН України здійснюється підтримка експериментальних закладів професійної освіти, що використовують засоби дистанційних технологій; по-

глиблюється міжнародне співробітництво у галузі цифровізації професійної освіти, здійснюється підготовка й реалізація спільних міжнародних проєктів з цифровізації освіти; підготовлено й апробовано концепцію проєктування SMART-комплексів та методик їх розроблення для підготовки кваліфікованих робітників аграрної, будівельної і машинобудівної галузей (2021); обґрунтовано переваги використання цифрових технологій в освітньому процесі; розроблено класифікацію цифрових технологій для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; удосконалено методик розвитку професійної компетентності викладачів закладів професійної освіти із застосуванням цифрових технологій вибору методів, форм і засобів навчання в інформаційно-освітньому середовищі закладу освіти відповідно до вимог специфіки професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників (2022). Розроблено навчально-методичне забезпечення розвитку цифрових навичок педагогів закладів професійної освіти та майбутніх кваліфікованих робітників.

Важливе значення для забезпечення цифрової комунікації стейкхолдерів, педагогічних працівників і студентів закладів професійної (професійно-технічної, фахової передвищої та вищої освіти) має онлайн-платформа «Партнерський простір 015», розроблена науковцями Інституту професійної освіти НАПН України в рамках міжнародного проєкту Еразмус+ «Нові механізми управління на основі партнерства та стандартизації підготовки викладачів професійної освіти в Україні» (PAGOSTE. Партнерський простір 015, 2022). У 2022 р. для цифровізації здійснення аналізу результатів освітніх і професійних досягнень здобувачів професійної освіти науковцями Інституту розроблено також методологію і технології моніторингових досліджень у професійній освіті.

Основними завданнями України щодо інтеграції національної професійної освіти в європейський освітній простір є: узгодження з країнами ЄС ключових показників рівня розвитку професійної освіти; визначення кількісних параметрів очікуваної якості професійної освіти; оптимізація моделей управління та інвестування у професійну освіту (іноземних інвесторів, бізнес-структур) на державному й регіональному рівнях; трансформація змісту професійної освіти з позицій компетентнісного підходу; розроблення ефективних методик оцінювання компетентностей; створення умов для наближення освіти до потреб суспільства й ринку праці (Prystupa, & Hamaniuk, 2021, p. 8); адаптація в українському освітньому середовищі європейського досвіду розвитку дуальної форми здобуття професійної освіти; розроблення механізмів розвитку академічної мобільності здобувачів професійної освіти та повернення їх на Батьківщину.

Нині українська влада вважає професійну освіту «ключем до швидкої економічної відбудови України» (Міністерство освіти і науки України, 2022, 29 липня). Відповідальність за вдосконалення та модернізацію національної професійної освіти є спільною для держави, науково-педагогічної громадськості, приватних партнерів професійної освіти. Інвестування у професійну освіту має визначатися на державному рівні й усвідомлюватися на особистісному як безперервний процес збереження і розвитку людського капіталу, основа відновлення національної економіки, гарантія її незалежності, безпеки й міжнародного визнання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верховна Рада України. Законодавство України. (2019, 02 жовтня). Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.
2. Верховна Рада України. Законодавство України. (2022, 9 грудня). Концепція Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022–2027 роки. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1619-2021-%D1%80#Text>
3. Кравець С. (2022). Нормативно-правове забезпечення розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. *Професійна педагогіка*, 1(24), 127–137. <https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/1/article/view/723/951>
4. Міністерство освіти і науки України (2022, 29 липня). ВРУ ратифікувала угоду щодо розбудови центрів професійної досконалості на суму 58 млн євро. <https://mon.gov.ua/ua/news/vru-ratifikuvala-ugodu-shodo-rozbudovi-centriv-profesijnoyi-doskonalosti-na-sumu-58-mln-yevro>
5. Пищулина О. & Маркевич К. (2022). Ринок праці в умовах війни: основні тенденції та напрями стабілізації: аналітична записка. К.: Razumkov centre. <https://razumkov.org.ua/images/2022/07/18/2022-ANALIT-ZAPIS-PISHULINA-2.pdf>
6. Радкевич О. (2022). Сторони в державно-приватному партнерстві. *Інноваційна професійна освіта*, 1(2), 214–217.
7. PAGOSTE. Партнерський простір 015. (2022). Головна. <https://015.org.ua>
8. Prystupa V., & Hamaniuk A. (2021). Results of integration of Ukrainian education into the European educational area. *Educational Dimension*, 4(56), 8–24. <https://journal.kdpu.edu.ua/ped/article/view/4392/4159>
9. Radkevych V. (2022). The development trends for the public-private partnership in the sphere of vocational education and training in the European Union countries. *Professional Pedagogics*, 2(25), 4–13. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.25.4-13>.

КНАУФ І ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА – ДОЛАЄМО ВИКЛИКИ РАЗОМ!

Олександр СТАРЧЕНКО, директор з маркетингу та збуту групи підприємств КНАУФ в Україні, м. Київ;

Тетяна ОСТАПЧЕНКО, керівник навчальних проєктів і програм у сфері нематеріального і матеріального виробництва ТОВ «КНАУФ ГІПС КИЇВ», м. Київ

Упродовж двох (2020–2021) років у рамках приватно-державного партнерства між компанією КНАУФ і Системою професійно-технічної освіти було здійснено чимало заходів, спрямованих на удосконалення професійної підготовки фахівців робітничої ланки будівельного спрямування, за такими напрямками:

I. Розширення навчально-методичного комплексу КНАУФ. У вересні 2020 р. на конференції в Івано-Франківську було представлено навчальний посібник «Будівництво малоповерхових швидкоспоруджуваних, енергозберігаючих житлових будинків із СІП-панелей». Авторський колектив компанії виконав усі вимоги МОН України щодо написання навчальної літератури, і посібник тепер гідно представляє сучасні будівельні технології зведення будівель на теренах професійної освіти.

Освітня служба компанії за підтримки науковців упродовж 16 років під час організації і проведення Всеукраїнських конкурсів формувала проєктну технологію фахової підготовки монтажників гіпсокартонних конструкцій, опоряджувальників будівельних та інших фахівців інтегрованих і укрупнених професій будівельної галузі, спрямовану на художнє формотворення і декорування виробів інтер'єрного призначення з композитних матеріалів КНАУФ. Ця технологія знайшла своє відображення у навчально-методичному посібнику – «КНАУФ-ДИЗАЙН/КНАУФ-DESIGN». Наприкінці року ми видали його експериментальну версію.

II. Атестація навчально-практичних центрів КНАУФ. Відомо, що саме систематичний контроль діяльності НПЦ КНАУФ службою освітніх проєктів КНАУФ показує реальну картину рівня і якості діяльності центрів. У 2020 р. Нами було здійснено атестацію двох центрів – «Тернопільського вищого професійного училища техно-

логій і дизайну» та «Борщівського професійного ліцею». Обидва центри з успіхом пройшли цю процедуру, незважаючи на те, що через певні недоліки у діяльності отримали не зовсім високі оцінки. Ми дуже вдячні керівникам цих училищ і центрів КНАУФ, які сприяли організації цього заходу.

III. Організація і проведення Всеукраїнської Олімпіади викладачів спецдисциплін за технологіями КНАУФ.

У листопаді 2020 року відбулася *Всеукраїнська конференція за підсумками олімпіади викладачів професійно-теоретичної підготовки за професією «Монтажник гіпсокартонних конструкцій»*, що відбувалася упродовж півроку і буда організована ТОВ «Кнауф Гіпс Київ» за технічної підтримки НМЦ ПТО у Чернігівській області та сприяння Директорату ПО МОН України, але вже в новому форматі – у онлайн-режимі. В інтернет-олімпіаді взяли участь 13 викладачів навчально-практичних центрів КНАУФ.

Олімпіада відбувалася у чотири етапи: виконання методичних розробок уроків спецтехнології за професією «Монтажник гіпсокартонних конструкцій» на електронних носіях та їх оцінювання членами журі; проведення презентації кожним конкурсантом власної методичної розробки; тестування викладачів, як традиційна форма контролю теоретичних знань з професії; конференція за підсумками олімпіади.

Цей спільний проєкт був високо оцінено поважними і досвідченими фахівцями і керівниками у сфері професійної освіти. Всі учасники констатували, що досвід розробки дидактичного комплексу компанії, неоціненний і заслуговує на визнання і розповсюдження.

IV. Створення навчально-практичного центру КНАУФ і безпосередньо його першого відділення – центра каркасно-обшивного будівництва КНАУФ.

© Старченко О. Остапченко Т., 2023

Навчання майстрів виробничого навчання у центрах КНАУФ – це першочергове завдання, яке ставить перед собою служба освітніх проєктів КНАУФ. Саме від рівня професійно-практичної компетентності працівників центра залежить якість підготовки слухачів.

Період створення нового центру КНАУФ на базі Івано-Франківського професійного ліцею і безпосередньо його першого відділення – центру каркасно-обшивного будівництва КНАУФ, можна вважати тривалими курсами навчання цих технологій майстрів ліцею. Це навчання закріплювалося під час величезної спільної роботи зі створення матеріальної бази центру. Спочатку було розроблено проєкт приміщень центру, а потім два роки відбувалися монтажні-оздоблювальні роботи, потім ми робили тренувальні стенди, головний наочний макет житлового будинку з покрововим його опорядженням. Цих технологій вчилися не лише майстри, а й учні.

Проміжним підсумком роботи стала Всеукраїнська науково-практична конференція КНАУФ, присвячена відкриттю Навчально-практичного центру КНАУФ і безпосередньо його першого відділення – центра каркасно-обшивного будівництва КНАУФ, у вересні 2021 року. У ній взяли участь представники Верховної Ради України, Директорату професійної освіти, Всеукраїнської асоціації працівників професійної освіти, органів влади, а також трьох університетів і ДНЗ Волинської області будівельного профілю, та ДНЗ України, де працюють центри КНАУФ. Після ознайомлення з центром, відбувся майстер-клас з улаштування зовнішньої стіни уявного будинку з з/б монолітним каркасом з використанням ЛСТК і матеріалів КНАУФ.

Завершився перший день конференції круглим столом під керівництвом Сергія Коваленка, державного експерта з питань управління державно-приватного партнерства директорату, на якому було підбито підсумки конференції та проаналізовано спільну роботу закладу і компанії із створення центру КНАУФ, яка була високо оцінена. Також обговорили питання стосовно основних напрямів проєкту нового закону «Про професійну освіту».

V. Регіональні маркетингові заходи.

У листопаді 2021 року в рамках Тижня професійної (професійно-технічної) освіти оголошеного МОН України, Служба освітніх проєктів КНАУФ разом з Київським професійним ліцеєм будівництва та комунального господарства провели дводенний семінар-практикум, при-

свячений інноваційним технологіям КНАУФ. Семінар було організовано у вигляді дискусії з учасниками і в першу чергу зі студентами – першого курсу. Торкнулися історії становлення бізнесу КНАУФ, було представлено номенклатуру матеріалів компанії, а також з'ясовано, що знають учасники про комплексний підході у використанні цієї продукції.

Технологіям спорудження каркасних будинків з використанням ЛСТК (легких тонкостінних конструкцій) і сучасних матеріалів КНАУФ та їх комплексного використання під час зведення споруд присвятили і Регіональний семінар-практикум, що відбувся у Борщівському професійному ліцеї у січні 2022 року. У семінарі взяли участь представники компанії, Управління освіти і науки Тернопільської обласної державної адміністрації, НМЦ ПТО у Тернопільській області, керівники і педагогічні працівники професійно-технічних навчальних закладів Тернопільської області та міста Тернопіль, підприємці, власники будівельних крамниць і будівельних організацій, робітники-будівельники, разом 140 осіб.

У перший день після урочистого відкриття семінару Тетяна Остапченко презентувала технології зведення каркасних будинків з використання комплектних систем КНАУФ, також було проведено дводенний майстер-клас: з улаштування каркасно-обшивної перегородки між сантехприміщенням та житловою кімнатою з обшивкою плитами AQUAPANEL та з виготовлення панелей каркасу зовнішніх стін промислової будівлі. Інформація про компанію та її продукцію, нові знання та набуті практичні навички з технологій КНАУФ, отримані сертифікати і навчальна література КНАУФ – такий результат семінар-практикуму в Борщівському професійному ліцеї.

VI Всеукраїнська науково-практична конференція у лютому 2022 року ТОВ «КНАУФ ГІПС КИЇВ» на базі ДНЗ: «Луцьке вище професійне училище будівництва та архітектури».

Підсумки державно-приватного партнерства з державними закладами професійної (професійно-технічної) освіти за 2021 рік було висвітлено на Всеукраїнській науково-практичній конференції. Захід зібрав учасників з усіх регіонів України. З-поміж них: представники Всеукраїнської асоціації працівників професійно-технічної освіти (ВАПП), Директорату професійно-технічної освіти Міністерства освіти і науки України, Управління освіти і науки Волинської обласної державної адміністрації, керівники НМЦ ПТО у

Волинській, Сумській та Чернігівській областях, представники компанії ТОВ «Кнауф Гіпс Київ», керівники і педагогічні працівники професійних (професійно-технічних) закладів освіти та закладів вищої освіти України, здобувачі освіти, роботодавці, а також інші зацікавлені особи.

На урочистому відкритті конференції поважні особи говорили про стан професійної освіти в Україні і вагомий внесок компанії ТОВ «Кнауф Гіпс Київ» у підготовку та формування молодих кадрів нової формації – освічених, креативних, мобільних, з високим рівнем професійних компетентностей фахівців за професіями, що містять технології КНАУФ.

Після підбиття підсумків діяльності компанії з ДНЗ відбувалися такі заходи: презентація навчального посібника «КНАУФ-ДИЗАЙН», майстер-клас, підвищення кваліфікації за інноваційними технологіями КНАУФ. Теоретичну частину і, зокрема, інформацію по спеціальних системах КНАУФ, провів у конференц-залі Едуард Заблоцький, директор Львівської філії «Кнауф Гіпс Київ», а практична частина відбулася у майстернях училища. Підсумки конференції та важливі питання і проблеми у роботі центрів КНАУФ обговорили на круглому столі. Там же учасникам навчання було вручено сертифікати КНАУФ.

Витримавши важкі часи пандемії, українці сподівалися, що нарешті на початку 2022 року вірус залишить людей у спокої, і ми повернемося до більш-менш спокійного налагодженого життя. Та не судилося. Сталося те, що давно вже визривало, але навіть у голові не вкладалося – на нашу мирну, працелюбну і свободолюбиву країну напала росія.

Упродовж всього існування Московщина хижачки нищила економічну і культурну силу українського народу, щоб він не мав змоги визволитися з-під її ярма. Проте знекровлена, знесилена Україна не вмирала, а лише завмирала, притомніла, і з роками ідея вільної України, власної незалежної держави вибухала зі зростаючою потужністю. І це тривало від часів українського козацтва до сьогодні. Наразі нас знову спіткала біда. Вже не маскуючись, теперішні московити-росіяни напали на нашу країну, нищать інфраструктуру, майно, міста і села, а головне – катують та вбивають невинних людей, знищують націю...

Небайдужі громадяни усіх верств населення – прості люди, бізнесмени, працівники організацій, міських і селищних рад роблять усе можливе, щоб сприяти якнайшвидшій перемо-

зі над ворогом. Українці також самоорганізуються – шийють, в'яжуть, готують їжу, збирають кошти на одяг, взуття, авто та на все інше, чого потребують військові або поранені бійці у шпиталях.

Дуже вагомий внесок у наближення перемоги робить і вітчизняний бізнес, і заклади професійної освіти. Так трапилося, що найпотужніший серед інших у Європі завод КНАУФ в місті Соледар з виробництва цілої ланки високоякісної будівельної продукції, було майже вщент розбито рашистами. Знищено багаторічну працю майже півмільйонного колективу. Проте, наскільки це було можливо, працівники заводу, ризикуючи власним життям, намагалися врятувати майно і продукцію. Упродовж двох місяців після нападу рашистів вони цілодобово, під постійними обстрілами демонтували, завантажували і вивозили автоматичне обладнання, гіпсокартонні вироби, компаунди для виробництва сухих сумішей та інше.

Сміливість і рішучі дії керівників підприємства та героїзм простих людей врятували ту частку майна, за допомогою якої стало можливим вже у червні цього року в Києві запустити лінію з виробництва гіпсокартонної продукції, а першого жовтня почалося виробництво сухих штукатурних сумішей. Незважаючи на величезні матеріальні втрати, підприємство також вивезло всіх людей, що працювали в Соледарі, та забезпечило їх житлом і роботою в Києві. Ми знаємо, що війна сама собою не закінчиться. Тільки небайдужість та всебічна допомога армії забезпечать нашу перемогу у війні. Ніхто окрім нас цього не зробить. Ми кожного дня доводимо, що маємо право самостійно визначати свою долю і місце у всесвіті.

Наразі завод КНАУФ працює цілодобово, допомагаючи своїми податками та донатами наблизити день перемоги. Не залишаються осторонь і державні заклади професійної (професійно-технічної) освіти та центри КНАУФ. Вони донатять на спорядження бійців, готують та передають на передову їжу, буржуйки, теплі речі та інше, виготовлене руками учнів і майстрів. Професійна освіта ні на хвилину не відходить від свого стратегічного завдання – здійснення підготовки висококваліфікованих робітників для економіки держави, а бізнес України і, зокрема, компанія КНАУФ допомагає їм у цьому. Вони разом впевнено йдуть назустріч Перемозі і новому життю у світлій незалежній і найкрасивішій країні – Україні.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Неля КРЕДЕНЕЦЬ, директор Відокремленого структурного підрозділу «Львівський фаховий коледж індустрії моди Київського національного університету технологій та дизайну», доктор педагогічних наук, професор, м. Львів;

Ольга СКОРОПАД, заступник директора з навчальної роботи Відокремленого структурного підрозділу «Львівський фаховий коледж індустрії моди Київського національного університету технологій та дизайну», м. Львів;

Оксана ХОДАНЬ, заступник директора з виховної роботи Відокремленого структурного підрозділу «Львівський фаховий коледж індустрії моди Київського національного університету технологій та дизайну», кандидат педагогічних наук, доцент, м. Львів

Окреслено загальні підходи організації освітньої діяльності в умовах воєнного стану на прикладі ВСП «Львівський фаховий коледж індустрії моди КНУТД». Проаналізовано аспекти дистанційного навчання та надано рекомендації щодо використання платформи «Google Workspace for Education» з метою якісної підготовки фахових молодших бакалаврів. Розкрито роль волонтерської діяльності.

Ключові слова: заклад фахової передвищої освіти, воєнний стан, нормативна документація, освітній процес, виховна робота, волонтерська діяльність, дистанційне навчання, «Google Workspace for Education», «перевернутий клас», діагностика освітніх втрат.

Nelya KREDENETS, Olga SKOROPAD, Oksana HODAN

ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN INSTITUTIONS OF PROFESSIONAL HIGHER EDUCATION UNDER MARTIAL LAW

The general approaches to the organization of educational activities under martial law are outlined on the example of the Lviv Occupational College of the Fashion Industry KNUITD. The aspects of distance learning are analyzed and recommendations on the use of the Google Workspace for Education platform for the purpose of quality training of professional junior bachelors are given. The role of volunteer activity was revealed.

Keywords: institution of professional higher education, martial law, regulatory documents, educational process, educational work, volunteer activities, distance learning, "Google Workspace for Education", "flipped classroom", diagnosis of educational losses.

Фахова передвища освіта в сучасних суспільно-політичних та економічних умовах є важливою ланкою широкої системи, що охоплює ринок праці, економічну політику, виробничі технології, суспільну організацію праці тощо. Сучасна людина живе й діє в умовах, які вимагають високого професіоналізму й значних інтелектуальних зусиль. Тому в умовах воєнного стану, як ніколи, важливо підтримувати якість освітньої діяльності в Україні, зокрема, у закладах фахової передвищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців, що будуть максимально задіяні у відбудові нашої незалежної держави. Оптимальний шлях – забезпечення якісного дистанційного навчання, для організації якого необхідно кожному з освітніх закладів розробити та запропонувати власні поради та підходи для учасників освітнього процесу з метою реалізації їх прав.

В Україні з 24 лютого 2022 року прийнято низку нормативних та директивних документів, які стали основою для організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. Зрозуміло, що найоптимальніша та найбезпечніша форма організації освітнього процесу – дистанційна. В умовах війни та постійних повітряних тривог складно якісно організувати освітній процес. Інформа-

ційно-освітнє середовище (ІОС) повинно здобути статус такого, що оточує майбутнього фахового молодшого бакалавра, забезпечує його інформаційні потреби, які виникають у процесі здобуття освіти [3].

Створення ІОС у закладі освіти передбачає упровадження в освітній процес сучасних інноваційних форм організації освітньої діяльності. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) можуть використовуватись для: організації і супроводу освітнього процесу – проведення теоретичних, лабораторних і практичних занять, занять на виробництві; розроблення нових підручників і навчальних посібників, електронних навчальних комплексів із предметів загальноосвітньої, професійної, професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки; створення і наповнення інформаційно-довідкової бази даних; організації і контролю дистанційного доступу до освітніх ресурсів; використання в освітньому процесі актуальних навчальних матеріалів про сучасний стан розвитку галузі індустрії моди, економічні процеси, сучасні матеріали, їх екологічні, технологічні та термічні характеристики, що дає змогу формувати у майбутніх фахових молодших бакалаврів не тільки професійні знання і вміння, а й економічну компетентність.

Використання ІКТ дає можливість змінити способи і форми подання навчального матеріалу під час проведення теоретичних занять за допомогою комп'ютерних навчальних комплексів, спеціально розроблених мультимедійних навчальних матеріалів, використання інтерактивних дошок та дидактичних навчальних матеріалів з інтерактивними елементами, що сприяють на заняттях взаємодії викладача й здобувачів освіти, аналізу не тільки змісту навчальних матеріалів, а й моделюванню виробничих ситуацій з метою визначення економічної ефективності професійної діяльності майбутніх фахівців [2, 55].

При цьому треба враховувати закономірні залежності й принципи побудови ІОС у закладі фахової передвищої освіти, які у своїй взаємозумовленості визначають зміст, організацію й методику навчання в цьому середовищі. З-поміж основних принципів побудови ІОС виокремлено принципи системності, модульності, відкритості й стандартизації [1, 175].

В умовах воєнного стану складно дотримуватись сталого розкладу занять та робочих навчальних планів. Тому ІКТ стають гнучким інструментом у руках викладача. Педагогічні працівники використовують свою звичну роботу програму з дисципліни як основну, а водночас, адаптують її та змінюють розподіл годин: обирають теми, які можна перенести на самостійно-дистанційне опрацювання (з яких наявні якісні інтернет-ресурси). Це надзвичайно складно зробити з дисциплін фахового спрямування, оскільки інтернет-ресурси такої тематики обмежені (викладачі використовують відеоконтент власного виготовлення). Ущільнюють теми, простіші для засвоєння, навпаки – визначають ті, що потребують детального вивчення. Визначаються теми, що вивчаються вперше в розрізі міжпредметних зв'язків, без яких є неможливим засвоєння наступного матеріалу та реалізація структурно-логічної схеми освітніх компонент, досягнення програмних результатів навчання, формування необхідних компетентностей здобувачів фахової передвищої освіти.

Тривале дистанційне навчання має відбуватись із застосуванням спеціальної онлайн-платформи [8]. Відокремлений структурний підрозділ «Львівський фаховий коледж індустрії моди Київського національного університету технологій та дизайну» в організації освітнього процесу застосовує платформу «Google Workspace for Education». Враховуючи те, що дистанційне навчання як освітня технологія потребує системного підходу, викладачами коледжу розроблені повноцінні дистанційні курси за усіма освітніми компонентами.

В умовах війни організувати змішане навчання складно. Тому педагогічні працівники ситуативно використовують моделі розподілу навчального часу заняття на синхронний і асинхронний режими, що є моделями змішаного навчання [3]. Використовують один з ефективних методів «Перевернутий клас», що стимулює здо-

бувачів освіти бути активними учасниками освітнього процесу. Така технологія передбачає надання здобувачам освіти завдань для ознайомлення з новим матеріалом до того, як його пояснюватиме викладач. Це може бути перегляд відео, аналіз практичних проблемних ситуацій, опрацювання навчального матеріалу та перетворення його в іншу форму – таблицю, інфографіку, графіки, діаграми, тести, кросворди тощо. Роль викладача та формат заняття змінюється. Викладачі зі студентами на заняттях у змішаному форматі обговорюють питання, які виникли у здобувачів освіти після перегляду відео, моделюють ситуації, дискутують. Запропонована модель є варіантом змішаного навчання і активно впроваджується в організації занять освітніми структурами з іноземним партнерством, зокрема «Green Country». Для навчання здобувачів освіти в асинхронному режимі викладачі використовують діяльнісні методи навчання (проектні, пошукові, дослідницькі) та покрові інструкції для самостійної роботи [9].

Самостійне опанування студентами матеріалу під час дистанційного навчання в умовах війни має свої особливості. Викладачі розділяють матеріал на логічні тематичні блоки, що полегшує самостійне вивчення. Здобувачам освіти надаються максимально чіткі інструкції щодо опанування кожного блоку матеріалу та критерії для самостійного оцінювання результатів. Самостійна робота повинна мати чітке матеріальне втілення: таблиці, графіки, текст, рисунок. Усі традиційні завдання є неефективними для самостійного навчання.

Для оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти викладачами коледжу розроблено завдання для діагностики знань у дистанційній формі. Відстеження динаміки навчальних досягнень здобувачів освіти дає змогу викладачам коледжу вчасно діагностувати можливі освітні втрати та вчасно на них реагувати. Для діагностики освітніх втрат насамперед визначають пропущені теми, розробляють завдання для оцінювання досягнень та аналізують результати. Потім розробляють план подолання освітніх втрат. В умовах дистанційного навчання у воєнний період приділяється велика увага співпраці кураторів академічних груп зі здобувачами фахової передвищої освіти з метою досягнення психологічної стабільності здобувачів освіти та їх якісної підготовки як фахових молодших бакалаврів [11].

Виховна робота – невід'ємна складова освітнього процесу у ВСП «Львівський фаховий коледж індустрії моди», а її важливість у сучасному світі складно переоцінити. У сьогоднішніх реаліях кожному студенту необхідно знати правила поведінки під час воєнного часу, тож у коледжі розроблено інструкції та поради для кураторів академічних груп, щоб вони змогли навчати нових знань студентів: про заборони та обмеження під час воєнного стану; порядок дій під час повітряних тривог; поведінка під час обстрілів; правила поведінки у випадку виявлення вибухонебезпечних предметів; надання першої домедичної допомоги.

У нашому закладі освіти регулярно проводяться навчання з цивільної оборони самостійно та із запрошеними працівниками ДСНС. Наразі студенти потребують ще більшої підтримки й розуміння, хоча поступово вимушено звикають до нових реалій, однак це не означає, що вони можуть обійтися без психологічної підтримки з боку викладачів. Для цього ми використовуємо різноманітні додаткові матеріали, викладачі беруть участь в онлайн-конференціях і вебінарах, тренінгах, спрямованих на стабілізацію психологічного й емоційного стану студентів та викладачів, навчаються прийомів, які допоможуть їм швидко опанувати себе у критичних ситуаціях [12].

Особливої підтримки та розуміння потребують студенти – ВПО та діти воїнів ЗСУ. У цьому напрямі велика додаткова робота є у кураторів академічних груп, які повинні опрацювати ряд додаткових матеріалів та навчитися працювати з цією групою студентів у нових реаліях нашого життя.

З-поміж основних складових національно-патріотичного виховання виокремлені громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання. Метою національно-патріотичного виховання визначено становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності. Успішність національно-патріотичного виховання значно підвищиться, якщо ми навчимося протидіяти маніпулятивним впливам. Ми живемо в умовах потужної інформаційної боротьби. Щодня на нас впливає величезна кількість різноманітної інформації – тривожної, шкідливої, маніпулятивної, обнадійливої тощо. Наше завдання – критично сприймати будь-яку інформацію, що надходить. Пам'ятати, що ми є суб'єктами нашого життя, а не об'єктами впливів зовні. І здатні усвідомлено приймати рішення. У часи невизначеності, відсутності усталених рішень, які всі ми зараз переживаємо, особливо значення для виживання людини, суспільства, держави набуває критичне мислення. Такий тип мислення потрібен для вирішення неординарних практичних завдань. Тож сучасній людині важливо вміти розрізняти маніпуляції, усвідомлювати їхні наслідки, ефективно протистояти їм [11]. У коледжі проводяться тематичні виховні години, на яких студенти можуть розвивати критичне мислення та медіаграмотність, аналізувати ситуаційні завдання, спілкуватися між собою та з викладачами, а також із запрошеними фахівцями у галузі психології та комунікації.

Для виховання справжніх громадян – патріотів у ВСП «ЛФКІМ КНУТД» застосовують різноманітні форми проведення заходів для досягнення позитивних результатів: проводяться заходи націо-

нально-патріотичної спрямованості, викладачі та студенти займаються волонтерською діяльністю, влаштовуються флешмоби та акції пам'яті, створюються проекти, присвячені борцям за волю України, організуються походи у Львівський будинок офіцерів для відвідування музею, виставок, переглядів фільмів, концертів та вистав.

Велика увага у закладі освіти приділяється благодійній та волонтерській діяльності. За час повномасштабної війни у коледжі було створено волонтерський штаб, де студенти з викладачами плели маскувальні сітки та пошивали необхідне спорядження під замовлення військових ЗСУ: сумок для екстреної домедичної допомоги, пошиття плитоносок, розвантажувальних систем, аптечек, підсумок під систему Molle. Тісна співпраця з Львівським Будинком офіцерів та військовими ЗСУ дозволяє виховувати студентів у дусі патріотизму та небайдужості до подвигу військових ЗСУ.

Висновок. Таким чином, організація освітнього процесу в закладах фахової передвищої освіти в умовах воєнного стану – це виклик для усієї педагогічної спільноти України. Спільними зусиллями учасників освітнього процесу ми зможемо його гідно прийняти, а дистанційне навчання, інформаційно-комунікаційні технології та власний досвід дозволить кожному закладу фахової передвищої освіти реалізувати найвищу мету – підготувати гідних фахівців, що будуть максимально задіяні у відбудові нашої незалежної держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Заболотня Ю. В.* Дидактичне проектування інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу: дис. канд. пед. наук: 13.00.09; Криворізький державний педагогічний університет. – Кривий Ріг, 2012. – 219 с.
2. *Кобися А. П.* Застосування інформаційного освітнього середовища у навчальному процесі ППНЗ. Звітна наукова конференція Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України: Матеріали наукової конференції. – Київ: ІТЗН НАПН України, 2013. – С. 54–56.
3. Постанова КМУ від 24.06.2022 р. № 711 «Про початок навчального року під час дії правового режиму воєнного стану в Україні».
4. Лист МОН № 1/6267-22 від 10.06.22 року «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України».
5. Лист ДСНС № 03-1870/162-2 від 14.06.2022 року «Про організацію укриття працівників та дітей у закладах освіти».
6. Лист МОН № 1/6677-22 від 21.06.22 року «Про надання безкоштовного доступу до Zoom».
7. Наказ МОН № 583 від 23.06.2022 року «Про затвердження форм документів з підготовки фахівців у закладах вищої (фахової передвищої) освіти».
8. Лист МОН № 1/7035-22 від 27.06.22 року «Про підготовку до початку та особливості організації освітнього процесу в 2022/23 навчальному році».
9. Лист МОН № 1/7234-22 від 29.06.22 року «Про підготовку до початку 2022/23 навчального року та особливості організації освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти».
10. Лист МОН № 1/7707-22 від 11.07.22 року «Про підготовку закладів освіти до нового навчального року та опалювального сезону в умовах воєнного стану».
11. Лист МОН № 1/8794-22 від 02.08.22 року «Щодо діяльності психологічної служби у системі освіти в 2022/2023 навчальному році».
12. Лист МОН України «Щодо організації виховного процесу в закладах освіти у 2022–2023 н.р.».

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Наталія СИСКО, кандидат психологічних наук, методист Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області, м. Хмельницький

Представлено досвід здійснення психологічного супроводу педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти Хмельницької області в умовах війни.

Ключові слова: педагогічні працівники, війна, психологічний супровід.

Nataliia SYSKO

PSYCHOLOGICAL SUPPORT OF TEACHING EMPLOYEES UNDER THE CONDITIONS OF THE STATE OF MARTIAL

The experience of providing psychological support to teachers of professional (vocational and technical) education institutions of Khmelnytskyi region in war conditions is presented.

Keywords: teaching staff, war, psychological support.

Війна з росією, яка триває в Україні з 2014 року, принесла надзвичайно багато страждань і горя нашому народу, руйнувань економіки держави. Унаслідок запеклих боїв за незалежність нашої країни маємо неймовірно велику кількість загиблих та поранених серед військових і цивільного населення. За офіційною інформацією ювенальних прокурорів станом на 17 січня 2023 року більше ніж 1353 дитини постраждали в Україні внаслідок повномасштабної збройної агресії російської федерації: 456 дітей загинуло та понад 897 отримали поранення різного ступеню тяжкості [2]. Водночас, тікаючи від лихоліть війни після 24 лютого 2022 року, понад 14,5 млн українців виїхали за межі країни та 4,7 млн набули статусу внутрішньо переміщених осіб [1].

У цих умовах професійна освіта займає особливе місце в суспільстві та економіці, вирішуючи такі завдання: здобуття молоддю і дорослим населенням професійних кваліфікацій; надання внутрішньо переміщеним особам можливості оволодіти новими кваліфікаціями та компетентностями з метою їхнього подальшого працевлаштування; впровадження заходів соціально-психологічної підтримки та захисту внутрішньо переміщених осіб; організація і провадження навчання за дистанційною формою здобуття професійної освіти для молоді, яка знаходиться поза межами тимчасово окупованих територій та країни.

Вирішення цих завдань великою мірою залежить від професіоналізму педагогічних працівників системи професійної освіти та їхньої здатності працювати у важких соціально-психологічних умовах, що утворилися внаслідок війни. Педагоги окрім своєї діяльності беруть активну участь у забезпеченні потреб фронту, займаються волонтерською діяльністю, надають допомогу у вирішенні побутових проблем внутрішньо переміщених осіб.

© Сиско Н., 2023

Педагогічні працівники, забезпечуючи виконання багатоаспектних завдань, перебувають в умовах хронічного дистресу, що має негативний вплив на стан психічного здоров'я. Отже, виникає гостра необхідність у здійсненні профілактики деструктивних психічних станів у педагогів, оволодіння навичками саморегуляції психоемоційного стану, розвитку їхніх особистісних ресурсів, резильєнтності, стресостійкості, а також здатності компетентно надавати психологічну допомогу учасникам освітнього процесу.

Педагогічні працівники закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О) потребують набуття здатностей кваліфіковано говорити з учнями про війну, надавати їм психолого-педагогічну підтримку, особливу увагу спрямовуючи на учнів зі статусом внутрішньо переміщеної особи, знижувати рівень тривоги та стабілізувати психоемоційний стан, спілкуватись з учнями, батьки яких загинули на війні, надавати за потреби першу психологічну допомогу.

Одним із завдань Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області є здійснення координації діяльності психологічних служб ЗП(ПТ)О щодо забезпечення психологічного супроводу педагогічних працівників в умовах воєнного стану. У процесі практичної діяльності нами було досліджено потреби педагогів ЗПО у наданні їм психологічної підтримки та здобутті додаткових компетентностей з психологічної складової освітнього процесу. З цією метою було опитано 201 педагогічного працівника за допомогою гугл-форми. З-поміж опитуваних педагогів 88,6 % були жінки та 11,4 % – чоловіки.

На запитання щодо оцінки власного ментального/психологічного здоров'я, що спостерігається від початку загарбницької війни росії та введенням в Україні воєнного стану, 28,9 % опи-

туваних педагогів визначило його як задовільний, 65,2 % – як середній, а незадовільним свій стан визначили 6 % респондентів. Таким чином, лише третина опитуваних педагогічних працівників визначають свій психологічний стан, як стабільно стійкий. Стан оцінки емоцій: напруженість, надія, втома, страх, гнів, гордість, роздратування, обережність, безсилля, розгубленість, відчай, бажання діяти, розчарування, самотність, – серед негативних емоцій найбільший відсоток (60,2 %) опитуваних педагогів зазначили напруженість, а також втому (49,8 %), роздратування (29,9 %), страх (25,4 %). Водночас серед позитивних емоцій 43,8 % педагогів відчувають надію, 20,4 % – бажання діяти, 18,4 % – гордість.

На запитання: «Ви відчуваєте останнім часом стрес або сильну знервованість?», – 53,2 % опитуваних відповіло ствердно, 22,9 % не мають такого відчуття, а 23,9 % зазначили, що їм важко відповісти на це запитання. На запитання, що стало причиною відчуття стресу чи сильної знервованості, більшість опитуваних педагогів (84,6 %) зазначили повномасштабну війну з росією, 24,4 % – стан власного здоров'я, робота і робочі питання. Значно менша частка педагогів зазначили, що причиною негативних відчуттів стали фінансові складнощі – 15,4 %, стан здоров'я рідних – 19,9 %, сімейні справи та стосунки – 16,9 %, спілкування з рідними, знайомими – 5,5 % опитуваних.

Даючи відповідь на запитання, які аспекти війни викликають стрес або сильну знервованість, 87,6 % педагогів відзначили страх за безпеку рідних, 28,4 % – розлуку з рідними, 22,4 % – проблеми зі зв'язком з рідними, друзями. Утім, значно менший відсоток опитуваних педагогів з-поміж негативних аспектів війни визначили такі як: ризик померти під час бойових дій – 12,9 %, ризик втратити майно – 10,4 %, страх втратити роботу – 9 %. Аналізуючи відповіді на запитання щодо способів подолання стресу або сильної знервованості, 55,2 % опитуваних педагогів віддали перевагу спілкуванню з рідними, друзями, 34,8 % – перегляду телепередач, фільмів. Ще 30,3 % відзначили занурення в роботу як кращий спосіб подолання стресового стану, 29,4 % – займаються улюбленою справою, 25,9 % – слухають музику, 17,9 % віддають перевагу відпочинку на природі, по 15,9 % – читанню книжок, вживанню більше солодкої їжі. 11,4 % опитуваних педагогів займаються спортом, 12,4 % – приймають ліки від стресу, а 0,5 % намагаються позбавитися стресу завдяки алкоголю.

Відповідаючи на запитання щодо працездатності порівняно з довоєнним часом, 56,7 % педагогів зазначили, що їх працездатність не змінилася, проте у 35,8 % опитуваних вона погіршилася. Утім 7,5 % педагогів навпаки відзначили зростання працездатності, що корелює з таким способом подолання стресу як занурення в роботу. На запитання щодо власного професійного розвитку в порівнянні з довоєнним станом 40,1 % педагогів відзначили, що підходи не змінилися, 20,8 % опитуваних зазначили, що вони

більше уваги приділяють власному професійному розвитку, 24 % – менше уваги до власного професійного зростання, а 15,1 % не змогли визначитись з відповіддю на це запитання.

З'ясовуючи, які за останні 9 місяців напрями професійного розвитку стали найбільш актуальними, 41,9 % педагогів відзначили інформаційно-цифрові технології, 41,4 % – потребу у здобутті додаткових компетентностей з психології особистості, 35,6 % – з надання першої психологічної допомоги, 37,2 % – з упровадження інноваційних технологій професійного навчання, 24,6 % – набуття компетентностей з надання першої домедичної допомоги, для 18,8 % педагогічних працівників актуальними є компетентності з методики викладання, а для 12 % – питання педагогіки. Визначаючись у потребі за 9 місяців війни у психологічній допомозі, 38,3 % педагогів не відчувають такої потреби, проте 31,3 % опитуваних зазначили її необхідність, водночас 30,3 % педагогічних працівників коливаються у достовірності того чи іншого варіанту відповіді, зазначаючи, що їм важко дати об'єктивну відповідь на це запитання, або ж вони не хочуть відповідати.

На запитання, чи вже зверталися педагоги за психологічною допомогою, 11,9 % з числа опитуваних скористалися такою можливістю, 23,4 % педагогічних працівників задумалися над цією проблемою, 14,9 % зазначили, що їм важко відповісти на поставлене запитання, проте 50,2 % впевнено зазначили, що не потребують психологічної допомоги. Водночас, на думку педагогічних працівників за психологічною допомогою варто звертатись у разі: перебування у стресовому стані (59,7 % опитуваних), втрати близької людини (48,3 %), перебування у полоні (39,8 %), наявність проблем з психологічним здоров'ям через війну (57,2 %), професійне вигорання (36,3 %), відсутність мотивації до професійного розвитку (20,9 %), наявність проблем з фізичним здоров'ям (16,4 %).

На думку опитуваних, який рівень психологічної допомоги для них є прийнятним, 49,8 % педагогів обрали психологічну консультацію, 24,4 % віддали перевагу перегляду психологічних вебінарів, 23,4 % – участь у групах психологічної підтримки, 18,4 % – проходження індивідуальної психотерапії, 14,4 % – читанню психологічної літератури, а 23,9 % зазначили, що не потребують ніякої психологічної допомоги або не хочуть визначатись з її рівнем.

На підставі проведеного опитування, можна констатувати, що значна частка педагогічних працівників ЗП(ПТ)О з початком російської агресії та в умовах війни мають незадовільний та середній стан психологічного здоров'я, відчувають напруженість, втому, роздратування, страх, гнів, стрес, знервованість, водночас мають надію, бажання діяти. Найбільшу знервованість у педагогів викликають переживання за безпеку рідних, розлука з ними, проблеми комунікації з рідними, друзями. Водночас найкращими способами подолання стресових станів педагоги визначають спілкування з рідними, відволікання від пережи-

вань завдяки перегляду телепередач, фільмів, зануренню в роботу, заняттю улюбленою справою, читанням книжок, вживанню смачної, солодкої їжі, слуханню музики. Вагоме значення у цей період для педагогів набуває їхній професійний розвиток з питань інформаційно-цифрових технологій, психології особистості, першої психологічної допомоги, домедичної допомоги. Значна частка педагогічних працівників особисто відчують потребу у психологічній допомозі, а деякі вже за такою допомогою звертались або замислилися про неї, маючи для цього чимало причин.

Результати проведеного дослідження та особливості запровадження різних форм психологічного супроводу діяльності педагогів ЗП(ПТ)О в умовах воєнного стану були обговорені на засіданні обласних фахових секцій працівників психологічної служби.

Здобутком системи профтехосвіти Хмельниччини є те, що у кожному ЗП(ПТ)О функціонує психологічна служба, яка забезпечена кваліфікованими практичними психологами і соціальними педагогами, що працюють за такими пріоритетними напрямками: психологічний супровід учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану; профілактика посттравматичного стресового стану розладу в учасників освітнього процесу; надання першої психологічної допомоги; регуляція психоемоційного стану педагогів і здобувачів освіти; надання психологічної допомоги внутрішньо переміщеним особам; здійснення психологічного супроводу здобувачів освіти, батьки яких виборюють перемогу; попередження відхилень у розвитку та становленні особистості, міжособистісних стосунках; забезпечення захисту прав і свобод здобувачів освіти, створення безпечного освітнього середовища, профілактика булінгу, різних форм девіантної поведінки; здійснення психолого-педагогічного супроводу дітей із сімей, що потрапили в складні життєві обставини; надання психологічної допомоги постраждалим внутрішньо переміщеним учням, їхнім батькам та членам родини, дітям і сім'ям військових.

З метою формування компетентності у працівників психологічної служби ЗП(ПТ)О щодо здійснення психологічного супроводу та надання кваліфікованої психологічної допомоги педагогам в умовах війни нами було проведено низку вебінарів з актуальних тем, зокрема: «Психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану»; «Перша психологічна допомога постраждалим»; «Збереження психічного здоров'я учасників освітнього процесу як важливий фактор забезпечення його ефективності». Отриманні нові компетентності успішно використовуються у практиці роботи психологічної служби ЗП(ПТ)О.

З метою забезпечення психологічної підтримки педагогічних працівників ЗП(ПТ)О в умовах воєнного стану нами впроваджується проект «ПОРУЧ» за сприяння Міністерства освіти і науки України, представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, Українського інституту когнітивно-поведінкової терапії та Всеукраїнського

громадського центру «Волонтер». Метою проекту є попередження у освітян розвитку посттравматичного стресового розладу шляхом навчання використовувати техніки, що сприяють емоційному зміцненню та стабілізації власного психоемоційного стану та їхніх дітей. Програмою тренінгів передбачено проведення шести зустрічей, на яких педагоги ознайомлюються з можливими реакціями дорослих та дітей на стрес, зокрема на стрес війни, способами стабілізації психологічного стану дітей та підлітків, симптомами посттравматичного стресового розладу.

У 2022 році було організовано навчання 10 груп педагогічних працівників ЗП(ПТ)О області, під час якого психологічну підтримку отримало 77 педагогічних працівників. Відгуки педагогів, які пройшли навчання в межах цього проекту, є позитивними. Велика кількість педагогічних працівників з вдячністю сприймають психологічну допомогу та відзначають про покращення власного психологічного стану та підвищення власної стресостійкості. Проект продовжується й у 2023 році, що дасть змогу залучити більше коло освітян, які, в свою чергу, передадуть засвоєні техніки самопомоги колегам та учням.

З метою інформаційно-методичного супроводу практичних психологів і соціальних педагогів, презентації кращого досвіду роботи й обміну успішними практиками функціонує сайт психологічної служби ЗП(ПТ)О Хмельниччини. Онлайн-психологічна служба, особливо в умовах воєнного стану і дистанційного/змішаного навчання, допомагає здійснювати психологічний супровід учасників освітнього процесу, проводити психологічну просвіту щодо забезпечення безпечних умов життя і навчання в умовах війни та невизначеності, профілактику посттравматичного стресового розладу, підвищити ефективність освітнього процесу, активізувати пізнавальну діяльність здобувачів освіти, підвищити рівень професійної майстерності педагогічних працівників, залучати батьків до участі в освітньому процесі закладу освіти, підвищити психологічну культуру учасників освітнього процесу тощо.

Отже, психологічна підтримка педагогічних працівників ЗП(ПТ)О є необхідною умовою для забезпечення стабільного і якісного освітнього процесу, збереження психічного здоров'я його учасників. При наданні психологічної підтримки людині, яка набула травматичного досвіду, необхідно враховувати її психоемоційні стани і можливі інтрузивні спогади про небезпечні для життя події. Водночас, завдяки компетентній психологічній допомозі фахівців, людина повертається до стабільного психологічного стану.

ЛІТЕРАТУРА

1 Омбудсмен розповів, скільки українців виїхало за кордон із 24 лютого. Слово і діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/12/01/novyna/polityka/ombudsmen-rozpoviv-skilky-ukrayincziv-vuyxalo-kordon-24-lyutoho>.

2. Офіс генерального прокурора. URL: <https://www.gp.gov.ua/>.

УДК 377.36:631.1

НАВЧАЛЬНЕ ГОСПОДАРСТВО В ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Оксана КУЦА, заступник директора з навчально-виробничої роботи Вищого професійного училища № 41 м. Тульчина, Вінницька область;

Віктор ЛАВРИЧЕНКО, старший майстер ВПУ № 41 м. Тульчина, Вінницька область

Висвітлено особливості підготовки трактористів-машиністів сільсько-господарського виробництва у Вищому професійному училищі № 41 м. Тульчин та завдання навчального господарства щодо організації якісної професійно-практичної підготовки. Зроблено акцент на проведенні дослідної роботи, впровадженні інтенсивних технологій та опануванні учнями навичок розрахунку економних витрат паливо-мастильних матеріалів.

Ключові слова: професійна підготовка, інтенсивні технології, ринок праці, конкурентоспроможність, дослідницька робота, працевлаштування.

Oksana KUTSA, Viktor LAVRYCHENKO

EDUCATIONAL ECONOMY IN THE TRAINING OF QUALIFIED WORKERS OF THE AGRICULTURAL SECTOR

The peculiarities of training of tractor-drivers of agricultural production in the Higher Vocational School № 41 of Tulchyn and the tasks of the educational economy on the organization of high-quality professional and practical training are highlighted. Emphasis is also placed on conducting research work, introducing intensive technologies and mastering by students the skills of calculating economical fuel and lubricant costs.

Keywords: professional training, intensive technologies, labor market, competitiveness, research work, employment.

Аграрний сектор є одним з найбільш важливих секторів економіки України. Особливо в умовах повномасштабного вторгнення росії в Україну та повоєнного періоду відновлення нашої держави. Розвиток цієї галузі залежить не лише від розробки і впровадження ефективних технологій виробництва, а й від якості праці фахівців аграрного профілю, підготовку яких здійснює і наш навчальний заклад. Піклуючись про конкурентоспроможність наших випускників, ми намагаємося створити такі педагогічні умови, щоб освітнє середовище сприяло як розвитку особистості, так і формуванню професійних навичок та умінь здобувачів освіти. Вивчення навчальних дисциплін відбувається у тісному зв'язку з майбутньою професійною діяльністю.

Вище професійне училище № 41 м. Тульчина готує кваліфікованих робітників для агропромислового комплексу України із десяти робітничих професій та фахових молодших бакалаврів за двома спеціальностями. З-поміж робітничих професій найпопулярніша – тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва (категорії А1,

А2, В1, В2). Згідно з Державним стандартом випускники, які отримують цю професію, повинні вміти самостійно виконувати всі механізовані роботи сільськогосподарського виробництва.

Основною базою для проведення виробничого навчання, виробничої практики, впровадження прогресивних технологій вирощування сільськогосподарської продукції, є навчальне господарство. У навчальному господарстві, здійснюється професійно-практична підготовка здобувачів освіти, де вони:

- послідовно набувають первинних професійних умінь і навичок виконання робіт;
- під керівництвом майстрів виробничого навчання послідовно закріплюють здобуті знання, уміння та навички;
- навчаються використовувати сучасну техніку, механізми та інструменти;
- набувають потрібних практичних навичок самостійно та якісно виконувати роботи, передбачені робочими навчальними планами;
- удосконалюють здобуті знання, уміння і практичні навички, необхідні для досягнення відповідного рівня кваліфікації.

Навчальне господарство училища має в наявності 210 гектарів орних земель. Але треба наголосити на тому, що значна частина цієї площі – це колишній військовий полігон. І, щоб він став придатним для використання, нам довелося добре попрацювати над окультуренням ґрунтів, відновленням їх продуктивності та господарської цінності. До речі, ця робота триває і тепер шляхом застосування спеціальних агрохімічних та інших заходів поліпшення родючості ґрунтів.

Варто відзначити також, що наш навчальний заклад, один із тих що самостійно і на власній техніці обробляє поля. Машинно-тракторний парк навчального господарства становить 17 тракторів та 2 комбайни: Т-150К – 3 од., МТЗ-80 – 4 од., МТЗ-892 – 1 од., МТЗ-100 – 1 од., ДТ-75 – 4 од., ЮМЗ – 3 од., Т-16 – 1 од., комбайни Дон-1500, Єнісей-1200, а також всю необхідну начіпну та причіпну техніку вітчизняного виробництва. Автомобільний парк має 7 вантажних та 3 легкових автомобілі.

Для успішного набуття практичних навичок здобувачами освіти всю площу поділено на сектори, в середньому по 50–80 га. Окрім того, для проведення дослідницької роботи виділено декілька експериментальних ділянок площею по 5–8 га. На цих ділянках проводимо апробацію 3–4 сортів озимої пшениці. Висіваємо насіння першої репродукції і наступного року отримуємо насіння другої репродукції. У результаті апробації багатьох сортів вибрали такі, які найкраще адаптовані до нашої кліматичної зони. Тому в основному використовуються такі типові сорти пшениці нового покоління європейської селекції, як: Франц, Кубус, Акратос.

Родючість ґрунту підвищуємо за рахунок зелених (сидеральних) добрив. В основному висіваємо гірчицю білу з подальшим заорюванням її в ґрунт. Вона більш продуктивна, ніж та ж органіка тваринного походження. А ще вона є природним санітаром ґрунту і здатна захистити культурні рослини від шкідників і хвороб.

У зв'язку з тим, що ми використовуємо комбайни Дон-1500, Єнісей, а вони без подрібнювачів, училищем було придбано подрібнювач соломи УМС-170. До речі, під час роботи комбайна з подрібнювачем витрата пального збільшується на 3–4 літра на 1 гектар, а на роботу трактора з подрібнювачем витрата пального 1,5–2 літри на 1 гектар, тобто у два рази менша. Економія очевидна, а головне що цю нескладну технологічну

операцію виконують учні самостійно, підвищуючи при цьому свою професійну компетентність.

Технології оброблення сільськогосподарських культур, що застосовуються в навчальному господарстві дають змогу отримувати досить високі врожаї. Проте вони залишаються енерговитратними, якщо машинним агрегатом керує учень, адже витрати пального при цьому збільшуються майже на 20 %. Тому особливою проблемою у діяльності навчального господарства є підвищення ефективності використання пального та скорочення його втрат під час оранки, культивування, дискування, збирання врожаю.

На уроках з агротехнологій викладач разом з учнями аналізують витрати пального всіх марок тракторів, що використовуються в училищі, на всіх технологічних операціях. Розробляємо рекомендації щодо заходів для зменшення перевитрат пального (це може бути): оновлення складу машинно-тракторного парку; збільшення часу роботи машинних агрегатів під навантаженням шляхом зменшення холостих перегонів, пробігу без вантажу; забезпечення прямолінійності руху орних, посівних, збиральних агрегатів, уникнення підвищення швидкостей руху, які призводять до непропорційних енерговитрат; підтримання нормативного стану робочих органів машинних агрегатів; використання якісного пального.

Трактори, які працюють на полях навчального господарства оснащені системами паралельного водіння на базі GPS навігації. Це технічно досконала й економічно вигідна технологія для сучасних сільськогосподарських машин. За допомогою систем супутникової навігації техніка рухається і прямолінійно, і криволінійно, при цьому зведено до мінімуму перекриття та пропуски між сусідніми рядками. Використовуючи паралельне водіння, можна працювати у будь-який час доби. Аналіз нашої дослідницької роботи за кілька останніх років показав, що правильно підібрана технологія вирощування і догляду за посівами допомогла збільшити валовий збір зерна на 80 %. Мінусом є те, що використовується не найновітніша техніка, що значно збільшує затрати на паливно-мастильні матеріали, але ми змогли досягти балансу між прибутком і затратами завдяки прогресивній технології, яку нам запровадила компанія «August».

Посилаючись на дослідження компанії, яка провела аналізи ґрунту і підбрала нам оптимальну технологію для внесення добрив і препаратів захисту, що дало змогу раціонально використовувати препарати агрозахисту. Наприклад, у 2020 році ТОВ «ІТ ІНВЕП» запропонувало експериментально та безкоштовно використати на полях училища органо-мінеральні добрива «ЖИВИЦЯ Гумат Калію» для технічних, зернових та олійних, бобових культур, які є органічними і регуляторами росту рослин. Вони використовувались для обробки насіння сої перед посівом, обприскування сходів озимої пшениці у період вегетації. У результаті на дослідній ділянці в 5 га урожайність озимої пшениці збільшилась на 6 ц з гектара.

Під вирощування овочевих культур в училищі виділено 2 га землі. Учні під керівництвом викладача професійно-теоретичної підготовки О. Лемчука займаються дослідницькою роботою з вирощування екологічно чистої продукції (без використання засобів захисту рослин). Одержана овочева продукція додатково доповнює меню ідальні. Збільшується споживання здобувачами освіти зелені та овочів, які містять значну кількість вітамінів.

Підготовку кваліфікованого робітника з професії «Тракторист-машиніст с/г виробництва» проводимо у тісній співпраці викладач, майстер виробничого навчання, здобувач освіти. Практикуємо проведення уроків на навчальному полі (ділянці) з використанням елементів STEM-освіти. Зазвичай, із здобувачами освіти випускних груп, а ще краще з майбутніми фаховими молодшими бакалаврами. Адже набути фахових компетентностей можна тільки на реально діючих, раціонально скомплектованих і правильно налаштованих МТА, які в русі виконують ту чи ту технологічну операцію. Тут потрібно дотримуватись особливих вимог починаючи з охорони праці та безпеки життєдіяльності і закінчуючи фаховою майстерністю і компетентністю викладача, майстра виробничого навчання. Спочатку відпрацьовуємо тему практично на полі, а потім теоретично в кабінеті вивчаємо, аналізуємо, узагальнюємо.

У 2020 році дохід від діяльності навчального господарства становив 3,1 млн грн. Прибуток використовується для впровадження сучасних продуктивних агротехнологій, придбання сільськогосподарської техніки, поповнення навчальної

бази училища. Щодо перспектив розвитку матеріальної бази – училище постійно намагається проводити модернізацію за рахунок спецфонду, звичайно проводимо ремонт сільгосптехніки, а ті машини, що вже остаточно вийшли із ладу, стають базою для лабораторій, де учні зможуть практично закріпити свої знання із будови тракторів.

Протягом п'яти років за кошти від реалізації зерна було закуплено нову сучасну техніку, а саме: трактор МТЗ-892, сівалку зернову СЗМ-4 «Ніка», культиватор КПГ-6, борону дискову БД-2,5, борону дискову БДВП-3,6, борону ротаційну БР-6,5, подрібнювач соломи УМС-170, обприскувач ОН –1000, нове обладнання для ОП – 2000, розкидач мінеральних добрив РУМ – 1000, протруювач зерна. Прибуток від навчального господарства дав змогу у цьому році придбати новий комп'ютерний клас. Також близько 70 % коштів, отриманих з доходу навчального поля, витрачається на закупівлю палива, мінеральних добрив і засобів захисту рослин через систему тендерних закупівель та ремонт техніки.

Роботи на полях навчального господарства є втіленням елементів дуальної освіти у навчальний процес. Учні і майстри виробничого навчання працюють спільно в полі відповідно до навчальних робочих планів та графіку польових робіт (від оранки до збирання врожаю). А майбутні фахівці з спеціальності «Агроінженерія» в складі невеликих бригад самостійно працюють під час практики на МТА, так як мають посвідчення тракториста-машиніста відповідної категорії.

Сучасний ринок праці потребує робітників, здатних до творчої діяльності. Тому майстри виробничого навчання та викладачі училища спрямовують свою роботу не лише на відпрацювання професійних навичок, а і на формування креативного мислення, на уміння аналізувати результати своєї діяльності, діяти у нестандартних ситуаціях. Для нас важливо, що деякі випускники вже започаткували свою власну фермерську справу і практично використовують інноваційні аграрні технології. Наші випускники успішно працюють в агрофірмах, малих і середніх господарствах, фермерських господарствах, а також обробляють свої поля(паї). Вони конкурентоспроможні на сучасному ринку праці, здатні вчитися впродовж життя і набувати нові компетенції.

ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНІ ІНФОРМАЦІЙНІ МАЙДАНЧИКИ ВІРТУАЛЬНИХ МУЗЕЇВ

Віктор КУДЛЯК, старший науковий співробітник Національного центру «Мала академія наук України»;
Тетяна БЕЛАН, провідний інженер, Національного центру «Мала академія наук України»;
Олексій ПАРХОМЕНКО, провідний програміст Національного центру «Мала академія наук України»

В умовах стрімкого розвитку новітніх технологій, що надають широкий спектр можливостей доступу до історичних і культурних цінностей, значно поширюється практика використання музейних колекцій в освітньому процесі. Художні твори, історичні та культурні артефакти стають навчальними об'єктами для пізнавальної, пошукової та дослідницької діяльності. У зв'язку з потребою у фахівцях майбутнього, на передній план виходить освітній STEM-підхід, який потребує кропіткої трансдисциплінарної роботи науковців, мистецтвознавців, фахівців різних галузей знань. Адже інноваційний освітній продукт інтегрує в собі знання природничо-математичних, технічних та гуманітарних дисциплін і потребує фахового представлення творів мистецтва, наукових розробок, сучасних предметів побуту й культури загалом. Майданчиком демонстрації безперервного розвитку технологій і наукових відкриттів, новою формою комунікації музеїв із суспільством, нових підходів у впровадженні наукової освіти можна вважати відкритий у Києві Малою академією наук України науково-освітній інтерактивний простір «Музей Науки».

Одним із варіантів запровадження таких підходів є розвиток онлайн-платформ, що формують інтерактивні простори музеїв. Такі платформи набувають все більшої популярності не тільки з-поміж дітей та молоді, а також у дорослого населення. А в умовах воєнного стану, запровадження змішаних форм навчання, і через пов'язані з цим логістичні обмеження важливість онлайн-платформ, як часто єдиного можливого способу комунікації з певними музеями, тільки зростає. Тому надзвичайно важливим є розроблення під-

ходів щодо швидкого та якісного створення таких середовищ.

Для створення віртуальних музеїв пропонується підхід із використанням онтологічного відображення, як способу опису основних елементів музейного фонду (Рис. 1). Він передбачає представлення окремих елементів такого фонду як об'єктів онтології, що містять усі необхідні відомості, такі як опис, історію створення тощо.

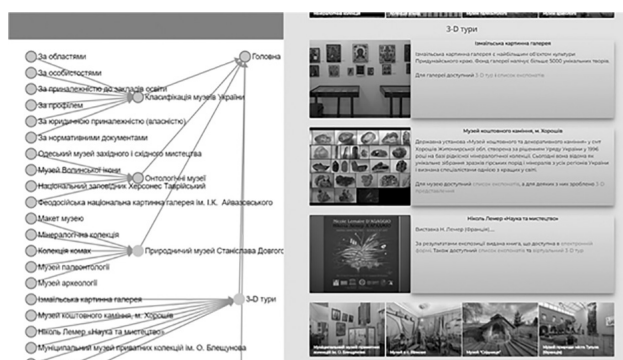

Рис. 1. Онтологічний підхід до опису музеїв

На базі сформованої онтології можуть автоматично створюватися віртуальні онлайн-середовища музеїв як набори інтерактивних документів [1, 204–215]. Використані технології і оригінальні алгоритми можуть бути також застосовані для організації посилань на інші вебресурси за аналогією з бібліотечними та музейними каталогами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Nadutenko M., Prykhotniuk V., Shyrovok V., Stryzhak O. Ontology-Driven Lexicographic Systems. *Advances in Information and Communication. FICC 2022. Lecture Notes in Networks and Systems*. Cham : Springer. 2022. С. 204–215. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-98012-2_16

ПІВ СТОЛІТТЯ З ПЕДАГОГІКОЮ ПРАЦІ

ДО ЮВІЛЕЮ ПРОФЕСОРА

СТЕФАНА МІХАЛЯ КВЯТКОВСЬКОГО

Нелля НИЧКАЛО, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України, дійсний член (академік) НАПН України, доктор педагогічних наук, професор

Проаналізовано науковий доробок польського вченого професора С. М. Квятковського з педагогіки праці, що увійшла в науковий обіг як субдисципліна педагогіки понад пів століття тому – у 1972 році. Наголошено на прогностичності положень щодо неперервної професійної освіти, теорії професійної підготовки, стандартизації професійних кваліфікацій, нових механізмів взаємозв'язку роботодавців і закладів професійної освіти.

Ключові слова: педагогіка праці, професійна школа, ринок праці, професійні кваліфікації, Стефан Міхал Квятковський.

Nellya NYCHKALO

HALF A CENTURY WITH LABOR PEDAGOGY TO THE ANNIVERSARY OF PROFESSOR STEPHAN MIKHALY KVIATKOVSKY

The scientific work of the Polish scientist Professor S.M. Kvyatkovsky on labor pedagogy, which entered into scientific circulation as a sub-discipline of pedagogy more than half a century ago in 1972 has been analyzed. Emphasis is laid on the prognostic provisions regarding lifelong vocational education, the theory of professional training, standardization of professional qualifications, new mechanisms of interaction between employers and vocational education institutions.

Keywords: labor pedagogy, vocational school, labor market, professional qualifications, Stefan Michal Kwiatkowski.

Праця рук вивела людину на її сучасну позицію в природі... Цей духовний світ побудований на досвіді і матеріальних здобутках рук, що працюють.

Тадеуш Вацлав Новацький

Кожна молода людина, яка вже в студентські роки стала на наукову стежину, має своє покликання... Вона присвячує свої творчі пошуки впродовж життя саме тій галузі, яка з молодих літ була омріяна й запала до серця. Тому цілеспрямованим, захоплюючим і неперервним стає її соціальне, професійне і наукове зростання на всіх життєвих етапах. Стефан Міхал Квятковський через чотири роки після закінчення Варшавської політехніки захистив докторську дисертацію з технічних наук, а в 1989 р. в Університеті імені Гумбольдта в Берліні йому присуджено науковий ступінь доктора гуманістичних наук хабілітованого (у галузі педагогіки з педагогіки). У 1991 р. він став професором гуманістичних наук. У віці 46 років Професор має усі високі дипломи, які засвідчують його високодостойне наукове зростання. А в 75 років – це відомий і визнаний учений і в Польщі, і за кордоном, який своїми теоріями, ідеями концепціями впливає на формування і реалізацію державної освітньої політики, зокрема – в сфері професійної освіти.

Безумовно, така наукова кар'єра не приходить сама по собі й не падає з неба як «манна небесна». Вона є результатом понад півстолітньої наполегливої праці, роздумів і невтомних пошуків, філософсько-педагогічного самовдосконалення і само-

© Ничкало Н., 2023

творення, методологічного зростання упродовж життя. Наукові інтереси вченого: педагогіка праці, андрагогіка; стандарти професійних компетенцій; професійна освіта різних категорій населення.

Аналіз праць Стефана Міхала Квятковського, а їх майже 600, дає можливість об'єктивно оцінити його вагомий науковий доробок, в основі якого – глибоко осмислене поєднання теорії з практикою. Розуміння і відчуття потреб своєї Вітчизни у кваліфікованих робітничих кадрах, інноваційність, прогностичне бачення шляхів розвитку професійної підготовки виробничого персоналу для різних секторів економіки – усе це спонукало до постійних творчих пошуків, порівняльного аналізу, розширення співпраці з різними державними органами і громадськими організаціями з метою розвитку й утвердження соціального партнерства. Це не могло не вплинути на формування палітри особистісних якостей сучасного вченого – достойного представника наукової еліти Республіки Польща. Йому притаманні критичне мислення, висока вимогливість передусім до самого себе, а також до співробітників наукових установ та організацій, у яких він працював й нині працює: Інституту економічно-суспільних наук Варшавської політехніки, Інституту освітніх досліджень Міністерства народної освіти, Вищої педагогічної школи Польської спілки вчителів, а також Академії спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської у Варшаві, де він працював завідувачем кафедри педагогіки праці та андрагогіки, проректором, ректором. Від 2007 року польські професори обирають його Головою та заступником Голови Комітету педагогічних наук Польської академії наук.

Висока соціальна, професійна і наукова відповідальність характеризують діяльність професора Квятковського як члена різних міжнародних і загальнопольських організацій. Передусім наголосимо на науковій цінності праць Професора з історії педагогіки праці. Їх зміст пронизано документальною точністю, вірогідністю й теоретичною обґрунтованістю виявлених тенденцій, а також принциповістю і чіткістю авторських оцінок.

Звернемося лише до окремих праць вченого, зміст яких переконливо підтверджує цю думку. Монографія «*Pedagogika pracy w perspektywie dyskursu o przyszłości*» (за ред. Ryszarda Gerlacha) розпочинається фундаментальною статтею Професора «*Z historii pedagogiki pracy*» (2010). Спочатку він зазначає, що «новим імпульсом для педагогіки праці є ідея навчання впродовж усього життя, що ламає бар'єри між етапом професійної праці й періодами, під час яких людина готується до праці, шукає її часом безуспішно...». І тут учений висловлює свою позицію: «Думаючи про розвиток педагогіки праці, перспективи наукових досліджень, варто звернутися до її початків, тим більше, що – парадоксально – на етапі теоретичного утвердження цієї субдисципліни ті ж наукові інституції, які її заснували, вже на етапі зрілості педагогіки праці були ліквідовані адміністративними рішеннями» [1, 15].

Автор простежує етапи розвитку Інституту професійної підготовки (Instytut Kształcenia Zawodowego – IKZ), починаючи від постанови № 162 Ради Міністрів Польщі від 15 червня 1972 р. щодо створення цього Інституту, а також відповідного розпорядження Міністерства освіти і виховання Польщі від 20 липня 1972 р. Досить цінною є інформація щодо структури Інституту. Спочатку вона охоплювала такі наукові відділи: теорії професійного навчання; організації професійного шкільництва і професієзнавства; навчальних програм і підручників з професійних дисциплін; дослідження ефективності професійного навчання; дидактичних засобів і прототипів; професійного донавчання і вдосконалення; наукової інформації (разом із бібліотекою) [1, 16].

У структурі Інституту також діяли лабораторії: виховання в школі і закладі праці (на підприємстві) та підготовки кадрів для сільського господарства. Через декілька років після його заснування були створені філіали як відділи Інституту: у м. Катовіце – з проблем шкільництва гірничого і металургійного профілю; у м. Познань – шкільництва економічного профілю; у м. Кракові – шкільництва сільськогосподарського профілю [1, 16].

Перспективні теорії і концепції, спрямовані на розвиток цієї субдисципліни педагогічної науки, викладено в книзі «*Pedagogika pracy – tradycja i wyzwania współczesności*» (2012 р.). Як науковий редактор цього видання, у вступі Профе-

сор зазначає, що ювілей педагогіки праці є доброю нагодою для рефлексії над минулим, сьогоденням і майбутнім цієї галузі наукового знання. У науковому житті це час «достатньо тривалий для того, щоб засвідчити своє функціонування, обґрунтувати стиль організації дослідницької діяльності, утвердитися в свідомості представників своєї дисципліни і споріднених дисциплін» [1, 7]. Водночас це і досить короткий період у контексті бачення науковців-представників інших педагогічних субдисциплін, що «обросли» традицією...

Теоретичне осмислення розвитку педагогіки праці в Польщі розпочинається в інтерв'ю з професором Т. В. Новацьким. У вересні 2000 р. це інтерв'ю брали професори С. М. Квятковський і М. Й. Шиманський (це інтерв'ю було опубліковано в книзі «*Pedagogdy o sobie i o pedagogice*» за ред. А. Богая і С. М. Квятковського). Його зміст став мудрою теоретичною передмовою до роздумів відомих польських учених про педагогіку праці, їхнього бачення перспектив її розвитку, зокрема: С. Качора, З. Вятровського, В. Фурманека, Х. Беднарчика, С.М. Квятковського, Ф. Шльосека, Р. Герляха, А. Соляка та інших.

Головний редактор цього унікального видання С. М. Квятковський зазначає: «історія педагогіки праці» то справді невеликий період у порівнянні з іншими субдисциплінами педагогіки, але це період, в якому вже можна ідентифікувати теоретичні засади і головні напрями емпіричних досліджень. Власне дослідження, характерні для педагогіки праці, відрізняють нашу субдисципліну. Вона є відповіддю на реальні потреби господарської системи, трансформації відповідно до сучасної педагогічної думки на процес тривалого навчання – професійного і загального» [2, 237].

Вчений об'єктивно аналізує науково-дослідну й організаційно-педагогічну діяльність польських осередків педагогіки праці, позитивно оцінює результати досліджень Відділу педагогіки і психології Університету Казимира Великого в Бидгощі, підкреслює «сильний розвиток» осередку педагогіки праці впродовж останніх років в Академії спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської у Варшаві, звертається до цікавого досвіду проведення міжнародних і загальнопольських циклічних конференцій і наукових семінарів тощо. Незважаючи на відомі й визнані здобутки, він з боєм пише про «патології в науковому житті», пов'язані із захистом докторських і хабілітаційних наукових праць, недостатнім рівнем кваліфікації членів окремих спеціалізованих вчених рад, низьким рівнем вимогливості рецензентів. Він дійшов висновку щодо «недостатності теоретичної думки» й наголосив, що в багатьох напрямках досліджень переважає «дотеоретичний рівень...».

Прогностичними є висновки С. М. Квятковського щодо перспективних напрямів досліджень

з педагогіки праці. На його думку, доцільно зосередитися на таких напрямках: професієзнавство, професійне порадицтво; стандартизація професійних кваліфікацій; неперервна освіта.

На основі узагальнення результатів досліджень вчений запропонував таку тематику досліджень: професійний розвиток (мотиви вибору професій, професійна адаптація, професійна активність, професійне зростання); нові професії (напрями розвитку нових професій в Європейському Союзі); нові форми працевлаштування (еластичні форми працевлаштування й організації праці); класифікація професій (господарська і шкільна – їх взаємозв'язок); взаємозв'язок професійної підготовки з ринком праці (роль ринку праці в процесі модифікації структури і змісту навчання); локальні і глобальні цілі професійної підготовки (взаємозв'язок – локальний і глобальний ринки праці); професійні кваліфікації (рівні і моделі кваліфікації); аналіз процесу праці (методи оцінювання праці); баланс кваліфікації (методологія оцінювання кваліфікації працівників).

Важливого значення Професор надає ще одному дослідницькому напрямку відповідно до змісту меморандуму Європейської Комісії «Uczenie się przez całe życie» – «Навчання впродовж життя». Такий підхід до визначення напрямів подальших досліджень з педагогіки праці є методологічно обґрунтованим і перспективним.

Отже, у дослідницьких напрямках, запропонованих ученим, основну увагу приділено новим потребам ринкової економіки, професійним кваліфікаціям, стандартам професійної освіти. Польський досвід дослідження проблем науково-методичного забезпечення підготовки сучасного виробничого персоналу є цінним для українських науковців.

Науковий доробок С. М. Квятковського наскрізно пронизаний інноваційними ідеями щодо професійної підготовки кваліфікованого виробничого персоналу з урахуванням динамічних змін європейського і польського ринків праці. У книжці «Kształcenie zawodowe: dylematy teorii i praktyki» [3], учений передусім теоретично обґрунтовує об'єктивні потреби професійного розвитку молоді та інших категорій населення. Здійснено аналіз із динамічних змін, що відбуваються в праці людини, а також структурні зміни в різних галузях господарства, на ринку праці та доведено необхідність їх врахування для забезпечення якісної професійної підготовки. При цьому наголошено, що винятково важливе значення має взаємозв'язок теорії і практики у професійній підготовці виробничого персоналу в контексті євроінтеграційних процесів.

Значний теоретичний і практичний інтерес становить авторська теорія професійної підготовки, характеристика моделі пізнавальної

діяльності, а також науково обґрунтоване розкриття особливостей процесу пізнання технічної реальності. Розкриваючи процес професійної підготовки, Професор звертається до цілей, змісту, методів, а також до дидактичних засобів (медіа) й оцінювання результатів дидактичного процесу.

Вчений переконливо доводить необхідність постійної співпраці професійних шкіл і закладів праці – підприємств та організацій. Він розглядає заклад праці як виховне середовище, що впливає на формування морально-етичних і професійних якостей працівника. Розкриваючи особливості австрійської та німецької систем професійної підготовки виробничого персоналу, С. М. Квятковський привертає увагу до дуальної системи, її економічної і дидактичної цінності. Незважаючи на ті важливі зміни, що стрімко відбувалися раніше й нині динамічно відбуваються в усіх сферах життєдіяльності, а також на ринках праці Польщі й України, це видання, викладені в ньому методологічні положення і рекомендації, й нині є актуальними.

Плідною є участь Професора у створенні академічного підручника нового покоління. Помітною подією в Польщі стало видання підручника «Szkoła a rynek pracy» за наук. ред. А. Богая і С. М. Квятковського [6]. У ньому всебічно у «стратегічних категоріях» розкрито особливості професійної освіти у взаємозв'язку з ринком праці. Зрозуміло, що це вимагає не тільки ретельного діагностування соціально-господарських умов, а й врахування результатів прогнозів на загальнодержавному, регіональних, локальних та галузевих рівнях.

Вважаємо методологічно виправданим концептуальний підхід авторів цього підручника, спрямований на вивчення етичних засад освіти і ринку праці. Етичні проблеми освіти на початку XXI століття і сучасного світу праці, програми, кодекси, а також міжнародні та польські етичні стандарти – цей напрям є надзвичайно важливим не тільки для Польщі та України, а й для всього світу.

Ми не маємо можливості здійснити аналіз інших важливих наукових праць Професора, виданих упродовж останніх років за його науковою редакцією, зокрема: *Młodzież wobec współczesnych zagrożeń w życiu społecznym*. APS. Warszawa 2019; *Kompetencje przyszłości*. FRSE. Warszawa 2020; *Jednostka, edukacja, organizacja wobec przemian na rynku pracy*. APS. Warszawa 2020; *Współczesne problemy pedagogiki w kierunku integracji teorii z praktyką*. APS. Warszawa 2021; *Prawo oświatowe*. WOLTERS KLUWER. Warszawa 2022 (wznowienie) та інші.

Обрання Професора С. М. Квятковського 11 квітня 2003 р. іноземним членом Національної академії педагогічних наук України було цілком закономірним й засвідчило високе визна-

ння наукового доробку Професора українською науково-педагогічною спільнотою. 27 грудня 2017 р. рішенням Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (з 2023 р. – Український державний університет імені Михайла Драгоманова) Професору С. М. Квятковському присвоєно звання Почесного доктора (HONORIS CAUSA).

Президент НАПН України Василь Кремень на урочистому засіданні Вченої ради НПУ імені М. П. Драгоманова зазначив: «Досягнення Професора в європейському науково-освітньому просторі екстраполюються в сучасній педагогічній теорії і практиці на засадах культуровідповідності, полікультурних цінностей, міжнародної професійної комунікативної взаємодії. У сучасних соціокультурних умовах реформаційних змін освітніх систем європейських країн. Науковий і педагогічний досвід С. М. Квятковського є вагомим ресурсом розбудови професійної, педагогічної освіти та освіти упродовж життя, взірцем цілісного сходження особистості до вершин професійної майстерності, виявом наукового таланту, дівості ідей педагогіки праці» [7, 12].

Аналізуючи історію розвитку педагогіки праці, професор Тадеуш Новацький дійшов такого висновку: «Ми не лише... збудували фундаменти. А на тих фундаментах піднімався гмах творчості Зигмунта Вятровського, Ванди Рахальської, Казимири Корабійовської, Стефана Башціка, Станіслава Шайка, Станіслава Качора, Казимира Уждіцкого, Франтішека Шльосека, Стефана Квятковського, Генрика Беднарчика, вони розпочали складні дослідження. Педагогіка праці утвердилася завдяки спільним зусиллям великої громади працівників науки. Я мав таке щастя, що поклав перші цегли тієї конструкції, а пізніше вона розвивалась із будівничим розмахом» [8, 35]. На превеликий жаль, не всі вчені, які заклали й свої цеглини у фундамент педагогіки праці, залишилися сьогодні з нами... Їх велику справу нині продовжують Зигмунт Вятровський, Стефан Квятковський, Франтішек Шльосек, Генрик Беднарчик, Чеслав Плевка, Ушуля Єрушка, Норберт Пікула й багато інших. Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України продовжує співпрацю з ними на міждисциплінарній ниві педагогіки праці, андрагогіки, професійної педагогіки і педевтології.

24–26 квітня 2022 р. у м. Цехоцінек відбулась наукова конференція «Dokąd zmierzasz pedagogoko pracy? Drogi i bezdroża rozwoju» (Куди прямуєш, педагогікою праці? Шляхи і бездоріжжя розвитку). Її мета – підсумувати півстолітній шлях розвитку педагогіки праці, здобутки, «підводні рифи» й окреслити перспективи.

Для українських учених це також актуально. Нам необхідно об'єктивно проаналізувати досяг-

нуте і втрачені можливості у розвитку професійної педагогіки і педагогіки праці за роки незалежності України.

Висновки. Введення пів століття тому в науковий обіг педагогіки праці як субдисципліни педагогічної науки – це вагомий внесок у розвиток наукознавства, велика праця сміливих учених-інтелектуалів, які розуміли на глибинному рівні й відчували необхідність наближення педагогіки до життя, її спрямування на підготовку молодшої людини до трудової діяльності, професійне вдосконалення і професійний розвиток різних категорій населення в умовах динамічних соціально-економічних змін. Творчі здобутки польських учених-педагогів праці є цінними і прогностичними, хоча новій науковій субдисципліні та її творцям нелегко було торувати цей складний міждисциплінарний шлях.

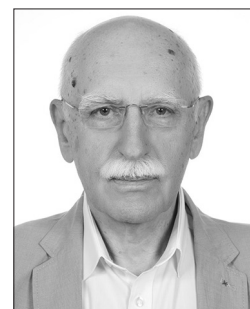
На наше переконання, польський наукознавчий досвід формування педагогіки праці як нової субдисципліни сьогодні має незаперечне значення. Адже в умовах широкомасштабної російської агресії проти України вкрай необхідною є потреба розвитку таких дослідницьких напрямів як педагогіка і психопедагогіка праці під час війни, особливо військової праці, а також педагогічної і соціальної праці з внутрішньо переміщеними особами, з біженцями – дітьми та їх матерями, які втікали від жорстокої війни... У співпраці з польськими вченими ми і надалі будемо розвивати і утверджувати поствоєнну педагогіку праці, покликання якої – формування сучасної генерації будівничих нової України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Gerlach R. (2010). *Pedagogika pracy w perspektywie dyskursu o przyszłości*. Bydgoszcz: Wydaw. Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.
2. Kwiatkowski S. M. (2001). *Kształcenie zawodowe: dylematy teorii i praktyki*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
3. Kwiatkowski S. M. (2012). *Pedagogika pracy – tradycja i wyzwania współczesności*. Radom-Warszawa-Bydgoszcz: ITE-PIB.
4. Bogaj A., Kwiatkowski S. M. (red.) (2003). *Pedagodzy o sobie i o pedagogice*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
5. Kwiatkowski S. M. (2004). *Pedagogika pracy – Historia – teraźniejszość – przyszłość*. *Rocznik Pedagogiczny* (127 s. 185–196). M. Dudzikowa i T. Lewowicki (red.). Komitet nauk Pedagogicznych; Instytut Technologii Eksploatacji.
6. Bogaj A., Kwiatkowski S. M. (red.) (2006). *Szkoła a rynek pracy*. Warszawa: PWN.
7. Стефан Міхал Квятковський. Почесний доктор Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова / за заг. ред. В. П. Андрушенка, Н. Г. Ничкало. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. – 48 с.
8. Nyczkało N. *Profesor Tadeusz Waclaw Nowacki jako uczonej współczesnej i przyszłej pedagogiki // Badanie – dojrzwowanie – rozwój (na drodze do doktoratu) : 95-lecie urodzin Profesora Tadeusza Nowackiego / pod red. Franciszka Szloska ; Instytut Pedagogiki Akademii Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie. – Warszawa ; Radom, 2008. – S. 39–44.*

КОМПЕТЕНЦІЇ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦТВА В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ РАМКИ КВАЛІФІКАЦІЙ – ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Ян СІКОРА, доктор педагогічних наук, ад'юнкт кафедри педагогіки праці і андрагогіки Академії спеціальної педагогіки ім. Марії Гжегожевської у Варшаві

Предметом розгляду є практика формування підприємницьких компетенцій у системі освіти Польщі, враховуючи важливість цих компетенцій для реалізації професійної кар'єри. У свідомо відібраній вибірці брали участь 100 респондентів. Характерною рисою опитаних є завершення циклу освіти не менше середньої та поточна професійна діяльність. Дослідження проводилося навесні 2022 року у формі онлайн-опитування – через ситуацію, що виникла внаслідок пандемії Covid-19. Результати дослідження свідчать про те, що хороші практики, рекомендовані агенціями ЄС щодо активізації методів навчання, використовуються незначно у процесі навчання підприємництву – Навчання. На тлі дуже низької оцінки рівня освіти у сфері підприємництва респонденти формують коригувальні пропозиції щодо: практичного спрямування занять з підприємництва, збільшення кількості годин, присвячених цьому питанню, та забезпечення компетентним викладацьким складом. Представлені результати можуть стати джерелом натхнення для проведення більш масштабних досліджень, які дадуть змогу сформулювати загальні висновки. **Ключові слова:** ключові компетентності, підприємницькі компетентності, освіта, активізаційні методи.

Jan SIKORA.

COMPETENCES IN THE FIELD OF ENTREPRENEURSHIP IN THE CONTEXT OF THE EUROPEAN QUALIFICATIONS FRAMEWORK AS AN IMPORTANT CONDITION FOR PROFESSIONAL TRAINING

The subject of considerations undertaken in the article is the practice of forming entrepreneurial competences in the educational system in Poland, taking into account the importance of these competences for the implementation of professional careers. Empirical research focused on innovative forms of shaping key competencies, with particular emphasis on entrepreneurial competencies, was conducted using the diagnostic survey method using the survey technique and the method of analyzing existing data. 100 respondents participated in a deliberately selected research sample. A characteristic feature of the surveyed people is the completion of a cycle of education at least at the secondary level and current professional activity. The research was carried out in the spring of 2022 in the form of an online survey - due to the situation resulting from the covid 19 pandemic. The obtained research results indicate that in the process of education in the field of entrepreneurship, good practices concerning activating teaching-learning methods recommended by EU agendas are little used. Against the background of a very low assessment of the level of education in the field of entrepreneurship, the respondents formulate remedial postulates regarding: the practical orientation of entrepreneurship classes, increasing the number of lesson hours devoted to this issue and ensuring competent teaching staff. The obtained research results may serve as an inspiration for undertaking more extensive research enabling the formulation of general conclusions.

Keywords: key competences, entrepreneurial competences, education, activating methods

У сучасних суспільствах, інтегрованих через працю, важливим елементом освітньої політики є забезпечення умов для ефективного професійного навчання. Багатомірність цього складного процесу змушує враховувати в теоретичних аналізах і практиці дій не тільки спосіб підготовки зарядів до виконання окремої системи діяльності, що є результатом розподілу праці, а й життєві умови, даного етапу розвитку суспільства. Ця обставина знаходить

© Сікора Я., 2023

своє втілення в такій організації навчального процесу, за якої завдання загальної та професійної освіти збігаються та враховують специфіку економічних і соціальних змін, що відбуваються. Це означає необхідність належного формування не лише професійних компетенцій підопічних, а й їхніх установок, що дають їм змогу функціонувати в сучасному демократичному суспільстві. Задовольнення цих очікувань вимагає надання студентам набору компетенцій, з-поміж яких

освітні системи держав-членів Європейського Союзу виділяють ключові компетенції, необхідні для розвитку, працевлаштування, соціальної інтеграції, задоволеного життя та активної громадянської позиції. Ці компетенції, визначені в Рекомендації Ради Європейського Союзу від 22 травня 2018 року щодо ключових компетенцій для навчання впродовж життя, є динамічним поєднанням знань, навичок і ставлень, які учень має розвивати протягом життя. Віра у важливість ключових компетенцій для сучасного громадянина Європейського Союзу робить їх формування важливим елементом системи освіти в державах ЄС, у якому розвиток цих компетенцій може бути реалізовано в усіх контекстах освіти, навчання та протягом усього життя¹.

У каталозі компетенцій, що доповнюють одну одну, компетенції також виділяються. Компетенції розглядаються як здатність використовувати можливості й ідеї та перетворювати їх на цінності для інших. Вони виражаються у здатності розв'язувати проблеми і співпрацювати в плануванні та управлінні проектами культурної, соціальної та фінансової цінності. Важливим для формування знань в освітньому процесі є визнання важливості компетенцій для підтримки соціальної згуртованості в країнах-членах Європейського Союзу.

З огляду на це предметом розгляду статті є практика формування підприємницьких компетентностей у системі освіти Польщі в контексті рекомендацій, сформульованих у документах ЄС, зокрема, у згаданій вище Рекомендації Ради Європейського Союзу. Основною проблемою є визначення того, чи дає змогу освітня практика щодо розвитку компетентностей у сфері підприємництва досягти очікуваних результатів у формуванні активних учасників ринкової економіки. Так порушена проблема відповідає одній із головних дидактичних цілей предмета основи підприємництва, яка полягає в підготовці учнів до планування свого майбутнього та до професійної діяльності як найманих працівників чи самозайнятих осіб². Тому мета міркувань, наведених у цій статті, полягає в тому, щоб сформулювати рекомендації щодо практики формування підприємницьких компетенцій у навчальному процесі в Польщі на основі думок учасників дослідження.

З-поміж багатьох теоретичних концепцій, які стосуються основ навчальної діяльності, на особливу увагу заслуговує припущення про те, що

¹ Zalecenia Rady z dnia 22 maja 2018 opublikowany 4.6.2018 PL w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej C 189/1.

² Основи підприємництва – базовий навчальний план (ліцей/технікум). podstawa programowa.pl

людина є самостійним і творчим суб'єктом, знання якого є конструкцією, створеною в результаті власної, багатогранної діяльності, що здійснюється в конкретному ситуативному контексті. У випадку з освітньою діяльністю результати досягаються в освітньому процесі, ключовим елементом якого є свідомо цілеспрямований відбір і компонування змісту освіти. Цей процес нині реалізується у формулі навчання впродовж життя, яка охоплює різні форми формальної, неформальної та інформальної освіти.

Що стосується розвитку ключових компетенцій, передбачається запровадження нових та інноваційних форм викладання та навчання, спрямованих на здобуття знань і навичок, необхідних для сприяння сталому розвитку та реалізації політики соціальної згуртованості³.

Зокрема, підприємницька компетентність визначена у згаданих вище Рекомендаціях Ради Європейського Союзу як здатність використовувати можливості й ідеї та перетворювати їх на цінність. Передбачається, що ця компетентність передбачає здатність розпізнавати й описувати власні інтереси, сильні та слабкі сторони. Це дає змогу набуття впевненості, що допомагає здійснювати дії, спрямовані на досягнення поставлених цілей відповідно до обставин. Ці компетенції виражаються в конкретних знаннях, вміннях і навичках, прийнятних для підприємців. Необхідні знання і навички, необхідні для формування підприємницького ставлення, стосуються визнання і розуміння способів функціонування економіки та визначення професійних шляхів кар'єри та ведення бізнесу. Це передбачає організацію необхідних ресурсів, необхідних для досягнення поставлених цілей, управління ризиками та вміння працювати в команді. Розвиток цих компетенцій потребує використання ефективних методів навчання, з-поміж яких можна виділити такі методи: навчальний проект, вебквест або проблемні методи. Використання цих методів має сприяти самостійному пошуку необхідних знань, набуттю навичок командної роботи та адекватної самооцінки.

У пошуковому дослідженні щодо реалізації поставленої мети дослідження використовувалися метод діагностичного опитування з використанням методики анкетування та метод аналізу наявних даних. У свідомо дібраній вибірці брали участь 100 респондентів. На думку Е. Беббі, такий відбір, який часто використовується в соціальних дослідженнях, є довільним і не дає

³ Zalecenia Rady z dnia 22 maja 2018 opublikowany 4.6.2018 PL w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej C 189/1.

змоги робити узагальнення щодо всієї сукупності⁴. Характерною рисою опитаних є завершення циклу освіти не менше середньої та поточна професійна діяльність. Дослідження проводили навесні 2022 року в режимі онлайн-опитування – через ситуацію, що склалася внаслідок пандемії Covid-19.

Опитані представники різних вікових груп, рівня освіти та місця проживання. Структура досліджуваної вибірки, представлена свідчить про те, що опитані мають середню та вищу освіту, а в групі осіб із середньою освітою значна частина з них продовжує вищу освіту. Опитані представники різних середовищ за місцем проживання та віковими групами виходять на ринок праці та розвивають свою професійну кар'єру. Такий відбір дає змогу отримати думки професійно активних людей про методи, які використовуються в процесі навчання у сфері підприємництва та ефективність цього процесу.

Проведене дослідження було зосереджене на діяльності, відповідній інноваційним методам навчання, які стимулюють розвиток підприємницьких компетенцій. Такі методи, згідно з підготовкою, розробленою в Рекомендаціях Ради, повинні бути належною практикою у сфері:

- генерування ідей та діяльності для отримання кінцевого продукту,
- освітній ефективний бізнес,
- планування та управління проектом,
- організація командної роботи.

Важливим елементом компетентності у сфері підприємництва є розуміння механізмів функціонування економіки та профілювання професійної кар'єри. У цій сфері респондентам було запропоновано прокоментувати звернення Ради з монетарної політики до широкої громадськості та їхню діяльність у сфері складання індивідуального плану кар'єрного зростання. У підсумку опитування респондентам було запропоновано оцінити якість шкільної освіти у сфері підприємництва та сформулювати постулати щодо очікувань щодо способу навчання у цій галузі.

Отримані результати дослідження дають змогу сформулювати попередній висновок щодо залучення респондентів до освітніх проектів, що передбачають генерацію ідей та їх реалізацію, моделювання підприємницької діяльності, а також планування та управління проектами.

Дані, представлені у дослідженні свідчать про низьку участь респондентів в освітніх проектах, що характеризується активною участю в їх реа-

лізації. Особливо низький рівень залученості до проектів та бізнес-проектів. Це означає обмежений діапазон використання активізаційних методів освіти, постулованих у Рекомендаціях Ради.

Прикладом використання знань у сфері фінансових аспектів функціонування економіки є вміння інтерпретувати послання Ради монетарної політики, адресовані широкому колу реципієнтів – учасників економічного життя. Майже 80 % респондентів вказують на відсутність компетенції в цій сфері. Також близько 70 % респондентів не склали індивідуального плану кар'єрного розвитку. Такий стан речей свідчить про те, що в освітній системі наявний розрив між очікуваннями, сформульованими в документах ЄС, та освітньою практикою у сфері підприємництва в системі освіти Польщі. У результаті респонденти дуже низько оцінюють якість освіти у сфері підприємництва в Польщі. Майже 80% респондентів наголошують на низькому та дуже низькому рівні освіти в цій галузі. Лише 11 % дають задовільну оцінку, а в окремих випадках ми зустрічаємося з позитивною оцінкою.

Цікавими є спроби раціоналізації діяльності в цій сфері, які проявляються у висловлюваннях респондентів. Респонденти вказували на обмежені можливості реалізації основної навчальної програми з предмета «Основи підприємництва» в реаліях сучасної школи. Вони зазначають, що: «навряд чи середньостатистичний старшокласник за 52 години уроків набуде навичок із 64 тем, часом дуже важких і складних, тем, прийнятих Міністерством освіти та вищої освіти на основі основного навчального плану для загальноосвітніх шкіл, технікумів та II ступеню професійного училища від 30 січня 2018 року». Прикладом такого питання є згадане вище комюніке Ради з монетарної політики.

Крім того, аналіз висловлювань респондентів показує, що близько 50 % респондентів не сформулювали постулатів щодо переважних методів навчання у сфері підприємництва. Стосовно решти респондентів можна виділити такі постулати:

- практична спрямованість занять з підприємництва;
- збільшення кількості годин на вивчення підприємництва;
- формування компетентного викладацького складу.

Результати дослідження свідчать про те, що в процесі навчання у сфері підприємництва

⁴ Babbie E.: *Badania społeczne w praktyce*. PWN. Warszawa 2007, s. 205.

незначною мірою використовуються передові практики, рекомендовані агентствами ЄС щодо використання активізуючих методів навчання-навчання. У цій ситуації, на думку респондентів, діяльність, яка веде до поліпшення та підвищення ефективності процесу розвитку підприємницьких компетентностей, має бути зосереджена на етапі шкільної освіти на вдосконаленні методики викладання, підвищенні кваліфікації вчителів та розвитку матеріальної бази для виконання дидактичних завдань. Водночас специфіка підприємницьких компетенцій як динамічної комбінації знань, навичок і ставлень означає, що вони стосуються складної сфери людської поведінки, яка набирає форму змінних відносин між суб'єктами, які є похідними від соціально-економічного контексту, у якому взаємодіють люди. Це особливо важливо в умовах, коли підприємницькі здібності є важливим чинником для створення вартості та реалізації політики соціальної згуртованості на території держав-членів Європейського Союзу.

Сьогодні, коли ми маємо справу з якісною зміною способів створення вартості, в якій ключову роль відіграють когнітивні та нематеріальні процеси та системи соціального співробітництва, формування підприємницьких компетентностей набуває характеру процесу, що триває протягом усього життя, і стає важливим елементом процесу професійної освіти та професійної кар'єри. Це означає необхідність постійного розвитку цих компетенцій відповідно до мінливих соціально-економічних змін, з урахуванням яких реалізуються індивідуальні та колективні завдання.

Конкретним узагальненням результатів діагностичного опитування є думки студентів щодо важливості підприємницьких компетенцій для їх індивідуальної кар'єри. Приклад такої думки показує значення, яке слухачі надають розвитку підприємницьких компетенцій:

«Мої важливі роздуми під час занять з підприємництва були викликані визначенням підприємницької людини, згідно з яким підприємлива людина досягає своїх цілей і розвиває свій потенціал, ставить перед собою амбітні цілі, створює альтернативи та підвищує якість свого життя та інших. Це дало мені зрозуміти, що кожен з нас більшою чи меншою мірою може назвати себе такою людиною і ввести в своє повсякденне життя певні елементи або позитивні звички підприємницької людини. І це не обов'язково означає

ведення власного бізнесу чи управління великими інвестиціями».

Враховуючи вищесказане, можна припустити, що підприємницькі компетенції значною мірою полегшують розв'язання проблем, у тому числі й викликів сучасного ринку праці. Сьогодні ми маємо справу з якісною зміною способів створення вартості, в якій важливу роль відіграють когнітивні та нематеріальні процеси та системи соціальної співпраці. За цих умов комплементарні ключові компетентності є необхідним доповненням до професійних компетенцій учасників ринку праці.

Представлені результати дослідження, завдяки важливості, яку надають підприємницьким компетентностям для досягнення індивідуальних і суспільних цілей, можуть стати джерелом натхнення для проведення більш масштабного дослідження, яке є основою для формулювання загальних висновків і постулатів щодо системи освіти підприємництва в контексті формування професійних компетенцій.

Особлива ситуація в Україні, спричинена війною, призводить до того, що процеси інтеграції з Європейським Союзом набувають нового виміру, також у сфері освітніх процесів. У цій ситуації досвід, набутий державами-членами у цій сфері, може стати хорошою передумовою для оптимізації освітніх процесів, спрямованих на підтримку економіки, яка відновлюється після війни.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Babbie E.*: Badania społeczne w praktyce. PWN. Warszawa 2007.
2. *Kwiatkowski S.*: Kształcenie zawodowe. Dylematy teorii i praktyki. IBE. Warszawa 2001.
3. *Kształtowanie kompetencji przedsiębiorczych*, red. T. Rachwał. FRSE. Warszawa 2019.
4. *Nowacki T.*: Zawodownawstwo. ITE. Radom 2003.
5. *Petty G.*: Nowoczesne nauczanie. GWP. Sopot 2010.
6. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia.*
7. *Sikora J.*: Edukacja ekonomiczna jako niezbędny składnik wykształcenia ogólnego. WSP. Warszawa 2011.
8. *Strykowski W., Strykowska J., Pielachowski J.*: Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej. eMPI². Poznań 2007.
9. *Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 r. o kompetencjach kluczowych dla uczenia się przez całe życie.*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ У ПОЛЬСЬКІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ШКОЛІ

Оксана ДУБІНІНА, кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри публічного управління і проектного менеджменту Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти», м. Київ;

Тетяна БУРЛАЄНКО, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри економіки, підприємництва та менеджменту Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти», м. Київ

Висвітлено особливості навчання учнів з України у закладах професійної освіти Республіки Польща. Обґрунтовано методологічні підходи до соціальної, психологічної адаптації учнів під час освітнього процесу в Економічній школі ім. Августа і Юлія Ветерів у м. Люблін. Розкрито особливості роботи асистента у професійних школах Республіки Польщі, яка полягає у допомозі учневі зрозуміти польську мову, у врегульованні психологічного клімату класу, допомозі у формуванні взаємовідносин між однолітками в школі. Доведено, що інтеграційні заняття та заходи сприяють швидкій адаптації учнів до освітнього процесу в закладі.

Ключові слова: адаптація учнів, інтеграційні заняття та заходи, професійна освіта, особливості навчання українських дітей, підготовчі відділення.

Oksana DUBININA, Tetiana BURLAIENKO

PECULIARITIES OF THE ORGANIZATION OF UKRAINIAN CHILDREN'S EDUCATION IN THE POLISH ECONOMIC SCHOOL

The article reveals the peculiarities of the education of students from Ukraine in vocational education institutions of the Republic of Poland. The methodological approaches to the social and psychological adaptation of students during the educational process at the School of Economics named after Augusta and Yulia Veteriv in Lublin. The peculiarities of the assistant's work in vocational schools of the Republic of Poland, which consists in helping the student to understand the Polish language, in regulating the psychological climate of the class, and helping in the formation of relationships between peers at school, are highlighted. It has been proven that integration classes and activities contribute to the rapid adaptation of students to the educational process at the institution.

Keywords: adaptation of students, integration classes and activities, professional education, peculiarities of education of Ukrainian children, preparatory departments.

Сьогодні Республіка Польща є дружнім партнером України на всіх напрямках діяльності, зокрема і освітньої. На початку повномасштабного вторгнення росії на територію України велика кількість українських сімей змушена була мігрувати до різних країн, а саме країн ЄС, Канади, Америки та ін. Таким чином, за словами уповноваженого Верховної Ради з прав людини Дмитра Лубінця «...від початку повномасштабної війни з РФ, з України вже виїхало більш ніж 14,5 млн громадян, із них як мінімум 11,7 млн осіб – до країн Євросоюзу» [3]. За аналітичними даними «...до Польщі від початку повномасштабної війни росії проти України виїхало трохи більше 8 млн українців, а повернулися – 6,2 млн» [3]. З-поміж мігрантів є діти, – діти різного віку, які мають відвідувати дитячі садочки, школи та заклади професійної і вищої освіти.

© Дубініна О., Бурлаєнко Т., 2023

На початку квітня 2022 року міністр освіти Польщі Пшемислав Чарнек здецидував про те, «...що необхідно виділити місця в освітніх закладах для 700 тисяч нових учнів. Це – українці. Із різних міст, типів шкіл, з різними можливостями та історіями. Польський уряд їх підтримує: навчання безкоштовне, а процедура запису спрощена. Є можливість вивчити польську мову, а ще батьки не повинні платити за підготовчі курси» [1].

Відповідно до аналітичних даних станом на початок грудня 2022 року кількість українських дітей шкільного віку, які перебувають у Республіці Польща становить 191 тис. За словами Пшемислава Чарнека «Польща готова до того, що в польських школах з'явиться навіть 400–500 тисяч учнів. Українські діти шукають притулку від війни. Наразі це 191 тисяча» [2].

Отже, велика кількість українських дітей прибула до Республіки Польща, за статистичними даними майже півмільйона, що становило 47 % від кількості українських біженців. Всебічну підтримку Україні та її громадянам, які рятувалися від війни, надало місто Люблін. За офіційними даними мерії міста в Любліні зупинялися проїздом понад 1,2 млн громадян України, а наразі в місті постійно перебуває понад 68 тис. біженців. З-поміж біженців і діти з України, які мали можливість продовжити навчання в закладах загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти м. Люблін.

Навчальні заклади м. Люблін від кінця березня 2022 року допомагали новим учням у комплектації підручників, зошитів і навчальних посібників. Силами міста було організовано додаткові безкоштовні уроки польської мови для дітей з України, які навчалися в люблінських школах, але не володіли польською мовою достатньою мірою. Для осіб, які мали потребу в адаптації до освітнього процесу, додатково силами міста та адміністраціями шкіл було організовано підготовчі відділення.

Навчання на підготовчому відділенні здійснюється за навчальними планами в школі, з адаптацією методів і форм до індивідуального розвитку та освітніх потреб і психофізичних здібностей учнів. Уроки проводять учителі, що спеціалізуються на конкретних предметах, яким може допомогати особа, яка володіє мовою країни походження учня. Учні мають додаткові заняття польської мови. Вивчення польської мови здійснюється за навчальним планом, розробленим на основі рамкової програми курсів польської мови для іноземців. У підготовчому класі учні можуть навчитися повсякденному спілкуванню, а також математично-природничій лексиці й термінології з соціогуманітарних дисциплін, мають можливість пізнати польську культуру, взяти участь у тематичних заняттях та інтеграційних заходах.

Наприкінці березня 2022 року владою міста Люблін організовано велику кількість заходів, яка сприяла відкриттю підготовчих відділень. Такі відділення працювали і працюють у 2022/2023 н.р. на базі Початкової школи № 34 ім. Корнеля Макушинського (Szkoła Podstawowa nr 34 im. Kornela Makuszyńskiego) та Економічної школи ім. Августа і Юліуша Веттерув (Zespół

Szkół Ekonomicznych im. Augusta i Juliusza Vetterów). На базі Економічної школи імені Августа і Юліу Ветерів в Любліні за ініціативи директорки Мажени Моджвевської-Міхальчик функціонує підготовче відділення для I і II класів загальноосвітнього ліцею, I–III класів технікуму і професійного училища I ступеня; підготовче відділення для III і IV класів загальноосвітнього ліцею і III–V класів технікуму. Також педагогічним колективом професійної школи було організовано освітньо-педагогічну та психологічну підтримку, яка сприяла швидкій адаптації українських дітей у школі.

Від 21 березня 2022 року на базі Економічної школи імені Августа і Юліу Ветерів у Любліні навчалося 50 учнів з України. Велика кількість учнів прибула до Польщі з майже зруйнованих міст Маріуполя, Нікополя, Миколаєва тощо, деякі змогли виїхати з тимчасово окупованих територій Херсонської та Донецької областей. Це були ті діти, що втратили друзів, залишили батьків в Україні і не розуміли, чому вони в іншій країні. Діти мріяли про швидке повернення додому, до своїх друзів, до своїх закладів освіти, де вони навчалися в Україні, і, в зв'язку з цим, у них виникла проблема з навчанням та адаптацією до освітнього процесу. Такі діти потребували психологічної підтримки та допомоги в адаптації до процесу навчання.

Таких учнів не можна було одразу «занурювати» в освітній процес. Діти потребували терапевтичної допомоги, допомоги психолога та шкільного педагога. Потрібно було вести складний процес адаптації таких учнів, використовуючи різні методи, наприклад, організація пізнавально-реабілітаційних заходів, спільний перегляд фільмів, спортивно-оздоровчі заняття, майстер-класи тощо. Дітям потрібно було виконувати будь-які дії, під час яких вони могли висловитися, виговоритися, «вибігатися». Педагогами школи було помічено, що якщо вони цього не зроблять під час освітнього процесу, починаються міжособистісні конфлікти у класі, знижується бажання до навчання. Окрім того, велика кількість учнів була ще й фізично перевантажена, зокрема, дітям доводилося вчитися паралельно онлайн у закладі освіти України.

З метою запобігання всього вище переліченого та для швидкої адаптації учнів до освітнього процесу педагогічним колективом Економіч-

ної школи імені Августа і Юлія Ветерів в Любліні було організовано інтеграційні заняття та різноманітні заходи за різними напрямками навчання. Наприклад, завдяки активній підтримці державної влади міста Люблін та Marzenna Modrzewska-Michalczyk, директорки економічної школи, було організовано екскурсію містом, під час якої українські учні мали можливість ознайомитися з його історією, відвідати Люблінський замок – колишню королівську резиденцію та оборонну споруду, що була побудована у XII столітті, каплицю Святої Трійці, яка є однією з найцінніших пам'яток середньовічної архітектури.

Під час екскурсії велика робота виконувалася асистентами класів. Хто такі асистенти? Це вчителі, які досконало володіють українською та польською мовами і допомагають учням зрозуміти нову мову, урегульовують психологічний клімат класу сприяють якісному психологічному клімату у відносинах між однолітками в школі, які на певний час стають перекладачем, адвокатом та «послом» учня – це своєрідний «міст» між соціумом та учнем, між школою та учнем. До

обов'язків асистента входить допомога дитині адаптуватися до освітнього процесу в польській школі, до польських традицій, пізнати більш глибоко польську культуру. Посада асистента має охоплювати елементи психології, знання традицій та культури країни, звідки приїхала дитина, знати історію та менталітет мешканців Республіки Польща.

Під час роботи з українськими дітьми, які навчалися і навчаються в Економічній школі імені Августа і Юлія Ветерів м. Люблін, з метою їх адаптації до освітнього процесу проводили різноманітні заняття за різними напрямками. Наприклад, автори статті Оксана Дубініна та Тетяна Бурлаєнко у змішаному форматі, за підтримки керівника відділу міжнародних культурних проєктів в управлінні культури Люблінської міської адміністрації Ярослави Шевчук, провели «Освітній HUB для молоді з формування інформаційної культури та цифрової грамотності», метою якого стало опанування учнями нових знань та засвоєння базових умінь щодо заходів безпеки.

Участь учнів підготовчого відділення Економічної школи імені Августа та Юлія Ветерів в Любліні у велорейді «Poznaj Polskę Rowerowo z udziałem Przemysława Czarnka» за підтримки міністра освіти Польщі Пшемислава Чарнека

За результатами проведених занять спільно з учнями підготовчого відділення було сформовано десять основних правил безпечного користування мережею «Інтернет».

Також, з метою адаптації в освітньому процесі учнів підготовчих відділень Економічної школи імені Августа і Юлія Ветерів в Любліні було проведено інтеграційні заняття в рамках розробленого О. Дубініною курсу для здобувачів освіти (9-11 класи) «STEM-школа з побудови модульного оригамі».

За результатами інтеграційних занять О. Дубініною, було встановлено (методом спостереження), що в учнів активізується творче, наукове та просторове мислення, розвиваються вміння робити розрахунки, художньо-конструкторські здібності, математична грамотність.

Також, за результатами аналізу сертифікатів успішності про завершення 2021/2022 навчального року було встановлено, що у здобувачів освіти підвищився рівень математичної компетентності, зокрема учні швидше виконували складні арифметичні дії; швидше та якісніше працювали з математичними текстами, використовуючи різні ресурси; швидше знаходили додаткову навчальну інформацію та використовували її у навчанні; формувалась просторова уява, вміння виконувати геометричні побудови за допомогою геометричних інструментів; сформувались на достатньому рівні знання про геометричні фігури на площині, їх властивості, а також вміння застосовувати здобуті знання у життєвих ситуаціях; вміння застосовувати на практиці методи математичних доведень тощо.

Після проведеного О. Дубініною анкетування учнів (45 респондентів), які брали участь у STEM-школі з побудови модульного оригамі, було виявлено, що зріс інтерес до навчальних занять, підвищився інтерес до науки, підвищився рівень знань наукових теорій, вміння використовувати наукові поняття у розмові і письмі, рівень дослідницьких навичок, рівень перевіряти отриману інформацію, користуючись надійними джерелами, рівень розуміння того, для чого потрібна наука і як її застосовувати у житті.

Наступним інтеграційним кроком у спільну історію України та Польщі стала організа-

ція велорейду «Poznaj Polskę Rowerowo z udziałem Przemysława Czarnka» за підтримки міністра освіти Польщі Пшемислава Чарнека. В райді взяло участь 120 учнів (80 польських учнів, 40 учнів з України). Експерсійна траса пролягала від Козлувки до Парку «Dźwięków w Dąbrowce». Учасники заходу подолали велосипедами 24 кілометри, їхній маршрут пролягав, зокрема, через Козловецькі ліси. Наприкінці велорейду було організовано інтеграційні музичні майстер-класи, пікнік тощо.

Наприкінці навчального року за ініціативи директорки Маженни Моджевської-Міхальчик для учнів підготовчого відділення було організовано урочистості, присвячені закінченню шкільного 2021–2022 навчального року. На урочистостях було вручено лист-подяку від Національної академії педагогічних наук України.

Діти війни переїжджаючи до нової країни, зустрічаються із безліччю труднощів, якими інколи навіть нема з ким поділитися. На цьому шляху дуже важливо, щоб їм прийшли на допомогу фахівці, які володіють різноманітними навичками, які допоможуть учням подолати психологічні проблеми, проблеми із соціальною адаптацією та адаптацією до освітнього процесу. Викладачі розуміють душею та серцем, що кожна дитина може отримати шанс на нове життя – життя після війни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Діти війни: навчання та інтеграція маленьких українців. Наше слово. №16, 2022-04-17. Електронний ресурс. Доступно: <https://inpoland.net.pl/novosti/kultura/v-polskikh-shkolakh-vchitsya-144-tisyachi-ukra%D1%97nskikh-ditejj/>
2. Інформаційний портал Польщі. Inpoland.net.pl – Ukraiński portal w Polsce. Електронний ресурс. Доступно: <https://nasze-slowo.pl/dityvijny-navchannya-ta-integracziya-malenkyh-ukrayincziv/>
3. Омбудсмен розповів, скільки українців виїхало за кордон із 24 лютого. Слово і діло. Аналітичний портал. – Електронний ресурс. Доступно: <https://www.slovoidilo.ua/2022/12/01/novyna/polityka/ombudsmen-rozpoviv-skilky-ukrayincziv-vuyixalo-kordon-24-lyutoho>

СТОЛІТНІЙ ШЛЯХ ТВОРЧИХ ПОШУКІВ НА НИВІ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Василь ПЕТРОВИЧ, заслужений працівник освіти України, директор ДНЗ «Київський професійний коледж з посиленою військовою та фізичною підготовкою, м. Київ

Київський професійний коледж з посиленою військовою та фізичною підготовкою незабаром святкуватиме 100-річчя освітньої діяльності. Сучасний інноваційний заклад професійної освіти нового типу – перший в Україні професійний коледж, у якому класична професійна освіта поєднується з військово-професійною підготовкою та патріотичним вихованням особистості нової генерації. Заклад широко відомий своїми новаціями в освітній діяльності та національно-патріотичному вихованню молоді. Про історію, сьогодення та майбутні перспективи ювіляра, творчий доробок та виклики, що приймає для себе колектив, ідеться в статті.

Ключові слова: професійна освіта, модернізація змісту професійної освіти, освітні інновації, освітній простір, безбар'єрне освітнє середовище, професійні кваліфікації, освітній експеримент, формування професійних компетентностей кваліфікованих робітників, професійна підготовка, освітній фронт.

Vasyl PETROVYCH

CENTENARY PATH OF CREATIVE SEARCHES IN THE FIELD OF UKRAINIAN VOCATIONAL EDUCATION

Kyiv Vocational College with Enhanced Military and Physical Training will soon celebrate the 100th anniversary of educational activity. The modern innovative institution of vocational education of a new type is the first professional college in Ukraine, in which classical vocational education is combined with military professional training and patriotic education of the personality of the new generation. The institution is widely known for its innovations in educational activities and national-patriotic education of young people. The article tells about the history, present and future prospects of the jubilee, creative achievements and challenges for the team.

Keywords: vocational education, modernization of the content of vocational education, educational innovation, educational space, barrier-free educational environment, professional qualifications, educational experiment, formation of professional competencies of qualified workers, vocational training, educational front.

Незабаром 100-річний ювілей святкуватиме один із найпотужніших закладів професійної (професійно-технічної) освіти України – Київський професійний коледж з посиленою військовою та фізичною підготовкою. Славетна історія закладу освіти розпочалася в Києві у маленькому будинку на вул. Мала Володимирська, де молоді робітники жили і навчалися професійній майстерності. Це були перші навчальні курси для робітників заводу «Ленінська кузня», на основі яких у травні 1923 року і виникла школа фабрично-заводського учнівства. Сто років колектив Київського професійного коледжу з посиленою військовою та фізичною підготовкою виконує важливу роль у професійній освіті столиці. Основною функцією і завданням коледжу є професійна підготовка молоді, інтегрування її в економіку міста, держави, стимулювання та мотивація до професійного зростання. Так, за ці поважні роки, підготовлено понад 140 000 фахівців для різних галузей промисловості та сфери послуг.

Творячи власну історію, заклад освіти йшов нелегким, але цікавим шляхом, здебільшого в

авангарді професійної освіти. Наслідуючи морально-етичні ідеали свого часу, впроваджуючи новітній педагогічний досвід, зберігаючи та збагачуючи традиції виховання, колектив коледжу з гідністю прийняв естафету попередніх поколінь педагогічних кадрів та примножує їх традиції. Наразі налічується 25 працівників, які понад 25 років присвятили роботі в коледжі, вихованню молоді.

Рік у рік розширювався перелік професій і спеціальностей, збільшувалася кількість випускників та удосконалювався рівень професійної підготовки кваліфікованих робітників та фахівців. Це відбувалося завдяки підвищенню майстерності викладацького складу й створенню сучасного, комфортного та безпечного освітнього простору. За роки існування заклад освіти змінив декілька назв. Індустріалізація й економічне піднесення країни змінювали важкі часи застою та занепаду, впроваджувалися освітні реформи, тривала реорганізація мережі закладів та оптимізація системи професійної підготовки, проте... ніколи заклад не змінював своєї місії – здійснювати підготовку кваліфікованих робітників

© Петрович В., 2023

і фахівців за сучасним професіями, потрібними людям та державі. У кожен історичний період діяльності заклад надавав і надає можливість отримати ту професійну освіту, що потрібна економіці незалежної України та відповідає інтересам її громадян. Педагогічний колектив коледжу знає: таланти створити неможливо, але можливо створити ґрунт, де вони зростуть і процвітатимуть, – і в цьому наше покликання!

Останні зміни в статусі коледжу відбулися 2015 року. З метою докорінного поліпшення патріотичного виховання, військової та професійної підготовки молоді, формування в здобувачів освіти та студентів позитивного ставлення до виконання військового обов'язку, формування престижу військової служби та військової освіти й водночас підготовки професіонала високого рівня кваліфікації на виконання Указу Президента України від 24 вересня 2014 року №744/2014 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 серпня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності» наказом Міністерства освіти і науки на базі Міжрегіонального вищого професійного училища зв'язку м. Києва створено Державний навчальний заклад «Київський професійний коледж з посиленою військовою та фізичною підготовкою». Тоді ж до коледжу шляхом реорганізації приєднано Київський професійний лицей «Авіант».

Сьогодні Київський професійний коледж з посиленою військовою та фізичною підготовкою – сучасний інноваційний заклад професійної освіти нового типу – перший в Україні професійний коледж, у якому класична професійна освіта поєднується з військово-професійною підготовкою та патріотичним вихованням особистості нової генерації. Особливістю коледжу є надання випускникам не лише повної загальної середньої освіти та диплома кваліфікованого робітника, а й здобуття ним сталих фахових знань і навичок з професій споріднених з військово-обліковими спеціальностями за напрямками інформаційні технології, автотранспорт (експлуатація, обслуговування та ремонт), радіоелектроніка, енергопостачання (відновлювальні джерела).

Коледж із 2015 року успішно впроваджує проект «Військово-професійна підготовка молоді – міцні збройні сили – безпека України», покликаний реалізувати завдання патріотичного виховання здобувачів освіти через військово-професійну підготовку молоді. Випускники-курсанти можуть на пільгових умовах вступати до військових вишів, проходити службу на первинних посадах в Збройних силах України та в інших військових структу-

рах відповідно до набутої професії, або працювати у цивільному секторі.

Велика увага в освітньому процесі приділяється наслідуванню найкращих прикладів мужності й звитяги борців за свободу та незалежність України, формуванню в учнівської молоді почуття патріотизму, любові до свого народу, його історії на прикладах героїв минулого та захисників, які сьогодні відстоюють суверенітет та територіальну цілісність держави в російсько-українській війні.

Колективні коледжу завжди були притаманні висока професійна майстерність, відповідальність, культура і поважне ставлення до здобувачів освіти та їх праці, запровадження принципів родинної педагогіки та толерантності. Коледж приділяє особливу увагу плануванню кар'єри випускників, оскільки розглядає це як важливу складову ефективності своєї роботи та іміджу закладу освіти.

Завдяки умілій і наполегливій праці педагогів загальноосвітньої та професійної підготовки, а з 2017 року й офіцерів-вихователів, відповідно до Указу Президента України 126/2017, у коледжі формується вмотивована, професійно освічена, ерудована, фізично підготовлена та патріотично налаштована молодь. В основу програмної концепції освітньої діяльності коледжу покладено ступеневість професійної підготовки, ґрунтовність знань, оновлення змісту освіти, що обумовлює формування ключових та професійних компетентностей випускників, світогляду та основних духовних цінностей молоді. Створено широкі можливості для побудови індивідуальної освітньої траєкторії вступника, зокрема, можна продовжити навчання в коледжі за акредитованими освітньо-професійними програмами фахової передвищої освіти за трьома ліцензованими спеціальностями, а саме: «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа (Організатор з діловодства)»; «Телекомунікації та радіотехніка (Організація та експлуатація поштового зв'язку)»; «Комп'ютерні науки (Обслуговування програмних систем і комплексів)». Також можна здобути додаткові кваліфікації за окремими модульними програмами навчання.

Освітнє середовище закладу освіти постійно вдосконалюється та розбудовується задля безпеки та комфорту всіх учасників освітнього процесу. Коледж має сучасну матеріально-технічну базу за всіма професіями, за якими здійснює підготовку. Ближче з освітнім простором коледжу можна ознайомитися на нашому сайті <https://pkvfp.kiev.ua/>, здійснивши віртуальну екскурсію. Щорічно в закладі модернізуються декілька

навчальних кабінетів та навчально-виробничих майстерень. Зокрема, за останні 5 років створено кабінети: технології телекомунікаційних послуг; правил дорожнього руху, будови, технічного обслуговування і експлуатації легкових автомобілів; економіки та менеджменту; навчально-виробничі майстерні: інформаційних технологій, телекомунікаційних послуг, технологій управління персоналом та організації обслуговування відвідувачів, зварювальних та слюсарних професій, радіотехнічних та електротехнічних професій; лабораторії: електронного документообігу, цифрових систем та адитивних технологій, діагностики та налагодження електронного устаткування автомобілів, систем відновлювальної енергетики та інші приміщення як навчального, так і загального користування.

Освітній простір коледжу – це сучасне та безбар'єрне середовище. У закладі з 2020 року щорічно виконуються роботи з метою створення умов для навчання маломобільних груп населення. Упроваджуючи критерії універсального дизайну в освіті, 2021 року проведено роботи з реконструкції вхідної групи: вхід до коледжу облаштували пандусом та автоматичними розсувними дверима. А 2022 року, незважаючи на значні труднощі, пов'язані з військовою агресією, вдалося завершити роботи зі встановлення сучасного внутрішнього вертикального підйомника. Зручна в експлуатації підйомна платформа дає можливість піднятися на всі три поверхи навчального корпусу, що забезпечує доступ до навчально-виробничих майстерень та кабінетів. Обладнання гармонійно поєдналося з інтер'єром і суттєво спростило організацію інклюзивної професійної освіти в коледжі, що сприяло наближенню до омріяної професії здобувачів з особливими потребами. Проект реалізовано за підтримки міської комплексної цільової програми «Київ без бар'єрів» на 2018–2021 роки. Керівництво коледжу відповідально дбає про безпечне перебування в закладі дітей з особливими освітніми потребами, особливо під час відвідування ними навчально-виробничих майстерень, спортивної зали тощо, з метою запобігання їх травмування. Для здобувача освіти, який користується візком, також необхідно створити відповідні зручні умови для розміщення за партами. І це – наша наступна ціль.

З огляду на темпи цифровізації освіти одним з пріоритетів роботи педагогічного колективу є формування цифрових компетентностей педагогів та впровадження інформаційно-комунікаційних інструментів онлайн-ої синхронної та асинхронної взаємодії. На вимогу часу,

обов'язковою цифровою компетентністю кожного педагогічного й керівного працівника є робота з централізованою системою оцінювання знань або електронним журналом. У вересні 2020 року для забезпечення прозорості освітнього процесу та поліпшення взаємодії всіх його учасників у Київському професійному коледжі з посиленою військовою та фізичною підготовкою запроваджено електронний журнал/щоденник на базі мережевої платформи Atoms.com.ua.

Е-додаток дає змогу візуалізувати динаміку успішності здобувачів, відвідуваності занять, системність та активність заповнення журналу окремими педпрацівниками, забезпечує систематичний контроль за процесом навчання батьків, адміністрації, педпрацівників та організацію індивідуального електронного обліку опанування здобувачами освітніх програм професійної та загальноосвітньої підготовки. Для поліпшення онлайн-ої взаємодії та оптимізації процесу навчання багатьма викладачами коледжу створено предметні сайти і блоги, творчою групою педагогів і здобувачів освіти створена та адмініструється електронна бібліотека. Для організації змішаної/дистанційної форми навчання на платформі Moodle 3.0 створено єдиний ресурс закладу освіти з авторизованим доступом «Електронний кабінет».

Одним із найважливіших внесків педагогічного колективу Київського професійного коледжу з посиленою військовою та фізичною підготовкою у розвиток професійної освіти України можна беззаперечно вважати його роботу з модернізації змісту професійної освіти та створення нових професій/кваліфікацій.

Починаючи з 2008 року, у коледжі системно започатковуються інноваційні проекти з розроблення нових професій широких кваліфікацій. На думку педагогічного колективу, оновлення змісту професійної освіти є однією з передумов успішного та перспективного розвитку закладу освіти і повинно максимально синхронізуватися зі змінами на ринку праці. У результаті кропіткої плідної роботи в різні роки авторські групи педагогічних працівників коледжу створили ціле гронно нових професій широких кваліфікацій: 4229 «Оператор телекомунікаційних послуг», 4113 «Оператор з обробки інформації та програмного забезпечення», 4222 «Офіс-адміністратор», 5129 «Майстер готельного обслуговування», 4229 «Адміністратор програм радіо та телебачення», 8169 «Майстер з монтажу та обслуговування систем відновлювальної енергетики», 5169 «Майстер службової кінології». Від ідеї та концепції нової

професії до її ліцензування та провадження професійної підготовки.

До роботи долучалися спеціалісти Науково-дослідного інституту соціально-трудових відносин Міністерства соціальної політики, Торгово-промислової палати України, інші. На подальших етапах авторські групи успішно працювали над розробленням затверджених кваліфікаційних характеристик нових професій, а пізніше – над затвердженими освітніми стандартами, зокрема, і за модульно-компетентнісним підходом, і на основі результатів навчання. На різних етапах згаданої діяльності у роботі взяли участь педагоги закладів професійної (професійно-технічної) освіти Сумської, Івано-Франківської, Тернопільської та інших областей. До розроблення стандартів широко залучалися провідні підприємства, організації, професійні асоціації, зацікавлені соціальні партнери, у тому числі зарубіжні – Німеччини та Польщі. Їх допомога була надзвичайно корисною. Колектив коледжу щиро дякує всім, хто долучився разом з нашими педагогами до модернізації змісту професійної освіти, усім, хто нас підтримував та надихав.

З 2021 року педагогічні працівники коледжу в складі авторських колективів активно працюють над розробленням професійних стандартів зі створених професій широких кваліфікацій, у такий спосіб комплексно забезпечивши стандартизацію їх змісту та релевантність освітніх вимог професійним. Так 2022 року розроблено та затверджено професійні стандарти «Оператор з обробки інформації та програмного забезпечення», «Майстер з монтажу та обслуговування систем відновлювальної енергетики».

Творчі ініціативні групи педагогічних працівників коледжу продовжують розробляти стандарти, і ми певні, що вже незабаром приймемо на навчання вступників за професіями кібероператор та оператор цифрових систем (технологій) виробництва.

Дієвий адміністративний менеджмент та правильні мотиваційні важелі забезпечили результативність науково-методичної та дослідно-експериментальної діяльності в коледжі. Так у жовтні 2018 – грудні 2021 років на базі Державного навчального закладу «Київський професійний коледж з посиленою військовою та фізичною підготовкою» проведено експериментальну роботу всеукраїнського рівня за темою «Професійна підготовка кваліфікованих робітників для сфери обслуговування відновлювальних систем сонячної і теплової енергетики» (наказ Міністерства освіти і науки України від 19 жовтня 2018 року № 1141). За підтримки Інституту профе-

сійної освіти та НАПН України проведено заходи зі створення навчально-методичного комплексу для забезпечення підготовки кваліфікованих робітників за професією 8169 «Майстер з монтажу та обслуговування систем відновлювальної енергетики»; введено в експлуатацію навчально-практичний комплекс: навчально-практичний центр відновлювальної енергетики, майстерню-лабораторію систем відновлювальної енергетики, майстерню-лабораторію монтажу та обслуговування інсталяцій ВДЕ, навчально-виробничу сонячну електростанцію, що забезпечило належні умови для мультиплікації актуального освітнього та практичного досвіду серед закладів освіти м. Києва та регіонів, а також сприяло формуванню енергоефективної компетентності здобувачів освіти та представників широких кіл населення столиці.

З метою поширення та впровадження досвіду професійної підготовки кваліфікованих робітників за професією 8169 «Майстер з монтажу та обслуговування систем відновлювальної енергетики» у навчально-практичному центрі пройшли перепідготовку за новою професією та отримали свідоцтво державного зразка 15 слухачів з числа педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти з п'яти регіонів України (Сумська, Полтавська, Запорізька області, м. Дніпро та м. Київ). Упровадження конструктивних ідей досвіду експерименту в практику діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти України сприятиме розширенню зони соціального партнерства між бізнесом і професійною (професійно-технічною) освітою, працевлаштуванню випускників на «зелені» робочі місця та запровадженню технологій енергоменеджменту.

Нові, сформовані й перевірені в процесі експериментальної роботи професійні кваліфікації з професії 8169 «Майстер з монтажу та обслуговування систем відновлювальної енергетики», покликані забезпечити потреби зайнятості, кваліфікаційного та професійного розвитку і підготовки працівників сфери відновлювальної енергетики. Це є особливо актуальним як в сучасному кризовому стані економіки України, спричиненому воєнним станом, так і для повоєнної відбудови та енергетичної незалежності держави.

Реагуючи на нові реалії та освітні тренди, колектив коледжу анонсував роботу з визнання професійних кваліфікацій. Улітку 2022 акредитовано кваліфікаційний центр, що здійснює присвоєння/підтвердження професійних кваліфікацій «Оператор з обробки інформації та про-

грамного забезпечення II категорії» та «Оператор з обробки інформації та програмного забезпечення I категорії». Вже видано перші сертифікати.

Життя коледжу триває, набуваючи нових рис та ознак, що формують його імідж. Багато роботи вже зроблено. Багато її попереду. Як не тяжко про це говорити, та Україна, на жаль, нині перебуває у стані війни... Та й тут коледж тримає свої позиції, розгорнувши, так би мовити, освітній фронт. Війна змусила нас жити в нових реаліях. Дехто зі здобувачів освіти знаходяться нині далеко за межами своєї держави. Але комунікація не переривається ні на мить. Тому не випадково головним меседжем надання освітніх послуг для педагогічного колективу стало гасло «Освіта без кордонів».

У цей складний для всіх нас час на захист країни стали резервісти з числа педагогічних працівників коледжу, інші вступили до тероборони, є ті хто допомагає військовим як волонтери. Найбільше ми пишаємося нашими випускниками, курсантами, здобувачами освіти, які сьогодні у підрозділах територіальної оборони Києва, у лавах Збройних Сил України захищають нашу Незалежність, нашу державу! Ми завжди вірили і знали, що наші діти – найкращі, розумні, сміливі, сильні і мужні патріоти. Так буде й надалі. Важко не помітити, що юнаки, які мобілізуються на фронт, повертаються змужнілими, іншими; з іншим виразом обличчя, з глибоким розумінням людських цінностей: відданості Батьківщині, вірності друзі, любові до коханих, допомоги батькам. Інші, а такі рідні. Вас, Герої, чекаємо, віримо у святую вашу перемогу за рідну землю. Та чи не найболючішими для колективу є втрати, які несе жахлива війна. Адже серед героїчно загиблих є і наші випускники, курсанти... Вічна їм пам'ять.

З вірою в перемогу кожен свідомий українець намагається допомогти хоча б чимось воїнам і на фронті, й тим, хто з важкими пораненнями знаходиться у шпиталях України. Ініціативною групою працівників розпочато виготовлення портативних сонячних станцій. Перша така станція передана для потреб 93-ї окремої механізованої бригади ЗСУ «Холодний Яр». Також колективом придбано тактичні аптечки, шини для автомобіля польового вузла зв'язку 44 стрілецького батальйону. Улітку госпрозрахунковим способом змогли купити, доставити, відремонтувати та модернізувати автомобіль для потреб фронту. Наші фахівці й надалі продовжують безкоштовно ремонтувати автомобільну техніку для військових. Педагогічний та учнівський колективи коледжу активно долучаються до різних ви-

дів допомоги: фінансова допомога співробітникам, членам родин співробітників, випускникам коледжу, які стали до лав ЗСУ та територіальної оборони; збір використаних електронних сигарет для виготовлення повербанків, тканини або одягу для плетіння маскувальних сіток. Здобувачі освіти та співробітники коледжу виготовляють окопні свічки, в'яжуть теплі шкарпетки, збирають теплі речі, ковдри, подушки, іншу гуманітарну допомогу для ЗСУ. Ми приєдналися до благодійної акції Національного банку країни «Смілива гривня».

Попри все віримо в перемогу України та широкі майбутні перспективи розвитку нашого славетного закладу освіти. Адже висока якість підготовки кваліфікованих кадрів та фахівців для Української держави, вагомі педагогічні досягнення, успішні освітні проекти є міцною тому запорукою. На кожній сходинці шляху, довжиною в 100 років, запорукою успіху була самовіддана праця всього колективу, який є високопрофесійним, компетентним, творчим, здатним до репродукування та впровадження інновацій в професійній освіті. З Україною в серці! З вірою в краще майбутнє!

ЛІТЕРАТУРА

1. *Петрович В. С.* Інноваційна діяльність навчально-практичного центру відновлювальної енергетики – шлях до енергонезалежності // Професійна освіта, № 2, 2020. – С. 14–17.
2. *Петрович В. С., Наливайко К. М.* Освіта та «зелена» енергетика // Оборонний вісник, № 1, 2021. – С. 28–32.
3. *Петрович В., Савенко О., Онопрієнко Л.* Організаційно-педагогічні умови підготовки кваліфікованих робітників сфери обслуговування відновлювальних енергетичних систем // Нові технології навчання: збірник наукових праць / ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». – К., 2021. Вип. 95. – С. 175.
4. *Петрович В., Чистякова Н.* Нові професійні кваліфікації для альтернативної енергетики // Інноваційна професійна освіта. – Випуск 3(4). – Професійна освіта для сталого розвитку: виклики в умовах воєнного стану, результати і перспективи: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (20 жовтня 2022 р.) / Інститут професійної освіти НАПН України. – С. 200–2012.
5. Профтехосвіта України: XX століття: Енциклопедичне видання / за ред. Н. Г. Ничкало – К.: Вид-во «АртЕк», 2004. – С. 237, С. 714.
6. *Чистякова Н. Г.* «Сонячний коледж» зустріч з підприємцями та партнерами // Професійна освіта, № 4, 2019.

«НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НОВИХ ВИКЛИКІВ»

РЕКОМЕНДАЦІЇ МЕТОДОЛОГІЧНОГО СЕМІНАРУ

17 листопада 2022 р. у Національній академії педагогічних наук України відбувся методологічний семінар «**Науково-методичне забезпечення розвитку професійної освіти в умовах нових викликів**». У роботі семінару взяли участь члени НАПН України, учені її наукових установ, науково-педагогічні і педагогічні працівники закладів освіти, представники органів державної влади та органів місцевого самоврядування, громадських організацій, працівники науково (навчально)-методичних центрів (кабінетів) професійно-технічної освіти, магістранти, аспіранти і докторанти.

Мета семінару – визначення методологічних, теоретичних і практичних проблем розвитку професійної освіти в умовах нових викликів та обґрунтування конструктивних способів їх розв'язання у воєнний та повоєнний час.

Учасники методологічного семінару обговорили нові виклики у науково-методичному забезпеченні професійної освіти, спричинені повномасштабною російською військовою агресією проти України, що ускладнюють її розвиток у сучасних умовах: значні руйнування й пошкодження мережі закладів професійної освіти; невідповідність професійних кваліфікацій та рівня якості професійної освіти запитам і потребам трансформованого під час війни ринку праці; неадаптованість освітніх програм і термінів навчання до потреб воєнної економіки та повоєнної відбудови країни; значна втрата зв'язків закладів професійної освіти з бізнесом через призупинення (припинення) діяльності багатьох підприємств; низька мотивація соціальних партнерів до участі в організації підготовки виробничого персоналу; неprestижність професійної освіти та низький рівень соціального статусу педагогічних працівників; використання інфраструктури закладів професійної освіти для розміщення внутрішньо переміщених осіб; застарілість матеріально-технічної бази; недостатній рівень забезпечення сучасною навчальною, навчально-методичною літературою й цифровими освітніми ресурсами тощо.

Водночас наголошувалося на необхідності трансформації професійної освіти, визначенні перспективних напрямів відновлення повоєнної економіки, розширенні співпраці закладів професійної освіти з місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, роботодавцями та формуванні нової парадигми професійної орієнтації населення як чинника інноваційного розвитку держави в умовах глобалізаційних та євроінтеграційних процесів.

Зазначалась важливість створення Ради з питань розвитку професійної (професійно-технічної) освіти як консультативно-дорадчого органу при Президенті України з метою сприяння модернізації системи професійної освіти відповідно до сучасних та перспективних потреб ринку праці, кращих міжна-

родних стандартів і практик забезпечення реалізації права громадян на якісну та доступну професійну освіту, створення умов для формування і розвитку актуальних професійних компетентностей особи, необхідних для її успішної професійної діяльності та самореалізації, а також розвитку трудових ресурсів як важливого чинника економічного зростання держави.

Особливу увагу приділено обговоренню цілей і завдань виконання Плану відновлення України за напрямом «Професійна освіта»: формування єдиної багатогалузевої і багаторівневої системи професійної освіти на основі інтеграції закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти; вдосконалення змісту й забезпечення якості професійної освіти відповідно до сучасних вимог та потреб ринку праці; підвищення рівня престижності професійної освіти як освітньої траєкторії для випускників шкіл тощо.

Наголошувалося на ефективності виконання завдань Програми спільної діяльності МОН України і НАПН України: розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності викладачів професійної освіти; наукове керівництво експериментальною роботою на всеукраїнському рівні; розвиток проєктного менеджменту в закладах професійної (професійно-технічної) освіти у вітчизняній і зарубіжній практиці; навчально-методичне забезпечення розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти; науково-методичний супровід професійної підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти; участь у Міжнародному проєкті Erasmus+ «Нові механізми управління на основі партнерства та стандартизації підготовки викладачів професійної освіти в Україні (PAGOSTE)».

Учасники семінару дискутували з питань удосконалення системи професійних кваліфікацій для потреб високотехнологічних галузей економіки, створення багаторівневих і багатопрфільних професійних коледжів, надання провідним закладам освіти статусу центрів професійної досконалості. Значну увагу приділено обговоренню проблем науково-методичного забезпечення професійного навчання, консультування здобувачів професійної освіти з молодіжного підприємництва в умовах ринкової економіки, розвитку державно-приватного партнерства, цифровізації професійної освіти.

За результатами обговорення проблем науково-методичного забезпечення розвитку професійної освіти в умовах нових викликів запропоновано такі рекомендації:

Національний рівень:

– відповідно до Плану відновлення України створення єдиної багатогалузевої і багаторівневої системи професійної освіти на основі інтегрування

закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти;

- упровадження педагогічних інновацій, покликаних підвищувати ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців відповідно до потреб ринку праці воєнного часу та реалізації Плану відновлення України;

- сприяння розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної освіти на основі упровадження механізмів мотивації бізнесу, роботодавців, громадських організацій до участі у відбудові й модернізації освітньої інфраструктури, навчально-методичної та матеріально-технічної бази, а також в освітньому процесі;

- нормативне врегулювання здобуття професійної освіти за дуальною формою навчання;

- сприяння підвищенню престижності та позитивного іміджу професійної освіти, соціального статусу та професійної праці педагогічних працівників закладів професійної освіти;

- створення відповідних умов для впровадження фінансової автономії закладів професійної освіти, багатоджерельного фінансування, пільгового оподаткування, освітніх ваучерів, кредитів на навчання, фінансування за результатами навчання, мотиваційних фінансових інструментів оплати праці педагогічних працівників тощо;

- розроблення мотиваційних програм повернення молоді на навчання в Україну;

- прискорення розроблення актуальних професійних кваліфікацій, професійних і освітніх стандартів, освітніх програм з урахуванням вимог європейських стандартів;

- запровадження електронного Реєстру професійних кваліфікацій;

- розроблення і впровадження цифрових платформ для навчання здобувачів професійної освіти, професійного розвитку педагогічних працівників та дорослого населення;

- створення умов для професійної та соціальної адаптації здобувачів професійної освіти з числа ветеранів та осіб з інвалідністю внаслідок війни;

- гармонізація національної системи забезпечення якості освіти з відповідною системою Європейського простору професійної освіти та підготовки (EAVET);

- імплементація Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи професійної освіти і підготовки (ECVET);

- сприяння активізації участі закладів професійної освіти у всеукраїнських та міжнародних конкурсах фахової майстерності (World Skills International), тижнях професійної освіти.

Регіональний рівень:

- розроблення рекомендацій для закладів професійної освіти, які повністю або частково припинили діяльність у зв'язку з воєнними діями щодо розширення можливостей надання освітніх послуг із використанням різних форм організації освітнього процесу;

- сприяння розвитку неформальної освіти, підтримці та реалізації регіональних, муніципальних програм щодо дистанційної освіти, реабілітації тимчасово переміщених осіб, а також осіб, які мають обмежений доступ до ринку освітніх послуг;

- започаткування педагогічних експериментів на базі закладів професійної освіти з подальшим упровадженням інноваційного досвіду;

- забезпечення широкого впровадження розроблених та апробованих під час експериментів всеукраїнського та регіонального рівнів наукових результатів щодо розвитку енергоефективної, екологічної, підприємницької, цифрової та інших компетентностей майбутніх фахівців актуальних для економіки воєнного часу та повоєнного відновлення України;

- розроблення регіональних програм підтримки молодіжного підприємництва, спрямованих на професійну орієнтацію населення та консультування з кар'єрного розвитку;

- сприяння створенню і фінансовому забезпеченню діяльності центрів розвитку кар'єри, бізнес-центрів та бізнес-інкубаторів за участю органів державної влади та місцевого самоврядування;

- налагодження ефективної взаємодії закладів професійної освіти, навчально (науково)-методичних центрів (кабінетів) професійно-технічної освіти з регіональними центрами Державної служби зайнятості України.

Інституційний рівень:

- спрямування наукових досліджень на обґрунтування концептуальних засад розвитку професійної освіти, розроблення моделей, технологій і методик професійної підготовки майбутніх фахівців відповідно до потреб повоєнної економіки; упровадження інноваційних підходів до організації освітнього процесу та забезпечення якості професійної освіти, розроблення цифрових освітніх ресурсів;

- упровадження педагогічних інновацій для підвищення мотивації молоді до здобуття робітничих професій, професійного розвитку педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників;

- розроблення методичних рекомендацій щодо вдосконалення підручникотворення, створення навчально-методичної літератури відповідно до сучасних дидактичних вимог;

- сприяння консолідації зусиль закладів професійної та вищої освіти, наукових установ, громадських організацій, представників бізнесу, органів державної влади з питань науково-методичного забезпечення розвитку професійної освіти, виховання соціально активних, відповідальних та успішних фахівців з активною громадянською позицією і високими морально-етичними якостями, здатних до самореалізації, самовдосконалення та кар'єрного зростання;

- вдосконалення національно-патріотичного виховання особистості майбутніх фахівців в умовах війни та повоєнний час;

- упровадження web-платформи «Партнерський простір 015», розробленої згідно з програмою міжнародного проекту Erasmus+ «Нові механізми управління на основі партнерства та стандартизації підготовки викладачів професійної освіти в Україні (PAGOSTE)» для забезпечення комунікації зі здобувачами освіти, педагогами та стейкхолдерами, реалізації механізмів їх взаємодії у підготовці педагогів закладів професійної освіти, а також створення умов для професійного розвитку педагогічних працівників;

- сприяння розвитку міжнародної діяльності вітчизняних наукових установ, закладів освіти щодо їх участі у грантах, проектах Європейського Союзу, обміну досвідом та запровадження подвійних дипломів.

ТАЛАНОВИТИЙ УЧЕНИЙ. ПАТРІОТ УКРАЇНИ

ДО ЮВІЛЕЮ ЮРІЯ ЗІНЬКОВСЬКОГО

17 березня цього року – святкує ювілей **Юрій Францевич ЗІНЬКОВСЬКИЙ**, дійсний член (академік) НАПН України (обраний 16 грудня 1999 р.), доктор технічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри конструювання та виробництва радіоапаратури Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» імені Ігоря Сікорського.

Юрій Францевич народився 1933 року в м. Козятин Вінницької області. У Києві куди після Другої світової війни перевели його батька, із золотою медаллю закінчив середню школу і вступив до Політехнічного інституту. У 1956 році Юрій Зіньковський закінчив КПІ за спеціальністю «Електронні прилади» та здобув кваліфікацію «інженер-фізик». У 1964 році захистив кандидатську дисертацію, а в 1974 – докторську. Юрій Францевич – знаний учений, відомий фахівець у галузі радіоелектронних систем, автоматизованого проектування. Досліджує радіотехнічні системи взаємодії електричних, магнітних, електромагнітних полів з речовиною, інструментальні системи захисту інформації, проблеми перетворення енергії, комп'ютерне схематехнічне моделювання, оптоелектронні явища в конденсованих системах. Незаперечним є вагомий внесок ученого-педагога у розвиток педагогіки вищої школи і професійної педагогіки. Ним розроблено концепцію інженерної освіти в Україні. Під його керівництвом обґрунтовано нову конструктивну технологію навчання, що поєднує професійну і гуманітарну підготовку фахівців технічної галузі. Запропонована Юрієм Францевичем інноваційна технологія відповідає сучасній зарубіжній системі STEAM-освіти: S – science, T – technology, E – engineering, A – art, M – mathematics.

Ювіляр автор понад 500 наукових праць і науково-методичних праць, зокрема монографій, під-

ручників, навчальних посібників. Має близько 40 авторських свідоцтв на винаходи. За його наукового керівництва та консультування захищено 4 докторські та 11 кандидатських дисертацій.

Ученому-педагогу, патріоту України Юрію Зіньковському притаманні наукова принциповість, вимогливість, цілеспрямованість, прогностичність. Викликають захоплення його наукова ерудиція та глибокі знання з одвічно важливих проблем історії, освіти, науки і культури нашої держави.

Юрій Францевич нагороджений орденами «Трудового Червоного Прапора», «За заслуги» III ступеня; нагрудним знаком Міністерства освіти і науки України «Петро Могила», знаком НАН України «За наукові досягнення», медалями НАПН України «Ушинський К. Д.», «Григорій Сковорода», лауреат Державної премії СРСР у галузі науки і техніки та Державної премії України в галузі науки і техніки.

Від глибини наших сердець щиро вітаємо шановного Юрія Францевича й бажаємо йому й надалі невтомно творчо діяти, збагачувати українську науку своїми ідеями, мати міцне здоров'я і світлу радість від багатолітнього добротворення для української освіти і науки для Перемоги, для щасливого майбутнього нашої держави!

*Відділення професійної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України,
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України,
Інститут професійної освіти НАПН України,
Навчально-науковий центр професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України*

Вимоги до оформлення авторських рукописів до журналу «ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА»

1. До журналу приймаються статті наукового, методичного характеру з актуальних проблем, розвитку професійної освіти і навчання в Україні і за кордоном (рубрики: РИНОК ПРАЦІ І ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА, ДИДАКТИКА, ІННОВАЦІЇ, НАВЧАННЯ НА ВИРОБНИЦТВІ, ПЕДАГОГ ПРОФЕСІЙНОЇ ШКОЛИ, ПСИХОЛОГІЧНА СКАРБНИЧКА, З ДОСВІДУ, ВИХОВНА РОБОТА, МЕТОДИЧНА РОБОТА, ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД, які раніше не публікувалися та не були передані для публікації в інші видання, а також відомості про цікаві події у професійно-технічній освіті (рубрики: ХРОНІКА, КНИЖКОВА ПОЛІЦЯ, ВІТАЄМО) тощо.

Статті друкуються за умови передплати журналу на рік, копія бланка про передплату додається до статті.

2. Структура наукової статті має відповідати вимогам ВАК України за № 1-02/3 від 5 січня 2003 р. До рукопису наукової статті автора, який не має наукового ступеня, обов'язково додається рецензія, підписана особою, що має науковий ступінь, засвідчена печаткою за місцем роботи рецензента (може бути сканована та надіслана у графічному форматі).

3. **Оформлення статті:** обсяг – до 7 сторінок тексту формату А4 українською мовою, через півтора інтервали, шрифт Times New Roman, кегль 14, поля – по 2 см, збережено у редакторі MSWord 97-2003 у форматі *.doc. Зверху пишеться назва статті, прізвище та ім'я, вчений ступінь, наукове звання, посада автора (авторів) статті. У наукових статтях обов'язково додається коротка анотація до статті (2 – 3 рядки) та ключові слова, індекс УДК. Також у наукових статтях назва статті, дані про автора, анотація та ключові слова даються трьома мовами (українською, російською та англійською). Бібліографія до статті має бути складена за правилами стандарту, розміщена за алфавітом і ретельно перевірена автором. Посилання на джерела в тексті треба надавати в квадратних дужках, наприклад [1, 3]. Ілюстративний матеріал у статті має бути високої якості, малюнки і таблиці – бути прив'язаними до тексту, мати порядковий номер і назву.

4. Окремими файлами надсилаються: **інформація про автора (авторів)** прізвище, ім'я, по батькові (повністю), місце роботи, посада, науковий ступінь, звання, електронна адреса, контактні телефони; якісні **фото автора** та (за бажанням) **фото до матеріалів статей** (можуть бути розміщені на обкладинці та на зворотах обкладинки або у тексті статті), копія бланка про передплату журналу.

5. За достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв та інших відомостей відповідають автори публікацій.

6. Редакція залишає за собою право на незначне редагування і виправлення статті (зі збереженням головних висновків та стилю автора), перенесення статті до наступного номеру чи відмову від публікації (якщо недотриманні вимоги). За необхідності стаття може повертатись автору на доопрацювання.

З приводу публікування матеріалів у журналі звертатися до відповідального секретаря члена редакційної колегії старшого наукового співробітника лабораторії професійної кар'єри Інституту професійної освіти НАПН України, кандидата педагогічних наук ГРИЦЕНКО ІННИ АНТОНІВНИ за телефоном 097-562-22-22, матеріали надсилати на електронні адреси: grihenokinka@ukr.net, 2345255@ukr.net, iptn_info@ukr.net з поміткою: для журналу «ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА».

ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ПРАЦІВНИКІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Президент асоціації

Катерина МІРОШНИЧЕНКО

Над номером працювали:

Леся ЯВОРСЬКА
Світлана РАДІОНОВА

На с. 1 обкладинки:

Учні Об'єднання шкіл ім. Героїв Нарвіку
(м. Варшава, Республіка Польща),
фото із сайту закладу освіти

Листи й матеріали для публікації
можна надсилати електронною поштою:
2345255@ukr.net з поміткою
«Професійна освіта»

Підписано до друку 08.09.2023 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний.
Друк офсет. Умов.-друк. арк. 6,5.

Державний комітет зв'язку та інформації України ф.СП-1

ПВ	місце	літер.
----	-------	--------

ДОСТАВНА КАРТКА — ДОРУЧЕННЯ

На газету журнал **48764**

«ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА»

найменування видання

Вартість	передплата	кількість комплектів	1
	переадресування		

на 2023 рік по місяцях

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	×			×			×			×	

поштовий

індекс _____ місто _____

код вулиці

буд. _____ корп. _____ кв. _____ село _____

область _____ район _____ вулиця _____

прізвище, ініціали _____

Надруковано з готового оригінал-макету
ФО-П Неживий Олег Володимирович І
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
серія ДК №7501 від 02.11.2021 р.

Читайте в наступному номері

- ✓ Професійна освіта України в умовах воєнного стану * * *
- ✓ Інновації у професійній освіті * * *
- ✓ Експериментальна робота * * *
- ✓ Фахова передвища освіта * * *
- ✓ З досвіду роботи

КНАУФ І ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА – ДОЛАЄМО ВИКЛИКИ РАЗОМ!

Матеріал читайте на с. 31-33

Майстер-клас Володимира Вівчарука, майстра виробничого навчання у Навчально-практичному центрі КНАУФ

Учасники презентації Навчально-практичного центру КНУТД на базі Івано-Франківського професійного ліцею

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Матеріал читайте на с. 37-39

Учасниці тренінгу з профілактики посттравматичного стресового розладу для дітей внутрішньо переміщених осіб

Тренінг для педагогів Вищого професійного училища № 25 м. Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ У ПОЛЬСЬКІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ШКОЛІ

Матеріал читайте на с. 52-55

Під час екскурсії з українськими учнями, які навчаються в Економічній школі імені Августа і Юлія Ветерів в Любліні

Під час інтеграційних занять для учнів підготовчих відділень Економічної школи імені Августа і Юлія Ветерів в Любліні з представниками ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (у змішаному форматі)

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Матеріал читайте на с. 34-36

Колекція «Етнохата», фіналісти Всеукраїнського проєкту «Битва модельєрів»

Thank you for your help in raising funds to purchase the materials for the manufacture plate carrier and first aid kits for our defenders.

Дякуємо вам за у зборі коштів на закуп для виготовлення плити нашим захисц!

Гривні (UAH)
Поповнення картки:
5168 7574 2274 3429
ОДЕРЖУВАЧ :
Чорна Ю.П.

For receiving SWIFT in euros (EUR)
BENEFICIARY: Kravtsov Yakiv
IBAN: UA883348510000026203405585751
ACCOUNT: 4314140201485916
BANK OF BENEFICIARY: FIRST UKRAINIAN INTERNAT
ANDRIIVSKA STR., KYIV, 04070, UKRAINE
SWIFT CODE: FUIBUA2X
Correspondent bank : Commerzbank AG Frankfurt am Main
SWIFT CODE: COBADEFF
Beneficiary bank's account with
Details of payment NON-COMERCIAL TRANSFER

Волонтерство у ВСП «Львівський фаховий коледж індустрії моди Київського національного університету технологій та дизайну» – наближаємо Перемогу разом!